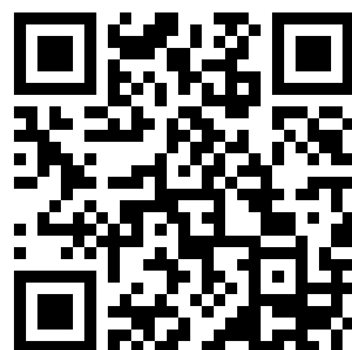
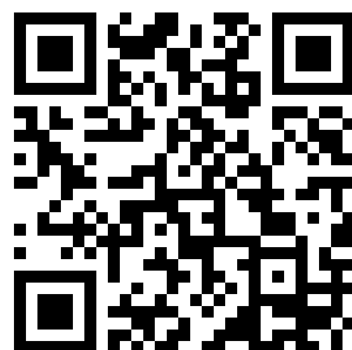
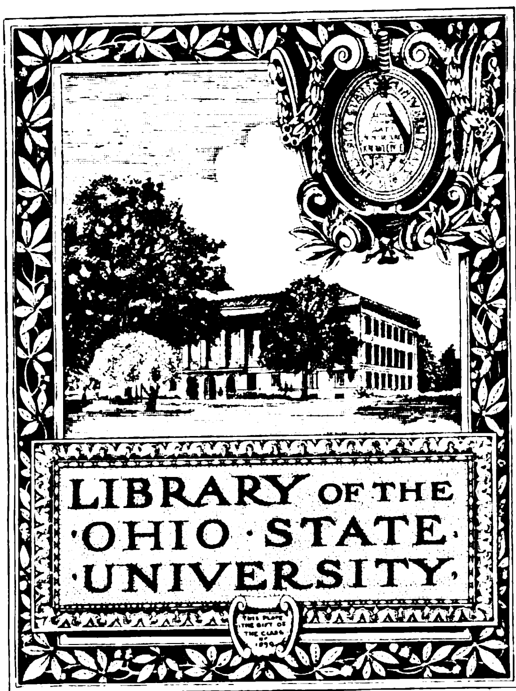

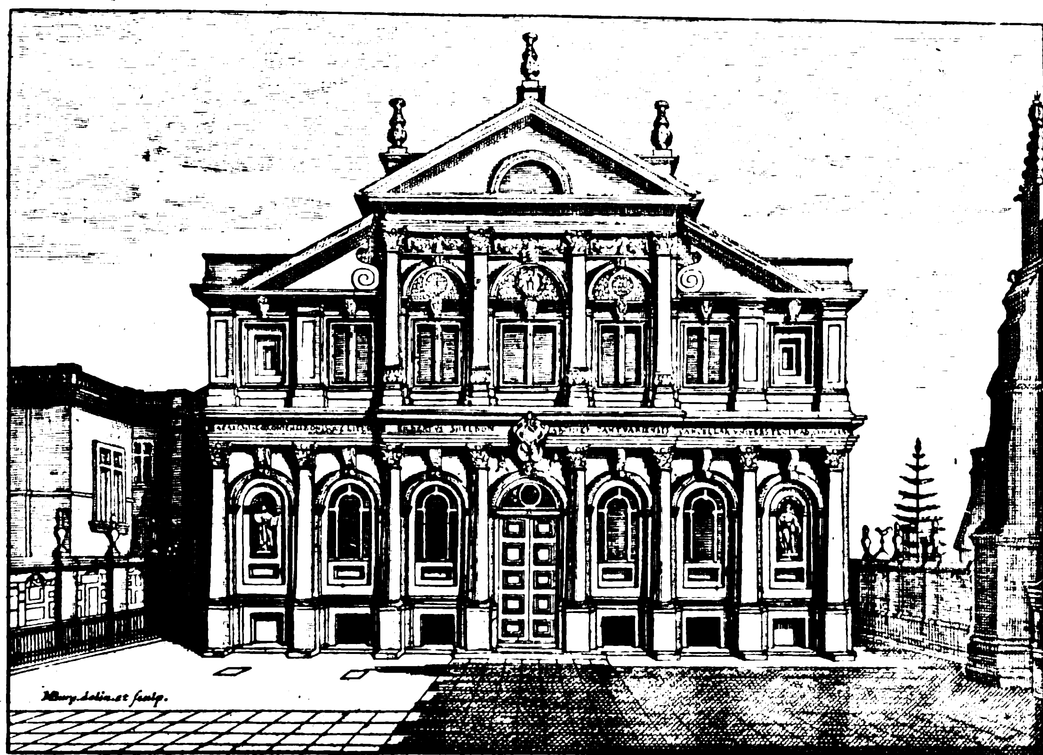

LIBRARY OF THE
·OHIO·STATE·
·UNIVERSITY·

GEORGIUS HICKES S.T.P.
Non ita pridem Collegii Lincoln. in Academia Oxon. Socius, ex Canonico Ecclesiæ Cathedr. Wigorn. factus Decanus Octobris die 13. A.D. 1683.

Linguarum Vett.
SEPTENTRIONALIUM
THESAURUS
GRAMMATICO-CRITICUS
ET
ARCHÆOLOGICUS.

Auctore *GEORGIO HICKESIO*, S.T.P.

OXONIÆ.

E THEATRO SHELDONIANO, *An. Dom.* MDCCV.

ANTIQUÆ LITERATURÆ SEPTENTRIONALIS LIBRI DUO.

QUORUM PRIMUS

Georgii Hickesii, S.T.P.

Linguarum *Vett.* Septentrionalium Thesaurum Grammatico-Criticum & Archæologicum, Ejusdem de antiquæ Literaturæ Septentrionalis Utilitate Dissertationem Epistolarem,

ET

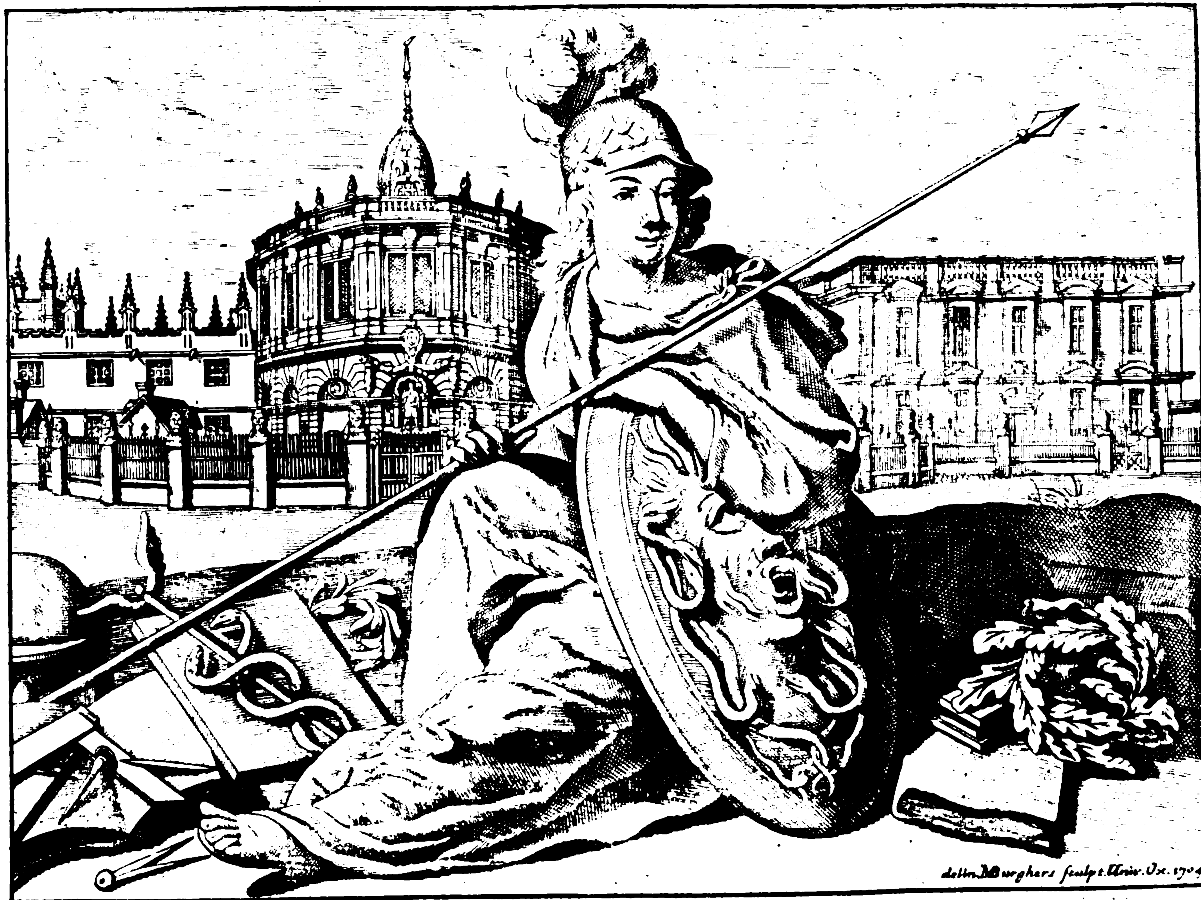
ANDREÆ FOUNTAINE

Equitis Aurati *Numismata* Saxonica & Dano-Saxonica *complectitur*.

ALTER CONTINET

HUMFREDI WANLEII

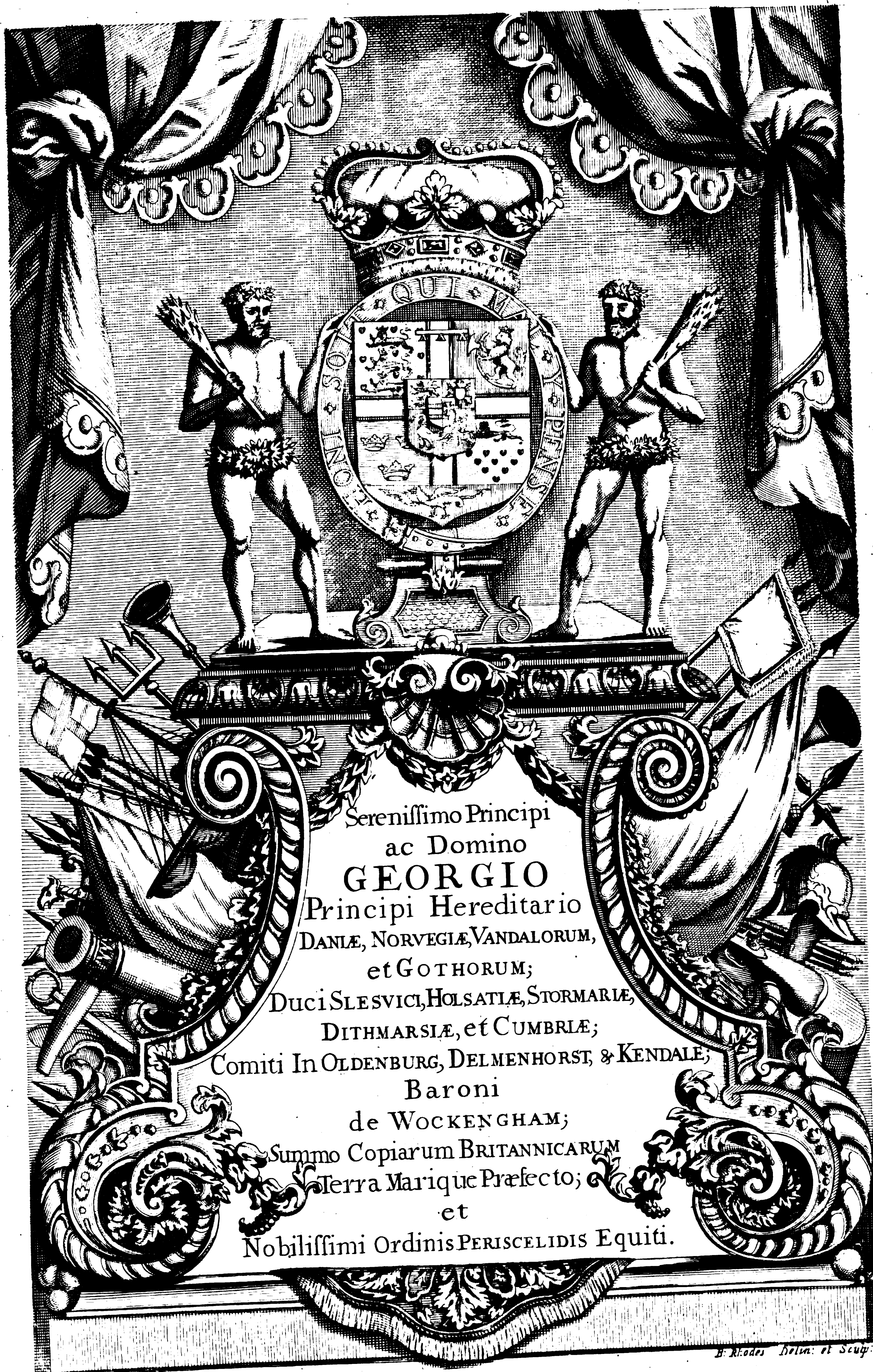
Librorum *Vett.* Septentrionalium, qui in Angliæ Biblioth. extant, Catalogum Historico-Criticum; nec non multorum *Vett.* Codd. Septentrionalium alibi extantium notitiam, cum totius operis sex Indicibus.

OXONIÆ,

E THEATRO SHELDONIANO, *An. Dom.* MDCCV.

+ 2

Serenissimo Principi
ac Domino
GEORGIO
Principi Hereditario
DANIÆ, NORVEGIÆ, VANDALORUM,
et GOTHORUM;
Duci SLESVICI, HOLSATIÆ, STORMARIÆ,
DITHMARSIÆ, et CUMBRIÆ;
Comiti In OLDENBURG, DELMENHORST, & KENDALE;
Baroni
de WOCKENGHAM;
Summo Copiarum BRITANNICARUM
Terra Marique Præfecto;
et
Nobilissimi Ordinis PERISCELIDIS Equiti.
B: Rhodes Delin: et Sculp:

SERENISSIME PRINCEPS,

INGUARUM Veterum *Septentrionalium* idoneo de Patrono ut primum cogitavi, e Regia Veſtra DANORUM & GOTHORUM Familia *Mæcenatem* illis quærendum judicabam, Cui a me quaſi vitæ reſtitutas in Clientelam & Fidem commendarem. DANIÆ enim Reges ab ODINI, Principis ASARUM, Filio SKIOLDO & Genus & Nomen *Gentilitium* ducunt, SKIOLDIADÆ, *Gothice* SKIOLDINGI ab eo Patronymice nuncupati; quem JUTIÆ Regem præfecit Pater, Dux ille longinqui itineris, quod e Septentrionalibus *Minoris Aſiæ* partibus ad Aquilonares Europæ plagas cum Profectionis Sociis confecit. Eos paſſim in locos, tam citra, quam ultra Mare *Balticum* ſitos, ſcilicet in *Germaniam*, *Jutiam*, *Sælandiam*, *Scandiam* i. e. *Norvegiam* & *Sueoniam*, Mores, Inſtituta, & præcipue *Linguam* ſuam vetuſtiſſimam novi Advenæ induxerunt. Quæ quidem

illarum Omnium, quas, Deo juvante, veluti Mortuas excitavi, *Parens*, nondum forsan GOTHICA dicta, nondum in Dialectos partita, sed *una, pura, simplex*, ad antiquissimam ASIATICAM illam proxime accedebat, quam Japeti natu maximus GOMERUS, ab Eoque oriundi Filii & Nepotes locuti sunt; qui, confusis Linguis, a *Babele* Septentrionem versus contendentes, in Asiæ finibus consederunt. Illinc ODINUS, nescio quoto cognationis gradu a *Gomero* ortus, cum Suis profectus in *Orbe Arctoo* Regna *Gothica* condidit. Primum in *Saxonia* moratus, Illam, ut Veteres Vestri Scriptores tradunt, inter Filios quosdam Suos distribuit. Deinde in JUTIAM profectus, quam REIDGOTOLANDIAM, i.e. *Equitum Strenuorum Terram* appellabant, Illam, ut dixi, SKIOLDO Filio, Gentis Vestræ Principi, dedit. Postremo *Sueoniam* Borealium Nationum Victor ingressus oblatum ab *Indigenis* accepit Imperium. Quorum Majores jamdudum, ut opinor, ante *Odinum* ex *Asia* quoque Ductu & Auspiciis alicujus Principis profecti, deductis *Gomeridarum Asiaticorum* Coloniis, Primi omnium *Scandiam* occupabant. *Odinus* ille, Majoribus nostris *Vodenus*, præclare apud *Sueones* omnia administrans, ulterius versus Oceanum in *Norvegiam* pertendit, cui *Semingum* Filium præposuit. Cujus ex Fratre Nepotes *Skioldiadæ* antiquum *Norvegiæ* regnum Jure Sanguinis translatum non ita pridem acceperunt. Alii vero, SERENISSIME PRINCEPS, Augustam Vestram Familiam a SKIOLDO Nepote DANI, *Danicæ* Gentis Nominisque Conditoris, qui *Snorronis* seu *Humbli* Regis *Scandiæ* filius fuit, SKIOLDINGORUM Nomen sortitam esse volunt. A *Dano* autem Jutæ *Dani*, & Jutia *Dania* & *Danemarchia*, nuncupati sunt. Cujus tamen Meridionalis Provinciæ Frater ejus ANGUL

Domi-

Dominus constitutus, Illi nomen indidit ANGULIÆ, a quo ANGLIA vocabulum, progrediente tempore, factum est. *Angliæ* illi veteri a meridie proximus *Saxonum* populus erat in tres Provincias divisus. Quarum Illa quæ tunc *Anglis* a meridie confinis erat, nunc *Holsatiæ* Ducatus est. Hi tres fortissimi Populi, *Jutæ*, *Angli* & *Saxones*, primo a *Britannis* acciti, deinde Sua sponte, sedibus relictis, in *Britanniam* navigarunt: cujus omnis, exceptis, quæ montibus asperæ & impeditæ sunt, Occiduis *Cornubiæ* & *Cambriæ* Regionibus, cum immortali Nominum Suorum gloria, Dominium Sibi acquisiverunt. JUTÆ Vestri *Cantium*, *Vectam* insulam, & Provinciæ partem, quæ e regione *Vectæ* jacebat, occupabant. *Essexiam*, *Middlesexiam*, quæ tum Unum Regnum faciebant, & quæ cum *Suthreia* Australium *Saxonum* ad tempus etiam erant regnum, *Suthsexiam*, Provincias a se nominatas, cum aliis Pagis amplissimis, qui Occidentalium *Saxonum* Imperii pars erant, SAXONES sortiti sunt. ANGLI cæterarum *Britanniæ* Provinciarum sunt potiti, quas Orientalium *Anglorum*, *Merciorum*, & *Northanhymbrorum* latius patentia Regna complectebantur. Ex his Populis, Jutarum & Anglorum aut idem fuit, aut non multum diversus Sermo, qui *Danicus*, & *Cimbricus*, & *Scandicus*, & *Gothicus* a scriptoribus appellatur. Ab hoc etsi Saxonum Sermo in multis differt, non ita tamen dissimilis Ingenii ab Illo est, quin qui utramvis Linguam recte norit, haud multo studio ac labore ad Alterius notitiam pervenire poterit. *Saxonicæ* Soror est veterum *Francorum* Lingua, quam *Franco-Theotiscam* vocant, ut quæ ab una eademque Parente ortum ducit; nempe ab antiquissima illa Lingua, qua *Gothorum* Vestrorum Posteri in *Mœsia* sibi expugnata, ante mille & ter centum

plus minus annos, seu *Teutones* potius in *Germania* degentes, usi sunt.

Hæ, PRINCEPS ILLUSTRISSIME, Linguæ sunt, quæ in hoc Duorum Librorum opere, quasi ab Inferis revocatæ ad Augustum Patrocinium Tuum confugiunt, CELSITUDINEM TUAM, me oratore, per *Asas* omnes, *Asiniasque*, summisse rogantes, ut Illas Redivivas quasi tot Pupillas, Cognationis jure, legitimæ Tuæ Tutelæ commissas, Auctoritate Tua defendere digneris: quo nihil Sibi Renatis gratius & jucundius, nihil honorificentius, nihil adversus livorem magis securum Asylum, nihil denique Suæ vetustissimæ & clarissimæ ab *Asis* Origini convenientius esse posse arbitrantur. Quamobrem offerri Se, opusve, cujus beneficio respirant, dedicari Alii, quam Principi; Principique qui a communi Suo Parente *Odino* genus trahit, ea de re pluries Sententiam rogatæ, Se nolle semper respondebant. Immo vero immane nefas a me factum putarent, si hoc Suo cum Thesauro, Librorumque Catalogo Suorum, Alii cuipiam Principi ab *Odino* oriundo, quam Tibi Illas devovissem; Cui ut SKIOLDINGO, Tribulique Suo, omne Suum Obsequium jure debitum existimant. Quinetiam, PRINCEPS OPTIME, vere mihi videor esse dicturus *Linguas* has antiquas, me obstetricante, in lucem apud *Anglos* tandem emissas, CELSITUDINIS TUÆ Patrocinium jure quodammodo expectare, si non Sibi vendicare propterea posse, quod SKIOLDINGUS es Civitate *Anglicana* donatus, qui *Saxonum* & *Danorum* nationes, STUARTORUM & SKIOLDIADARUM destinatas Imperio Gentes, Augusto & sanctissimo Connubio conjunxisti: quo, ut *Saxonum* & *Danorum* Soboli, Populo Anglicano, Te conjunctius nihil; ita nihil charius factum est, aut jam

per

per xx annos & eo plus, magis in honore fuit. Præterea *Jutas*, *Anglos*, *Saxones*, qui, ut varia elementa, expugnatis *Britannis*, in unum Corpus, unumque demum Imperium coaluerant, *Dani* Veſtri pariter expugnantes, Populos iſtos uno *Anglorum* nomine notos *Dano-Saxonicos*, & SAXONICUM tum fere Communem illorum ſermonem etiam *Dano-Saxonicum* fecere. Id maxime factum eſt a CNUTO Magno *Suenonis Tiugoskeggii* Filio, *Haraldi* Nepote, *Skioldingorum* tunc Gloria; quo Imperatorem fortiorem, meliorem Regem, aut Legiſlatorem magis ſapientem Arctous orbis nullo tempore habuit. Hic fœdere pacto Regnum adeptus, *Anglorum* Imperium amplificavit, auxit *Anglicani* nominis Gloriam, Legeſque optimas, quæ *Saxonice* etiamnum ſuperſunt, tam Eccleſiaſticam quam Civilem Rempublicam ſpectantes, condidit; & utramque, ea quidem juſtitia, ſapientia & moderatione animi, bello paceque adminiſtravit, ut *Angli* Illum, dum viveret, non minus, quam Sui colerent, & mortuum perinde Moerentes deplorarent. Ob bellicam virtutem, reſque proſpere & præclare in bello geſtas, *Fortis*; ob nominis & imperii Sui ſplendorem *Magnus*; ob benignitatem, munerumque largitionem, *Dives*; & ob aſſiduum Dei immortalis cultum, & venerabundum, quem tum in res, tum in perſonas ſacras gerebat, animum, *Pius*, & a Veſtris, & a Noſtris Scriptoribus erat nuncupatus. His virtutibus ita Majorum noſtrorum animos conciliabat, ut ab Illius temporibus, *Danos* non ut *Exteros*, ſed ut *Familiares* & propinquos Sibi conjunctiſſimos *Angli* ſemper naturali quodam amore dilexerunt, & cum ſingulari ſtudio & humanitate tractarunt ac amplexi ſunt. Porro, aucta eſt utriuſque Populi, arctiorque quam antea facta illa Neceſſitudo, adventu *Normannorum*;

illarum Omnium, quas, Deo juvante, veluti Mortuas excitavi, *Parens*, nondum forsan GOTHICA dicta, nondum in Dialectos partita, sed *una, pura, simplex*, ad antiquissimam ASIATICAM illam proxime accedebat, quam Japeti natu maximus GOMERUS, ab Eoque oriundi Filii & Nepotes locuti sunt; qui, confusis Linguis, a *Babele* Septentrionem versus contendentes, in Asiæ finibus consederunt. Illinc ODINUS, nescio quoto cognationis gradu a *Gomero* ortus, cum Suis profectus in *Orbe Arctoo* Regna *Gothica* condidit. Primum in *Saxonia* moratus, Illam, ut Veteres Vestri Scriptores tradunt, inter Filios quosdam Suos distribuit. Deinde in JUTIAM profectus, quam REIDGOTOLANDIAM, i.e. *Equitum Strenuorum Terram* appellabant, Illam, ut dixi, SKIOLDO Filio, Gentis Vestræ Principi, dedit. Postremo *Sueoniam* Borealium Nationum Victor ingressus oblatum ab *Indigenis* accepit Imperium. Quorum Majores jamdudum, ut opinor, ante *Odinum* ex *Asia* quoque Ductu & Auspiciis alicujus Principis profecti, deductis *Gomeridarum Asiaticorum* Coloniis, Primi omnium *Scandiam* occupabant. *Odinus* ille, Majoribus nostris *Vodenus*, præclare apud *Sueones* omnia administrans, ulterius versus Oceanum in *Norvegiam* pertendit, cui *Semingum* Filium præposuit. Cujus ex Fratre Nepotes *Skioldiadæ* antiquum *Norvegiæ* regnum Jure Sanguinis translatum non ita pridem acceperunt. Alii vero, SERENISSIME PRINCEPS, Augustam Vestram Familiam a SKIOLDO Nepote DANI, *Danicæ* Gentis Nominisque Conditoris, qui *Snorronis* seu *Humbli* Regis *Scandiæ* filius fuit, SKIOLDINGORUM Nomen sortitam esse volunt. A *Dano* autem Jutæ *Dani*, & Jutia *Dania* & *Danemarchia*, nuncupati sunt. Cujus tamen Meridionalis Provinciæ Frater ejus ANGUL

Domi-

Dominus constitutus, Illi nomen indidit ANGULIÆ, a quo ANGLIA vocabulum, progrediente tempore, factum est. *Angliæ* illi veteri a meridie proximus *Saxonum* populus erat in tres Provincias divisus. Quarum Illa quæ tunc *Anglis* a meridie confinis erat, nunc *Holsatiæ* Ducatus est. Hi tres fortissimi Populi, *Jutæ*, *Angli* & *Saxones*, primo a *Britannis* acciti, deinde Sua sponte, sedibus relictis, in *Britanniam* navigarunt: cujus omnis, exceptis, quæ montibus asperæ & impeditæ sunt, Occiduis *Cornubiæ* & *Cambriæ* Regionibus, cum immortali Nominum Suorum gloria, Dominium Sibi acquisiverunt. JUTÆ Vestri *Cantium*, *Vectam* insulam, & Provinciæ partem, quæ e regione *Vectæ* jacebat, occupabant. *Essexiam*, *Middlesexiam*, quæ tum Unum Regnum faciebant, & quæ cum *Suthreia* Australium *Saxonum* ad tempus etiam erant regnum, *Suthsexiam*, Provincias a se nominatas, cum aliis Pagis amplissimis, qui Occidentalium *Saxonum* Imperii pars erant, SAXONES sortiti sunt. ANGLI cæterarum *Britanniæ* Provinciarum sunt potiti, quas Orientalium *Anglorum*, *Merciorum*, & *Northanhymbrorum* latius patentia Regna complectebantur. Ex his Populis, Jutarum & Anglorum aut idem fuit, aut non multum diversus Sermo, qui *Danicus*, & *Cimbricus*, & *Scandicus*, & *Gothicus* a scriptoribus appellatur. Ab hoc etsi Saxonum Sermo in multis differt, non ita tamen dissimilis Ingenii ab Illo est, quin qui utramvis Linguam recte norit, haud multo studio ac labore ad Alterius notitiam pervenire poterit. *Saxonicæ* Soror est veterum *Francorum* Lingua, quam *Franco-Theotiscam* vocant, ut quæ ab una eademque Parente ortum ducit; nempe ab antiquissima illa Lingua, qua *Gothorum* Vestrorum Posteri in *Mœsia* sibi expugnata, ante mille & ter centum

plus minus annos, seu *Teutones* potius in *Germania* degentes, usi sunt.

Hæ, PRINCEPS ILLUSTRISSIME, Linguæ sunt, quæ in hoc Duorum Librorum opere, quasi ab Inferis revocatæ ad Augustum Patrocinium Tuum confugiunt, CELSITUDINEM TUAM, me oratore, per *Asas* omnes, *Asiniasque*, summisse rogantes, ut Illas Redivivas quasi tot Pupillas, Cognationis jure, legitimæ Tuæ Tutelæ commissas, Auctoritate Tua defendere digneris: quo nihil Sibi Renatis gratius & jucundius, nihil honorificentius, nihil adversus livorem magis securum Asylum, nihil denique Suæ vetustissimæ & clarissimæ ab *Asis* Origini convenientius esse posse arbitrantur. Quamobrem offerri Se, opusve, cujus beneficio respirant, dedicari Alii, quam Principi; Principique qui a communi Suo Parente *Odino* genus trahit, ea de re pluries Sententiam rogatæ, Se nolle semper respondebant. Immo vero immane nefas a me factum putarent, si hoc Suo cum Thesauro, Librorumque Catalogo Suorum, Alii cuipiam Principi ab *Odino* oriundo, quam Tibi Illas devovissem; Cui ut SKIOLDINGO, Tribulique Suo, omne Suum Obsequium jure debitum existimant. Quinetiam, PRINCEPS OPTIME, vere mihi videor esse dicturus *Linguas* has antiquas, me obstetricante, in lucem apud *Anglos* tandem emissas, CELSITUDINIS TUÆ Patrocinium jure quodammodo expectare, si non Sibi vendicare propterea posse, quod SKIOLDINGUS es Civitate *Anglicana* donatus, qui *Saxonum* & *Danorum* nationes, STUARTORUM & SKIOLDIADARUM destinatas Imperio Gentes, Augusto & sanctissimo Connubio conjunxisti: quo, ut *Saxonum* & *Danorum* Soboli, Populo Anglicano, Te conjunctius nihil; ita nihil charius factum est, aut jam

per

per xx annos & eo plus, magis in honore fuit. Præterea *Jutas*, *Anglos*, *Saxones*, qui, ut varia elementa, expugnatis *Britannis*, in unum Corpus, unumque demum Imperium coaluerant, *Dani* Veſtri pariter expugnantes, Populos iſtos uno *Anglorum* nomine notos *Dano-Saxonicos*, & SAXONICUM tum fere Communem illorum ſermonem etiam *Dano-Saxonicum* fecere. Id maxime factum eſt a CNUTO Magno *Suenonis Tiugoskeggii* Filio, *Haraldi* Nepote, *Skioldingorum* tunc Gloria; quo Imperatorem fortiorem, meliorem Regem, aut Legiſlatorem magis ſapientem Arctous orbis nullo tempore habuit. Hic fœdere pacto Regnum adeptus, *Anglorum* Imperium amplificavit, auxit *Anglicani* nominis Gloriam, Legeſque optimas, quæ *Saxonice* etiamnum ſuperſunt, tam Eccleſiaſticam quam Civilem Rempublicam ſpectantes, condidit; & utramque, ea quidem juſtitia, ſapientia & moderatione animi, bello paceque adminiſtravit, ut *Angli* Illum, dum viveret, non minus, quam Sui colerent, & mortuum perinde Moerentes deplorarent. Ob bellicam virtutem, reſque proſpere & præclare in bello geſtas, *Fortis*; ob nominis & imperii Sui ſplendorem *Magnus*; ob benignitatem, munerumque largitionem, *Dives*; & ob aſſiduum Dei immortalis cultum, & venerabundum, quem tum in res, tum in perſonas ſacras gerebat, animum, *Pius*, & a Veſtris, & a Noſtris Scriptoribus erat nuncupatus. His virtutibus ita Majorum noſtrorum animos conciliabat, ut ab Illius temporibus, *Danos* non ut *Exteros*, ſed ut *Familiares* & propinquos Sibi conjunctiſſimos *Angli* ſemper naturali quodam amore dilexerunt, & cum ſingulari ſtudio & humanitate tractarunt ac amplexi ſunt. Porro, aucta eſt utriuſque Populi, arctiorque quam antea facta illa Neceſſitudo, adventu *Normannorum*;

mannorum; qui *Dani* etiam origine cum essent, *Dano-Saxones* Majores nostros etiam magis *Danos* fecerunt.

Quamobrem, SERENISSIME PRINCEPS, cum antiquæ *Literæ*, Musæque Septentrionis Tuæ sint, & tot cognationis Nominibus Celsitudinem Tuam attingere videantur, ne mirum, nedum offensio Tibi sit, quod e mortuis suscitatæ in Te, tanquam in communem Suum *Phylarchum* oculos conjiciant, Teque Patronum Sibi asciscere velint; cui per tot propinquitatis principia, *Nationis*, *Gentis*, *Linguæ*, *Majorum*, Se maxime Tibi conjunctas arbitrantur. Etenim quemadmodum Exules aut Captivi, post longam & continuam absentiam, in Patriam reversi, Diis patriis & Penatibus salutatis, id imprimis curant, ut propinquos, sive nepotes, sive pronepotes, abnepotesve, præsertim qui illustrioris loci & nominis sunt, adeant, a quibus maxime Opem & Præsidium petant: sic in Arctoas Suas Sedes, quasi postliminio redeuntes Antiquæ Septentrionis Linguæ, ad Te tanquam ad Principem Sibi conjunctissimum supplices veniunt, Opem & Patrocinium Tuum flagitantes, quo munitæ & maxime honestatæ, Augustique Tui Nominis splendore Clariores factæ, majori simul cum Fidentia & Gratia in publicum prodibunt, non tantum Cognatos apud populos, *Anglos* & *Danos*, sed apud *Suecos*, *Belgas*, *Germanos*, *Gallos*, *Italos*, *Hispanos*, omnesque alias Nationes, ubi in moribus, institutis, inscriptionibus, provinciarum, urbium, oppidorum, hominum, rerum nominibus *Gothi*, Gentium domitores, quibus appellationibus cunque noti, Imperii sui vestigia reliquerunt.

Hæc ad Celsitudinem Vestram, AUGUSTE PRINCEPS, Musarum Veterum Arctoarum, quasi totidem *Asiniarum*, monitu, præsenti animo dixi. Quæ me etiam Laudum

Laudum Tuarum heic præconem esse volunt: quod tamen ut facerem, etsi ab Illis imperatum, a me impetrare nequeo, quamvis Illarum, quasi tot Syrenum illecebris captus, gravissimos labores exantlavi, non tantum curans, ut ab Orco revocatas literario Orbi spectandas exhiberem; sed omni Ope & Opera etiam enitens, ut cum magnificentissimo Librorum Suorum Apparatu decoratas, vere Doctis colendas ostenderem, qui Libros propter Se, & Linguas propter Libros unice amantes, illarum scientiam nocturno diurnoque studio assequuntur. Verum enimvero, etsi Illarum gratia tot tantaque feci, ea tamen una res est, in qua illis morem gerere non possum, tum quod virtutes in Celsitudine Tua conjunctæ, tanquam Sidus, suo splendore conspicuæ omnium oculos in Se convertant; tum etiam quod ingenii exiguitatis conscius non eum me *Apellem* esse censeam, qui dignus sum, ut Tantum Principem meis verbis depingam, cujus Inclytas Virtutes majorum gentium Historici Nostri Literis non poterunt non prodere; &, qui dicendi facultate maxime præcellunt, Oratores, singularem Præstantiam cum meritis Laudibus prædicare. Prudentiam, Constantiam, Reverentiam Sacrorum, assiduum Dei immortalis Cultum in Te laudabunt, & veram Animi Magnitudinem cum summa Humanitate, Clementia, Mansuetudine, Modestia, & Facilitate Morum conjunctam. In Te etiam laudabunt præclaram Vitæ Sanctimoniam, Fidemque conjugalem, in corruptissimo sæculo, omnis labis immunem; nec non Principe Viro maxime dignam Mentem illam stabilem Tuam, nunquam non quietam & tranquillam; quæ nec cupiditate aliqua vinci, nec metu frangi, nec ægritudine exacerbari, nec iracundia accen-

di, nec humano aliquo casu de gradu, ut dicitur, Suo dejici unquam potuit. In Te quoque magnopere celebrabunt divinam illam Animi Moderationem, & Honorum, de quibus nullo tempore contendisti, Contemptum vere Christianum. Qui Principatus nunquam cupidus, Imperia, Magistratus & Gloriam, quæ propter Se plerique admirantur, propter *Remp.* solam expetenda ducis. Ad quam Administrandam, Servandamque pro Modestia Tua rogatus tandem & quasi invitus accessisti, ad Animam tamen pro Illa profundendam nullo non tempore paratus, quo mortem oppetendo Ei Te profuturum credas. Denique præclarum illud & immortale Facinus, quo Regem Fratrem e confertissimis hostium turmis, ubi laborabat, ereptum Tua Virtute servasti, ad perpetuam Celsitudinis Tuæ Gloriam non poterunt non scriptores Nostri prædicare. Quibus igitur ego has, aliasque plurimas Virtutes Tuas, propter quas Te omnes colunt & mirantur, cum magna sua voluptate, laudeque Tua sempiterna celebrandas relinquo; tum quod illas a me heic amplius dici summa Tua Verecundia & Modestia vetent; tum etiam quod a specie adulationis abesse velim meam ad Te orationem; tum vero quod potius Sacerdotis in precando pro Tua salute, quam Oratoris in Te laudibus ornando, partes mihi agendas putem.

Quamobrem D. O. M. Principum Custodem ac Præsidium, suppliciter & obnixe rogo, ut Te sanum & incolumem servet; ut clarissimi Nominis Tui splendorem augeat; & post beatam & longævam maxime Vitam, cum a mortalibus migraveris, ut ad immortales & divinos animos justorum qui perfecti sunt, & beatissimum Angelorum cœtum, & Novi Fœderis Auctorem

Jesum

DEDICATIO.

Jeſum aſcendens, ſumma illa Hieroſalymæ Cœleſtis beatitudine fruaris, quam in *Eddæ* ſuæ parte *Woluſpa* dicta ante multa ſæcula *Iſlandice*, i. e. *Gothice*, ex vetuſtis veſtris monumentis metrice deſcripſit *Sæmundus* FRODE, i. e. *Sapiens*, dictus:

Sal ſier hun ſtanda ſolu fegra	*Aulam illa videt Sole clariorem,*
Gulle thaktan a Gimle havum.	*Auro tectam in ſublimi Cœlo:*
Thar skulu dygvar drotter byggia/	*In qua proborum gens habitabunt,*
Og um alldur daga yndis niota.	*Et æterna voluptate fruentur.*

Animum Tuum e Cuſtodia, Vinculiſque corporis ſero & facile evolantem, ut ad Beatorum illam Sedem perducat, ad ſupremum omnium Principem & Rectorem, qui preces ſuorum non aſpernatur, preces quotidianas fundit *Regiæ Tuæ Celſitudini* ſummo obſequio & obſervantia deditus & devotus

GEORGIUS HICKESIUS.

AD

REVERENDUM VIRUM

ADAMUM OTTLEY

S. T. P.

Archidiaconum *Scrobbesburiensem*, & Ecclesiæ Cathedralis Herefordensis Canonicum, *Auctoris* de opere suo Præfatio.

UUM rebus, quæ in *Anglia* gestæ sunt ante tredecim annos, factum fuerit, ADAME OTTLEY, ut mihi nihil esse loci, neque in Ecclesia, neque in muneribus Sacerdotalibus publicis viderem, relicta, cui viginti annos non sine fructu studueram, scientiarum principe *Theologiâ*, ad linguas veteres *Septentrionales* recolendas omnem meam operam, & curam converti; tum ut *Institutiones Anglo Saxonicas*, & *Mœso-Gothicas* nostras denuo edendas, quod multi flagitabant, recenserem; tum maximè quod nulla res alia, earum studio mirificè delectatum animum molestiis levare magis posset, &, quibus affici cœperat in casibus nobis tam acerbis, à moerore & sollicitudine abducere. Repetitis istis in studiis cum non mediocres fecissem progressus, Te etiam in iis versari & excellere à *Wilhelmo Bromeo* Tuo accepi, qui mihi auctor esse voluit, ut nonnulla, quæ elucubraveram, Tecum communicanda illi darem; quibus, quoniam ipse linguam *Saxonicum* & utramque *Goth.* perfecte assecutus, admodum erat delectatus, & Tibi illa fore jucunda existimabat, dicam, an prædicebat, cum res non aliter, atque putârat, acciderit. Tu enim illa perlecta laudasti, consiliumque nostrum de recudendis *Grammaticis nostris Septentrionalibus* expositum non comprobâsti solùm, sed pro Tuo in *arctôam* literaturam amore, & beneficentia singulari, æs etiam ad levandos sumptus, qui in iis recudendis ponendi erant, primus omnium & optimis ominibus largiter contulisti. Quocirca cùm præfatio mihi operi, quemadmodum atrium domui, multis de causis præstruenda sit, eam Tuo nomine inscriptam gratus voluit animus; non tantum ut meritorum in me Tuorum magnitudinem, verum me etiam eorum semper fore memorem ut cognoscerent quotquot aut casu librum nostrum inspiciant, aut consilio quæsitum studiose pervolvant. Id etiam cur faciam in causa est magnus ille, quem in Te perspexi, literarum & antiquitatum *Septentrionalium* amor cum summa diligentia conjunctus. Ex quibus certus quidem scio neminem Te aut magis assiduum, aut magis peritum lectorem ad librum nostrum accessurum; adeo ut de illo, quæ dicenda sunt, apud Te præfando, lectores plane omnes, qui aut *Philo-Gothi*, aut *Philo-Saxones*, aut denique *Philo-Teutones* sunt, vel esse, vel se haberi volunt, compellare videar.

In scribenda vero præfatione noli credere me in iis redarguendis opera abusurum, qui *Grammaticas* scribere *S. Theologiæ Doctoris* dignitatis esse negant, contra quos non multis verbis hic dicendum existimo, quod contra illorum opinionem longa satis oratione disputavimus in præfatione, quam *Institutionibus Grammaticis Anglo-Saxonicis, & Mœso-Gothicis*, præposuimus, quæ ante XIII annos *Oxoniæ* prodierunt. Ibi Clarissimorum pallii togæque virorum, *Platonis*, *Aristotelis*, *Theophrasti*,

Julii Cæsaris, *Ciceronis*, *Varronisque* exemplis ostendimus, non alienum esse à sapientissimi maximive cujusvis existimatione, aut dignitate, *Grammaticalibus* se addicere, aut libros *Grammaticos* faciendo literarum studium promovere. Quinetiam exemplis * *Caroli Magni imperatoris*; [a] *Ælfrici Archiepiscopi Cantuariensis*; [b] *Georgii Schottelii*, qui Serenissimo *Brunswicensium* & *Luneburgensium* duci à consiliis erat; denique *Johannis Wallisii* S. T. P. ob matheseos scientiam per totum literarum orbem præclari, id confirmavimus. Ad quos jam eruditione, & auctoritate sua venerabiles accedant, [c] *Theodorus Beza*; [d] *Johannes Cheekus, eques Palatinus*; [e] *Rogerus Aschamus, Elizabethæ* R. Angliæ præceptor; [f] *Robertus Bellarminus* Cardinalis; [g] *Franciscus-Maria Maggius* Panormitanus; & [h] quotquot alii à collegio *Romano* de propagandâ fide ad exteros longinquosque populos, prædicandi Evangelii causa missi, barbararum linguarum institutiones *Grammaticas* cum ingenti literarum beneficio ediderunt. Postremo accedant non minus auctoritate graves, *Jobus Ludolfus*, qui *Grammaticam* Linguæ *Ambaricæ*, quæ vernacula est *Habessinorum*, cum *Lexico-Ambarico-Latino* ante quatuor annos *Francofurti* ad *Mœnum* publicavit; [i] *Gulielmus Bonjour Tolosanus* ordinis Eremitarum *S. Augustini*, qui *Grammaticam Ægyptiacam* nuper confecit; summæque tum dignitatis, tum auctoritatis homo prænobilis & doctissimus *Franciscus à Mesgnien Meninski* S. S. *Sep.* Eques *Hierosolymitanus*, & Sac. Cæsareæ Majestati Consiliarius, qui Lexicon *Turcico-Arabico-Persicum cum Grammatica Turcica* suis Typis & sumptibus impressum *Viennæ Austriæ* edidit, *A. D.* MDC.LXXX. Idem etiam Onomasticon *Latino-Turcico-Arabico-Persicum*, *Viennæ Austriæ*, Anno Salutis, MDCLXXXVII publicum fecit. & in conclusione prooemii ad primum opus suum incredibilem suum literarum *Turcicarum* amorem, & quantopere, & quam obstinato animo reip. literariæ prodesse cupiebat, his verbis describit: *Quanti sumptus ad incidendos, fundendosque exoticos Characteres, ad erigendam à fundamentis Typographiam requisiti, & erogati fuerint, novit exhaustum meum peculium. Quantam autem molestiam mihi ipsa operis impressio peperit, vel ex hoc judica, quod & compositorem Turcico-Persico-Arabicorum, & impressorum foliorum revisorem & correctorem, ipse agere, & ne latum unguem à typographis discedere coactus sum. Hæc autem omnia subii libens, non vanæ gloriæ stimulo agitatus, viles enim & suomet nomine obscuri videntur hoc sæculo hujusmodi grammaticales labores, - - - - non spe lucri lactatus, (sumptus enim ad hoc opus edendum liberaliter expensus distractione omnium etiam exemplarium refundi, aut compensari minimè potest) sed solo de principe, de rep. literaria, de te* (Lector Studiose) *bene merendi desiderio, studioque compulsus.*

Ex auctore doctissimo, qui barbaram linguam, qua non tantum religionis *Christianæ*, sed humaniorum literarum hostes loquuntur, hæc quorundam gratia transcripsi. qui *Græcis* & *Latinis* literis eruditi, *Arctôas* penitus contemnunt, pene mirantes stultitiam meam, qui ista volui scribere, quæ, ut clamitant, nec indocti intelligere possunt, nec docti legere curabunt. Id etiam in me temerè nimis, & curiosè reprehendunt, quod tantum studium, tamque multam operam in explicandis *barbaris*, horridisque, & incultis expoliendis sermonibus posuerim. Quod tamen ferendum esse, si moderatior & temperantior in scribendo, minus temporis pretiosi, minus operæ malè collocatæ, minus denique perituræ chartæ in-

* Qui *Grammaticam* patriæ suæ linguæ *Franco-Theotiscæ* composuit. a Hic præcepta *Grammatica* ex *Prisciano*, *Donatoque* collecta, *Saxonicè* transtulit in uno libro, cui glossarium *Saxonico-Latinum* adjecit. b Hic opus ex quinque libris *Grammaticis* constans de *Germanica* lingua *Germanicè* edidit. A. MDCLXIII. c Hic Scholia de *Germanâ Græcæ* linguæ pronuntiatione scripsit, quæ ab *Antonio Cevellerio* recensita *Genevæ* excudit *Paulus Stephanus*, A. D. MDC. in libello cui titulus *Alphabetum Græcum & Latinum*. d Hic *dispp.* de pronuntiatione linguæ *Græcæ* scripsit, quæ *Basiliæ* prodierunt MDLV. e Hic librum *Anglicè* confecit, quem inscripsit **The School-Master, or the plain way of teaching Children the Latine tongue.** qui Londini prodiit, MDLXXX. f Hic Linguæ *Hebrææ Grammaticam* composuit. g Hic Linguarum *Orientalium*, quæ in *Georgiæ* regionibus audiuntur, institutiones *Grammaticas* Romæ excusas publicas fecit. MDCLXX. h E quorum numero sunt *Fr. Didacus Colladus* ordinis prædicatorum, qui *Grammaticam* Linguæ *Japonicæ*, in gratiam eorum qui prædicandi Evangelii causa ad *Japoniæ* regnum se conferebant. composuit; ipse in illo regno fidei, quam *Catholicam* vocant, propagandæ minister. Romæ prodiit hic liber typis & impensis Sac. Congregationis impressus, MDCXXXII. i An vero in lucem adhuc prodiit hic liber, nescio, de quo sic auctor scribit in exercitationis suæ brevis in monumenta *Coptica* seu *Ægyptiaca*. bibl: *Vaticanæ* p. 25. *ne interim lectoris studium restinguat hæc in monumenta Ægyptiaca exercitatio, eum moneo me jam absolvisse Grammaticam Ægyptiacam.* Accedat liber qui Inscribitur REGULÆ *quædam pro difficillimi* CONGIENSIUM *idiomatis faciliori captu ad Grammaticæ normam redactæ.* A F. *Hyacintho Brusciotto*, &c. Regni Congiæ Apost. Missionis præfecto. Romæ. 1659.

sumptis-

ſumpſiſſem in faciendo libro, quem neque mihi, neque reip. literariæ utilem fore exiſtimant, haud ſine aliquo mei contemptu, ſibique plus æquo tribuentes, dicunt. Sic faſtidioſi illi, & delicatiſſimi homines, qui literas *Septentrionales*, quas neſciunt, vituperant; quoſque offendit noſter in iis excolendis minimè nobis injucundus labor, quo literato orbi me ſimul & profuturum, & placiturum, quicquid illi contra ſentiant, differantve, ſperare jubet animus, neſcio qua auguratione permotus. Quid enim illorum, qui literas, libroſque, quos nondum intelligunt, damnant, cenſuram pertimeſcerem? præſertim cum id faciendo præſtantiſſimorum hominum famam cum noſtra graviter lædant, qui *Gothicas*, *Saxonicas*, *Francicaſque* literas, quæ ad hanc ætatem jacuerant, non excitarunt modo, ſed literarum *Latinarum* lumine, tam apud nos, quam apud exteros illuſtrarunt. Quamobrem ab iſtis literaturæ *Septentrionalis* obtrectatoribus id impetrare velim, ut meminerint, cum de illa, aut de nobis obloquendi animo quid aliquando dicturi ſint, in *Lelandum*, *Matth. Parkerum* Cantuarienſem, *Joh. Seldenum*, utrumque *Spelmannum*, *Th. Mareſchallum*, *F. Junium* F.F. ut innumeros alios prætercam, qui apud nos *Saxonicis*, apud exteros *Gothicis* literis jam incumbunt, ſe iniquos fore, illorumque exiſtimationem, & dignitatem ſummam, trajectis lateribus noſtris, graviter vulneraturos. Quare tantorum virorum exemplis, & præſidio tutus, id genus hominum faſtidia, & obtrectationes tantum contemno, quantum illi antiquas literas *Boreales*, noſtramque in iis docendis exornandiſque diligentiam aſpernantur. *Græcas* ergo *Latinas*que linguas, & auctores & homines mirentur per me, quantum velint; modo à linguis, quibus majores ſui locuti ſunt, libriſque quos ſcripſerunt, non abhorreant. Quæ res apud illos geſtæ ſunt, & qui illorum mores fuerunt jucundum ſit iis legere; modo quas hi pace belloque geſſerunt, inſtitueruntque, quaſque leges, & conſuetudines vim legum obtinentes habuerunt, ſcire non dedignentur. Quid vero cum iſtis hominibus tantopere pugno, ADAME OTTLEY? cum Te propugnatorem habeam, ne delicatis iſtis *Græcarum*, & *Latinarum* literarum ſcientia cedentem; quas, neque faſtiditis, neque ſpretis, neque denique vituperatis inique vetuſtis linguis *Aquilonaribus*, aut earum doctoribus, quod ſuum eſt utriſque tribuere ſciens volenſque, non neſcis mirari, & laudare. Quamobrem cùm Tibi æquo arbitro antiqui illi ſermones, quos *Barbaros* contumelioſè vocant, dulces adeo ſint; magna mihi ſpes eſt, illos à me *Latinis* literis mandatos, explicatoſque dulcedine ſua allecturos eſſe lectores etiam ex iſtis faſtidioſæ gulæ hominibus; quibus non invidia, malave aliquâ voluntate, ſed uſu, & falſis opinionibus venit, ut avitis *Arctôi* orbis linguis tam acerbi, & iniqui ſint. Quapropter auctor iis eſſe velim, ut rudes iſtos, ferreoſque, quos putant, linguarum iſtarum ſcriptores, vel primoribus, quod aiunt, labris delibare non graventur. Quo impetrato, auſim iis ſpondere, ſe, ut ut *Græcis*, *Latiniſque* literis eruditos, *Arctôas* veteres non amplius contempturos, meve culpatum ire, qui multos annos laboravi, ut opera, ſtudiis, laboribuſque meis, & Populares mei, & Exteri literarum ſcientiam facile adipiſcerentur; quas, qui ante nos vixerunt, docere non ſciverunt; quas etiam jam præceptis Grammaticis criticiſque traditas *Gothicæ* ſtirpis hominibus tantum non turpe erit ignorare. Quinimò Muſarum *Arctôarum* nomine omnibus eas neſcientibus auſim polliceri ſe literas iſtas non tantum inter diſcendum gratas ſuaveſque percepturos; ſed etiam iis perfectè cognitis, & intellectis, non minus, quam *humaniorum* literarum ſcientia, quas adeò extollunt, vehementer iri delectatos. Id ſane doctorum multorum exemplis expertus ſum, qui me auctore, ad literarum *Saxonicarum* ſtudium animos adpellentes tam mirificè delectabantur, ut nunquam ab illo avelli potuiſſent. Hi etſi in *Græcis*, *Latinis*que verſatiſſimi, nullos tamen è ſuis ſatis eruditos putant, quibus patriæ antiquitates ignotæ ſunt: in illis hoc merito admirantes, quod ſermone, qui ante mille plus minus annos vernaculus patriæ fuit, rebuſque graviſſimis, lectuque digniſſimis, quæ in illo ſcriptæ ſuperſunt, non vehementer gaudeant, qui fabellas *Græcas*, *Latinas*que cum incredibili voluptate legunt; & cur in monumentis *Angliæ* vetuſtis *Saxonicis*, *Dano-Sax.* & *Normanno-Sax.* cæcutire contenti ſunt, qui in *Græcis*, *Latiniſque* ſcriptoribus Lynceos eſſe totis viribus contendunt. Quocirca ut *Græcarum*, *Latinarum*que literarum cultoribus, quæ ſummo ſuo ſtudio, ingenioque digna ſunt, *Arctôas* membranas ſuppeditare oſtenderem, de Linguarum veterum *Septentrionalium* uſu, & delectatione plurimis verbis ſcripſi in Epi-

ſtola ad clariſſimæ, & ſuaviſſimæ memoriæ virum *Barth. Shower*, Equitem Palatinum, & juris *Anglicani* peritiſſimum; qui ferè neminem è politioris literaturæ, & ingenii hominibus ad eas diſcendas prius acceſſurum credebat, quam argumentationibus ei ſatisfactum foret ſe in iis ſtudendis, condiſcendiſque cum voluptate, fructuque operam poſiturum. Eum etiam in finem *Codd. Vett. Septentrionalium*, præſertim *Saxonicorum* noſtrorum Catalogum *hiſtorico-criticum*, quà fieri potuit, perfectiſſimum, non abſque magnis impenſis reip. doctorum exhibendum curavi. In illo conficiendo *Humphredi Wanley*, divini ingenii hominis, & illuſtrandis antiquis literis nati, conſilio, manu, opera uſus ſum. Qui, pro magno ſuo cum in me, tum in *Arctôas* literas amore, id operis in ſe ſuſcepit; quo non de nobis tantum, ſed de doctorum univerſitate optimè meritus eſt. Eruditis viris, qui in literaturâ *Septentrionali* hoſpites cum ſint, ſecus forsàn ac nos, de ejus dignitate ſentiant, author eſſe velim, ut catalogum illum, ſi non cum diligentia ſumma, cum aliqua tamen pervolvant. Id facientes de rep. literaria me bene meruiſſe non inficiabuntur, qui docendis obſcuris literis dedi operam, in quibus libros varii generis exaratos in haud exiguo numero ſupereſſe cernent, qui lectorum ſuorum diligentiam cum multarum rerum, quæ maximè ſimul placent, & proſunt, ſcientia compenſabunt.

Præterea ne Popularibus meis in aliquo deeſſe viderer, quo ad veterum *Arctôarum* literarum ſtudium eorum animos accenderem, nonnullos doctiſſimos viros tum è noſtris, tum exteris, alios mihi in ſubſidium vocavi, alios ſua ſponte in auxilium nobis venientes libenter, & more officioſo, amplexus ſum. Inter illos honorifice nominandus ob multijugam eruditionem, ſpeciatim ob literarum *Septentrionalium* ſcientiam clarus, reverendus admodum præſul D. *Gulielmus Nicolſonus*, nuper Archidiaconus, & nunc Epiſcopus *Carleolenſis*. Qui pluries à nobis in difficilibus, & obſcuris, tanquam oraculum planè conſultus, ſemper ad nos reſponſa lucis plena, quibus omnia explicabat, ſumma cum humanitate, & ſine mora dedit. Ingenio, humanitate & eruditione ſua præclarus *Andreas Fountain*, eques auratus, *Numiſmatibus Saxonicis*, ſuis ſumptibus multo accuratiùs & auctius, quàm prius, editis, opus noſtrum augere, & ornare voluit. *Gulielmus Elſtob*, Collegii Univerſitatis, apud Oxonienſes, Socius, Ælfredo Rege, quem fundatorem prædicant, digniſſimus, à nobis rogatus *Lupi Epiſcopi* ſermonem *Saxonicum* verſione *Latina*, & notis illuſtravit. *Gulielmus Hopkins* S. Th. Profeſſor, non ita pridem Eccleſiæ Cathedralis *Wigornienſis* Canonicus, & decus maximum, à quo impetravi, ut Commentarium de *Sanctis in Anglia Sepultis* ab incerto quodam auctore *Saxonicè* ſcriptum, à ſe in Latinum converſum notis adornaret. Denique *Edm. Gibſon* meritis ſuis maximis in rempublicam literariam notiſſimus, qui Leges *Saxonicas Æthelberhti. I. Hlotharii* & *Eadrici* RR. Cantiæ à *Joh. de Laet*, latine verſas, notiſque elucidatas mecum bona ſua cum venia publicandas communicavit. Ad illos etiam accedat poſt nullos mihi cum laude prædicandus *Edwardus Thwaites*, Collegii *Reginæ* in Academia *Oxonienſi* Socius, cujus tum in me, tum in literas *Septentrionales*, tum denique in librum meum merita cum conſiderem, vix plane à me impetrare poſſum, quin exemplum ſequar *Petri Franciſci Giambullarii*, qui librum ſuum [a] de linguæ *Florentinæ* origine ſcriptum, à *Johannis Baptiſtæ Gellii*, viri ſibi amicitia & ſtudiis conjunctiſſimi, cognomine, quem in ſcribendo ſocium & conſiliarium habuit, [b] IL GELLO nuncupari voluit. Perinde quidem & mihi THWAITESII nomine librum noſtrum inſcribendo, ſi per modeſtiam ejus liceret, nobis faciendum eſſet. Etenim ille cum literarum *Arctôarum* ſcientia, quas cum Græcis & Latinis conjungere non dedignatus eſt, tum ſummo ingenio, & honeſtate vitæ mihi charus, & jucundus, ſchedas noſtras tam imprimendas, quam impreſſas reviſendi, & corrigendi, ut & typographos, chalcographoſque quotidiè dirigendi, inſtituendique, quinque annorum cura, & diligentia de codice noſtro ita meruit, ut ſi illum mecum ejuſdem auctorem, cujus adjutor maximus fuit, prædicarem, id tantum

a Origine della lingua Fiorentina, altrimenti IL GELLO di M. Pier. Franceſco Giambullari, Academico Fiorentino. *In Fiorenza. Appreſſo Lorenzo Torrentino* M.D.XLIX. b Pag. 8. *Nelquale, & maſſime nel Principio hô introdutto a parlare il noſtro Giovan Batiſta Gelli, ſi, perche egli è molto virtuoſo, & tanto amico mio, che dal cognome ſuo volio Chiamare queſta opera* IL GELLO.

facerem,

facerem, quod ſine arrogantia ſibi aſſumere, & jure ſuo quodammodo vendicare poſſet. Accedat etiam meus, ſive Tuus potius *Gulielmus Bromeus Ewithingtonenſis*, vir egregius, dotibus ingenii, & politioris literaturæ, præſertim numiſmatum antiquorum cognitione clarus: quem in opere noſtro mecum ſocium & conſortem fuiſſe, ſi non facerem ut omnes ſcirent, eo ſane committerem, ut neque honeſtus, neque gratus, neque denique vir bonus à quoquam mererer exiſtimari. Is enim, ut operam noſtram levaret, chartas plurimas noſtras non tantum recenſere & deſcribere voluit, quod moleſtum admodum erat; verum etiam ut colligeret typographicos errores, & quinque Indices conficeret, ſtatim atque rogatus, id *Herculei* operis ſe facturum libente animo, beneque de me merendi numquam non ſtudioſo, & verbis officioſis, pro humaniſſimo ſuo more promiſit.

Apud exteros, qui operi noſtro faverunt, memori beneficiorum animo mihi etiam recordandos exiſtimo doctiſſimos & humaniſſimos viros *Sueciæ* ſuæ, & reip. literariæ ornamenta, *Jonam Nicolai Salanum*, in Gymnaſio *Aroſienſi* Hiſtoriæ, & Moralis Philoſophiæ prælectorem, & *Johan. Peringskioldum* regiorum Archivorum *Stockholmiæ* cuſtodem. Erga quos, ut quaqua pervenerit liber noſter, quam gratiſſimus eſſe cognoſcerer, mihi propterea faciendum puto, quod ſuorum *Codd. Scano-Gothicorum* notitiam mecum communicantes, Gazas noſtras *Saxonicas* & *Dano-Saxonicas* cum ſuis augere voluerunt. Gazas noſtras (inquam) *Saxonicas*, *Dano-Saxonicas*que. Sic enim voco *Codd. Saxonicos* & *Dano-Saxonicos*, & quos complectuntur tractatus, qui, monaſteriis *Angliæ* ſtrage maxima à *Danis* primo ambuſtis & vaſtatis; dein à *Nort-mannis* miſere expilatis; denique ab *Henrico* ſui nominis octavo rege, maximo omnium direptore, fœdiſſime ſpoliatis & everſis; ut de nupero bello civili, in quo magna pars eorum periit, nihil dicam, in *Anglorum* bibliothecis, archiviſque diſperſi etiam nunc ſuperſunt. Horum Catalogum, quam fieri potuit locupletiſſimum, magnis ſumptibus ideo curavi conficiendum, ut notiores & illuſtriores forent, quum noſtris, qui eos in tam magna copia extare neſciunt; tum exteris, qui tam pretioſo Theſauro *Angliam* jam gaudere minimè cognoſcunt. E numero autem exterorum, qui tot *Codd. Saxonicorum* & *Dano-Saxonicorum* theſauros in Bibliothecis noſtris inveniendos eſſe ignorant, eſt *Gallus* ille, auctor prooemii, quod ante *Menagii* Dictionarium Etymologicum linguæ *Gallicæ* ponitur. Hic & in lingua hodierna noſtra, & in avita *Saxonica*, *Anglicarum*que originum notitia æque hoſpes, ita ibi ſcribit, ac ſi *Codd. Saxonicorum* ea apud *Anglos* eſſet penuria, quæ quidem non tantum *Francicorum*, * ſed veterum *Gallicorum* apud *Franco-Gallos* eſt. Verba ſunt, " Les monumens de la langue *Saxone*, que l'on a pris de l' hiſtoire " du *venerable Bede* & de quelques autres, nous ont donné la clef de cette ancienne " langue, dont *l'Anglois*, & *l'Eſcoſſois* d'aujourd'huy ne'ſt qu'une corruption. Tout " ce qui fâche les Etymologiſtes *Anglois*, c' eſt que pour rendre raiſon du ſyſteme de " leur langue, il faille avoir beſoin de la *Francoiſe*. Pour peu qu'on examine l'air " chagrin dont ils en parlent, ils ſemblent qu'ils ayent honte de leur origine; & " il eſt aiſé de penetrer, qu'ils s'en paſſeroient volontiers, s'ils ne craignoient d'eſtre " bientoſt dementis par leur loix, & leur bareau, qui ſe ſentent encore de la venuë " de *Guillaume* le Conquerant, Duc de *Normandie*, lequel y porta avec les armes Nor" mandes, l'art & les termes de la chicane.

Ex quibus quidem verbis conſtat iſthunc ſcriptorem non modo non habuiſſe notitiam *Codd. Saxonicorum*, & *Dano-Saxonicorum*, qui nondum in publico apparuerunt; ſed eorum etiam neſcium eſſe, qui in publicum, priuſquam ille ſcripſerat, diverſis temporibus prodierunt. Quod ſi illos ſciviſſet, prout à cenſore linguarum librorumque, qui ſcriptor honeſtus videri velit, cognoſcendi erant; longe aliter ſcribendum illi eſſet: nempe origines *Anglicanæ* linguæ accerſendas eſſe ab hiſtoria *venerabilis Bedæ*, quam *Ælfredus* Rex in *Saxonicum* tranſtulit, plurimiſque aliis monumentis Saxonicis, quorum haud exiguum numerum docti ex *Anglis* in magnum bonarum literarum beneficium, ſuæque gentis gloriam è tenebris in lucem evo-

* Sed, quod tertio loco adjuvare notat, majoris forſan videbitur momenti, nempe quo tempore inſtrumenta publica *Gallico noſtro idiomate* primum confici cœperunt. Ego vero nullum inveni antiquius Inſtrumento *Ludovici* VI *Francorum* R. pro civibus *Bellovacenſibus* anno M.CXXII, &c. *Mabillon* de re diplomatica, Cap. I. Sect. XIII. Pag. 60. A.

carunt. Quod verò contumeliosius scribit *Anglis molestum & grave fore sermonis sui origines propterea ostendere, quod à lingua Nortmannica revocandæ sunt*, id non minus falsè & inhonestè, quam ineptè, insulsè, & pueriliter à se dictum sciat. Etenim tantum abest, ut à *Normannicis* originibus linguæ suæ causas exposituri *Angli* abhorreant, ut suarum vocum, quæ *Normannicam* matrem agnoscunt, ab iis, quæ à *Saxonico*, vel *Dano-Saxonico* fonte derivandæ sunt, diligenter semper & curiosè distinguant. Quod me autem spectat, in hoc opere, de dialecto veteri *Normanno-Saxonicâ*, sive *Gallo-Normannica*, quâ post victoriam *Normannicam Angli* usi sunt, adeo ne quidem vel subinvitus, ut facile, data opera, & sine aliquo tædio, aut ignominiæ sensu non modo scripsi; sed ejusdem specimina in magno satis numero, cum summa delectatione exhibui. Cur enim *exiguam* suorum etymorum partem *Anglos* à *Normannica*, quam *universa* fere sua à lingua omnium corruptissima *Rustica Romana* Gallos repetere, magis puderet, pigeretve, per *Menagii sui manes* rationem dicat misellus ille, & in sermonem nostrum iniquus præfationis scriptor. *Exiguam* (inquam) suorum Etymorum partem, cum vix quidem decima quæque vox linguæ *Anglicanæ*, *Gallicæ*, *Gallo-Normannicæ*ve originis est, quemadmodum *Oratio dominica* apud nos jam vulgò usitata demonstrat:

Our Father which art in heaven, hallowed be thy Name. Thy kingdom come. Thy will be done, in earth, as it is in heaven. Give us this day our dayly bread. And forgive us our trespasses, as we forgive them, that trespass against us. And lead us not into temptation, but deliver us from evill. So be it.

In hac precandi formula tria tantum vocabula *Gallo-Normannicæ* sunt originis. Cætera vero ab avita lingua *Anglo-Saxonum* manifestè petenda sunt. Præterea lingua Anglorum hodierna avitæ *Saxonicæ* formam in plerisque orationis partibus etiamnum retinet. Nam quoad *particulas casuales*, *quorundam casuum terminationes*, *conjugationes verborum*, *verbum substantivum*, *Formam passivæ vocis*, *pronomina*, *participia*, *conjunctiones*, *& præpositiones omnes*; denique quoad *idiomata*, *phrasium*que maximam partem, etiam nunc *Saxonicus* est Anglorum Sermo, quamvis, *Wilhelmo*, *Nortmanno* victore jubente, Leges *Gallicè* conditæ, Causæ *Gallicè* actæ, *Gallicus*que sermo in aula, senatu, foroque integer auditus erat. Tantummodo nomina verbaque nonnulla à *Nortmannis* illata in *Saxonicam* irrepserunt. Quæ, tantum abest, quod ille affirmat, ut erubescamus agnoscere ea silentio præterire volentes, ut qui de causis, & primordiis linguæ *Anglicanæ* apud nos, sive in Glossariis, sive in Lexicis juris, sive in Etymologicis scripserunt, summa diligentia, non ea solum quæsiverint, verum, iis inventis, mirifice delectati fuerint. *Hybrida* quidem lingua *Anglicana* est, ex *Saxonica* & *Gallo-Nortmannica* orta. *Hybrida* quoque non minus *Gallica*, in qua *Latino* subtemini tramam *Francicam* intertextam esse, velint, nolint, *Franco-Gallis* agnoscendum est. Porro ut suum dicendi morem satis probrosum in *Gallum* exprobrantem retorqueam, adventum *Francorum* in Galliam, illorumque imperium, *Franco-Gallicam* linguam etiamnum sapere, quisquis illorum linguam vel primis, quod aiunt, labris degustaverit, ex vocibus, phrasibusque ejus facile percepturus est. Id Grammaticæ nostræ *Franco-Theotiscæ* multis in locis demonstravimus; verum sine aliquo nostro linguæ *Gallicæ*, *Gallorum*ve convitio, cujus causas procul habeo. Multo minus de lingua *Gallicâ*, quemadmodum hic de *Anglicâ* cum contemptu, vituperio, & malignitate, quid locutus sum. Contrà vero, de *Gallis*, eorumve sermone mentionem ubicunque faciens, quum hunc, tum illos, si non honorificè, saltem absque vituperio & probro appello; semper sentiens civi reip. literariæ, vel Ecclesiasticæ id imprimis curandum & statuendum esse, ne quando quid acerbè, libidinosè, aut injuste scribat dicatve, quo sine justa alterum causa lacessat, aut honorem, & existimationem sive personæ, sive parentum, sive patriæ alicujus lædat, qua honesto viro nihil charius esse potest. Quod maxime etiam observandum iis scriptoribus puto, quibus cum aliis de re aliqua certamen, & controversia est; siquidem

ſiquidem iſtis in *repp.* jura belli ſunt, quæ violare quidem immanis & væſani ſcriptoris eſt, præſertim quando quis cum altero in certamen veniat honoris tantum & dignitatis. Quale id ſane eſt, quod de linguarum præcellentia, & de gentibus, quæ ingenio maxime præſtant, cum aliis nationibus, & præſertim cum *Anglis Galli* jamdudum habuerunt. Denique quod *Gallus* ſcribit, "*Anglos* ex eo prodere ſe linguæ ſuæ originem *Gallo-Normannicam* ſibi pudori & opprobrio ducere, quod de ſermone *Gallico* verba facere graventur; eumque ſi per forenſes voces phraſeſque liceret, matrem eſſe abnegarent; id plane falſum, & contumelioſum eſſe *Humphredi Wanleyi* noſtri *Catalogus* quoque oſtendit; in quo priſcos *Codd.* Chartaſque, quotquot in Archivis & bibliothecis reperit, tum *Gallicos*, tum *Gallo-Normannicos* omnes, cum *Saxonicis* non invitus conjunxit; ut *Suos*, *Gallos*que perinde habens, utriſque ſuas origines ſcire volentibus, quantum poſſet, æquo animo prodeſſet.

Hæc, *Doctiſſime* OTTLEY, contra *Gallum* qui non tantum nobis, ſed patrio noſtro ſermoni, tanquam *Sorbierus* alter, convitia fecit, ſine convitio tamen mihi ſcribenda exiſtimavi; ad ea dicenda progrediens, quibus qui præfationes adhibent maxime ſunt inducti, ut eas operibus, ſive ſuis, ſive alienis poſthumis præmittant. Illorum autem tria genera ſunt; quorum primum eſt eorum, quæ ad corrigendos, retractandoſve errores, quibus auctor forte lapſus eſt, adhibenda ſunt. Secundum eorum eſt, quibus additis, auctor defectus & omiſſiones operis ſui ſupplet. Tertium vero eorum eſt, quibus ſecundas ſuas cogitationes ad primas explanandas in re aliqua obſcura expromit; vel quibus in re aliqua incerta, quæ ſcripſerat, aliorum argumentis, & auctoritate firmat, aut convellit; vel denique quibus, quæ ab aliis auctoribus contraria ſcribuntur, redarguit, & refutat. Adde quod auctoribus uſu venit, ea etiam præfari, aut quibus lectores doceant quemadmodum maximo cum fructu libros ſuos legant; aut quibus apud illos quæ minus pure proprieve, vel minus aptè vel minus clare & diſtinctè à ſe dicta putant, excuſent; aut denique quibus faciant, ut literarum fautores, & patroni cognoſcantur, qui eas ad exantlandos ſuos labores penè jacentes excitaverint.

Ut ordiar igitur ab iis, quibus forte lapſus ſum. Primum, quod erroris ſuſpicione mihi venit emendandum, eſt nexus ille, ſive nota compendiaria T & H, nempe ꝧ. In quo non ipſe, ſed alii me allucinatum putant, quod in *Gramm. Anglo-Saxonicæ* p. 2. ψ, *Mœſo-Gothorum* THETA ab eo natum eſſe judico. In eo numero ſunt, qui ψ *Mæſo-Gothicum* à *Scano-Gothico* þ circumducta rotunda linea, factum eſſe contendunt; quamvis ſunt qui hoc ab illo potius formatum arbitrantur. Alii ab altero compendio T & H nempe Ꮒ curva parte in ſiniſtram hoc modo circumducta ȸ, ψ accerſendum judicant. Alii à T. I. & Aſperationis *Græcæ* ſurſum ſpectantis compendio Ͱ, perpendiculari linea notam aſperationis tranſecante, ψ factum credunt, ſive neſcientes, ſive forte non recordantes aſperationis *Græcam* notulam, *Ulphila* florente, nondum eſſe inventam. Verum *Edwardus Thwateſius* noſter, cujus auctoritas apud me plurimum valet, ψ *Mœſo-Gothorum*, ƛ geminum compendio ſcriptum eſt exiſtimat, propterea quod in declinatione nominum quæ in recto deſinunt in ψ, id in obliquis vertunt in ƛ: ut ϒΙΤϦψ ϒΙΤϦƛΙS. ΛΙΠΗΛψ ΛΙΠΗΛƛΙS. ſententiam ſuam aliis id genus exemplis ſollerter confirmat. Sic enim X Græcorum à ϗΚ, per ſcribendi compendium Ӿ factum, natum eſſe conjectat. Sic à ΠΠ Compendioſe ſcripto ΠΓ, Φ ortum ducit. Ex eo probabilior hæc conjectura videatur, quod inter monumenta *Auguſtæ Vindelicorum* à *Marco Velſero* edita, APPIUS in antiquo lapide hoc modo ſcribitur AΦIUS. Sic Ψ. τȢ Π & rotundi ϲίγμα compendium Elegantiæ & Brevitatis cauſa factum cenſet. Sic etiam ꝏ ſeu ω ab o o, & Ω ab ꝏ vel Ω gemini *Omicri* nexu formatum putat. ubi literarum jugum uſu & conſuetudine longa excluſit literas, quarum vices pedes τȢ Ω ſupplent. Ita quoque à c c Latinorum hoc modo poſitis ɔc, dein à compendioſe ſcribentibus per terga conjunctis, *Latinum* X natum arbitratur. Itidem à z z hoc modo poſitis z/z duplex Ξ conflatum exiſtimat. Denique, quod ſententiam ejus maxime confirmat, ⊡ antiquam notam Δ Δ in ⊙ vel Θ poſtea verſam, à ⧄ hoc eſt, à ΔV connexis creatum eſſe cenſet. Græcum H quoque ab duobis EE, quæ ſic ſcribi ſolebant ƎE, inde Hτα. Hæc ille pro excellenti ſuo ingenio in literis ad me datis, quæ non potui non cum eruditis, & curioſis viris, qui cauſas rerum ſcire amant, propterea communicare, quod vero multò magis ſimilia ſunt, quam quæ de *Græcarum* literarum originatione à ſe ſapienter & ſcienter dicta putat

 Joh.

Joh. Petrus Ericus in libro suo *Patavii* edito An. MDCLXXXVI. Cui epigraphe, *Renatum è mysterio principium philologicum.* Verum enim vero, *doctissime* OTTLEY, tametsi hæc acute omnia dicta sunt, verique speciem præ se magnam ferant, facit tamen, ut etiamnum putem ϸ à ᚻ petendum esse istius Elementi figura, quæ in * *Argentei Codicis* specimine, quod sub notula numerali (I) subjectæ Tabellæ exhibuimus, multo propius ad ᚻ accedit, quam quæ *typis Junianis* exprimitur. Quam diversis autem modis, vel quot factis variationibus à ᚻ, ϸ ductum censeam, quæ sub ejusdem Tab. nota (II) sculpta aspicis, ostendunt. Varias etiam notas, quibus *Thorn*, seu *Theta Anglo-Saxonum* in vetustis nostris MSS. descriptum cernitur, sub Tab. nota numerali (III) aspiciendas subjeci, ne ϸ à ᚻ tot interjectis diversæ formæ notis nasci improbabile Tibi videretur. Idcirco etiam varios nexus, quibus ET *Latinorum*, tam in quadrata, quam in rotunda manu describere solebant antiqui scriptores, sub nota (IV) exhibendos curavi, ut iis spectatis ϸ à ᚻ si mecum non oriri, saltem posse esse ortum existimares.

Quod Gramm. *Anglo-Sax.* Cap. XXII. R. XVIII. de (ſ) illiusque cum (t) nexu diximus; nempe & (ſ) & (ſt) è *Gallia* in *Angliam* inducta fuisse; id quidem de iis in elegantissima hâc forma descriptis intelligendum est. in rudiori vero forma exarata, nonnunquam, sed rarius, spectantur in vetustioribus *Codd.* qui ante scripti erant, quam *Ælfredus* R. *Gallica* manu delectatus scribendi rationem apud suos innovaverat. De hoc monendos esse lectores duxi, ne aut ipse errasse viderer, aut, me auctore, alii errarent.

In eodem cap. *Hominem* in [a] antiquo opere *Ælfredi* R. delineatum, aut *Jes. Christi*, aut pontificis *Romani* imaginem esse, tum ex summa oris gravitate, tum ex binis sceptris potestatis, tam in cœlis, quam in terris datæ symbolis, mihi persuasum esse dixi. Verum ex quo tempore in MS. codice Evangeliorum *Decani* & *Cap. Licetfeldensis*, qui liber *S. Ceaddæ* dicitur, Sanctum LUCAM eadem specie, eodemque fere ritu delineatum viderim, hominem istum, nutante animo, pene adductus sum, ut crederem, esse S. *Cuthbertum* Episcopum, *Ælfredi* R. Patronum, qui, [b] à Domino missus, ejusdem noctis una eademque hora & illi, & matri, dum dormirent, apparuisse, & læta nuntiasse traditur. Statim, inquam, atque conspexeram D. *Lucam*, ea specie, eoque fere ritu in vetusto illo Codice descriptum, adductus fere eram, ut censerem etiam hominem in *Ælfredi* pretioso opere delineatum potius esse S. *Cuthbertum* Episcopum, sanctitate morum & miraculis apud *Anglos* clarum, cum gravi, tristique & ovatæ figuræ vultu delineatum, ad communem speciem moremque, quo antiqui sanctos exhibebant; ut Icon S. *Lucæ* atque alia nummuli antiqui quæ sub nota Tabellæ (V) ponuntur, cum illa, quæ exhibetur in Fig. I. pag. 142. *Gramm. Anglo-Sax.* collatæ facile ostendent.

In eodem etiam cap. nescio quo casu lapsus, à Chartâ WILHELMI Conquestoris, sub reg. XIII. exhibitâ, regisque monogrammate munitâ, sigillum magnum pendere dixi. Qui immanis quidem error est. In Charta quoque ipsa, typographi latâ culpâ, ᵹchinpæþæ pro ᵹelimpæþæ, (*Saxonicè* ᵹelimpað.) & æmeſ pro æneſ vel aneſ. (*Saxonicè* æniᵹeſ, aniᵹeſ) mendosè imprimuntur.

Quinetiam in eodem Cap. scilicet in margine p. 146. ANGLO-SAXONES pro WEST-SAXONES, vel WISI-SAXONES bis forte impressum est. Quemadmodum & in linea, quæ à fundo paginæ 219 quinta est, POST pro ANTE à nobis alio forte convertentibus animum scriptum excudi quoque contigit.

Grammaticæ *Franco-Theotiscæ* p. 17. l. 11. Lectorem candidum, ut emendatricem manum adhibens E in A convertat, oro. Quæ ejusdem Grammaticæ pagina 44, paginæque linea 39, de vocis HUERGIN, vel HUERGEN derivatione diximus, mihi retractanda videntur. Etenim non à *Mœso-Gothicis* ΘΛΚϚΛ & ΛINS, id pronominis accersendum jam puto; sed à *Scano-Gothico* huerge, *nuspiam*, (quod à huergr, *neuter*) & ein vel en *unus*. Unde huergen, quasi huerge-en, huergen. à *Franconibus*, me judice, dictum est.

* Specimen hoc *Argentei Codicis* celeberrimi per totum Literarum orbem, O. *Rudbeckii* manu accuratissime descriptum, *Humfredo Wanleyo* dedit *Ericus Benzelius*, Archiepiscopi Upsaliensis filius.

a Antiquum hoc, & pretiosissimum quum ob artem tum ob vetustatem opus possidet vir Amplissimus *Nathaniel Palmer* Armiger in *Com. Somersetensi* militiæ civili præfectus. Quem populus illius Com. qui vices suas gereret in *Domo* vel *Senatu Communium* pluries procuratorem uno consensu elegerunt.

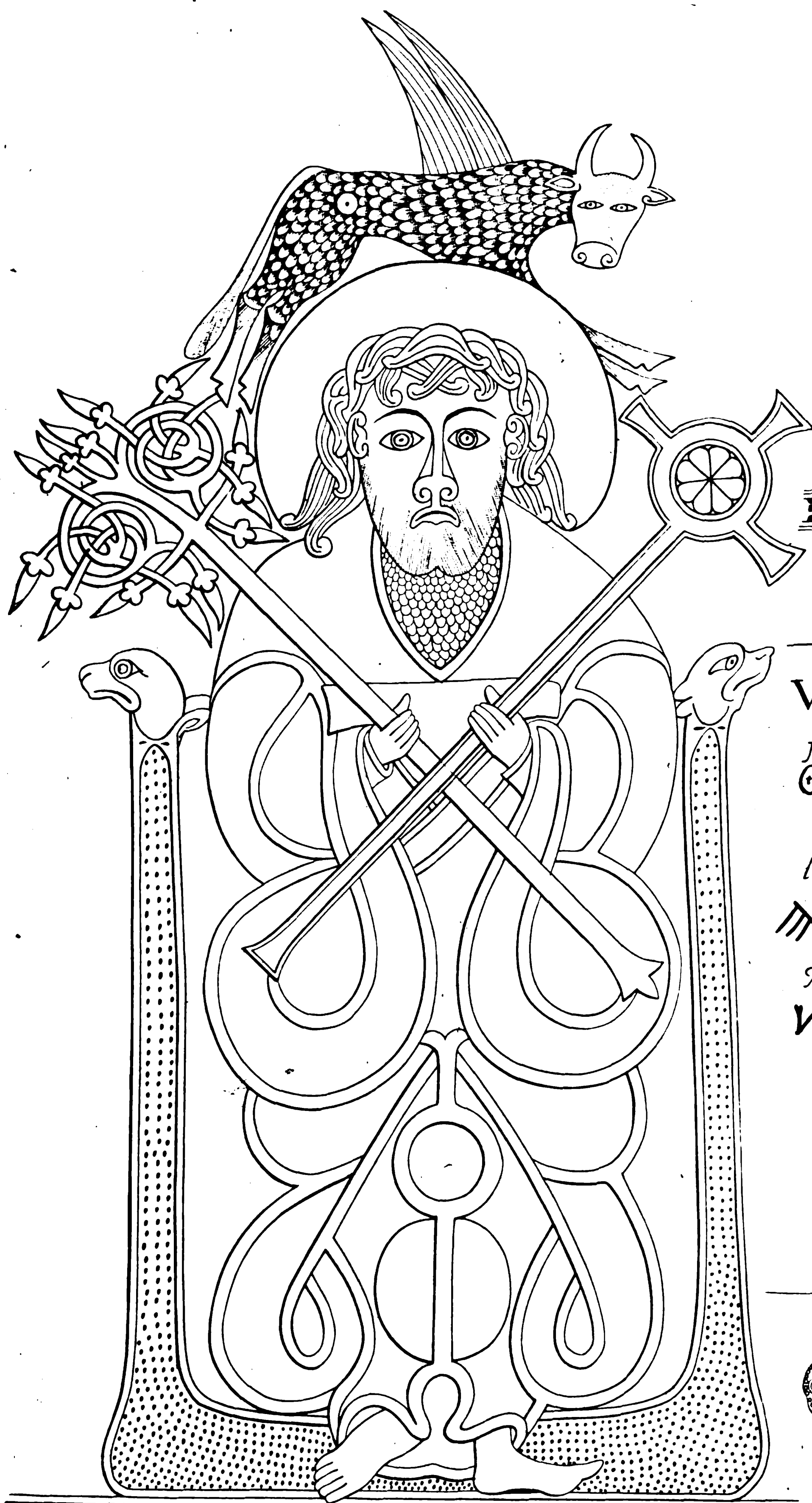
b Vid Histor. *Ingulphi Oxoniæ* Editam, p.26. & *Will. Malmsburiensem* de Gestis R R. *Ang.* fol. 23. b.

In

I. *Specimen Codicis Argentei. Matth. VI, 9.*

Atta unsar þu in himinam weihnai namo þein.
quimai þiudinassus þeins. wairþai wilja þeins.
swe in himina jah airþai, hlaif unsarana þana

V. *Icon. D. Lucæ.*

II.

III.

IV.

VI.

VII. *Antiqua Hunnorum Elementa.*

f e e d cs cz b A

l ly k finale h gy gh

R p o o ny n m t k j

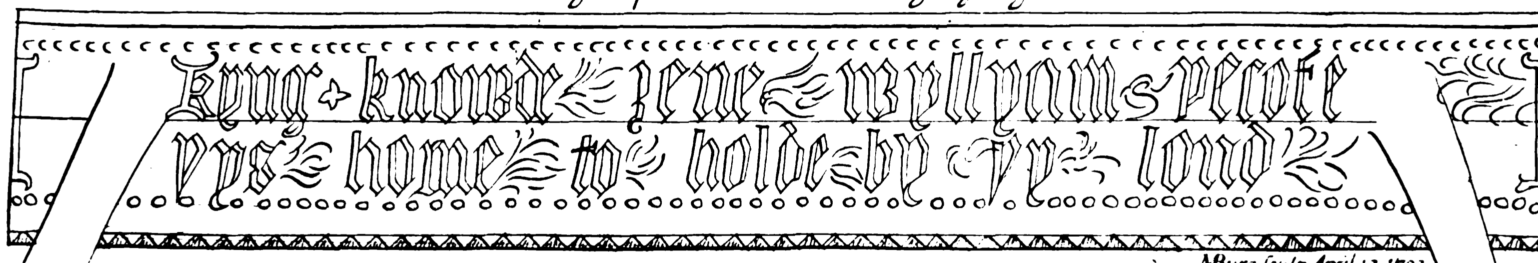
sz i czs z v ü u s

ts t

VIII.

IX. *Inscriptio cornu Puseyensis.*

M Burg. sculp. April. 12. 1703.

In margine pag. quintæ DISSERT. EPISTOLARIS, contendo morem nondum fuiſſe apud *Anglo-Saxones*, *Canuto* regnante, chartas literaſve ſigillis penſilibus, ſive cereis ſigillorum impreſſionibus munire. Sunt autem qui ſecus ſentientes, me allucinatum credunt, freti teſtimonio MS. Codicis fundationis monaſterii S. *Auguſtini Cantuarienſis*, in Bibliotheca *Aulæ S. Trinitatis* Cantabr. depoſiti. In cujus foliis 9. & 10. ſic ſcribitur.

Nec moveat aliquem, quod nec Rex Ethelbertus, nec etiam alii Reges de Gente illa in Cartis ſuis prout mos inolevit modernis temporibus ſigilla cerea imprimebant: cum tam rudis ac barbarus Populus ad Chriſti fidem à perfidia converſus, ſignum Crucis in teſtimonium ſuæ Converſionis omnibus ſuffeciſſe credebat. Non enim uſque poſt Conqueſtum à tempore fundationis hujus monaſterii, excepta Carta Regis Knuti, *qui fuit alienigena, & Conqueſtor, aliqua in munimentis reperimus* Sigilla Cerea; *ſed ſolummodo Crucis ſigna. Nec mirum cum tanta ac talis poſſeſſio, tantique ac tales Teſtes in principio renaſcentis Eccleſiæ Anglicanæ, velut noſtræ ſalutis primitivum ac publicum Inſtrumentum, fracto Dampnationis chirographo, poſteris Catholicis ſufficere potuerint: ubi ſigillum cereum per lapſum temporis aut per negligentiam perdi, aut propter antiquitatem ſive corruptionem in pulverem poſſit labi. Poſt adventum vero Normannorum in Angliam, tam Reges, quam alii Domini & magnates* laminas cereas *membranis apponebant Cartarum, Crucis ſignum in laminis cereis imprimentes: de Capillis Capitum vel Barbarum in eadem cera aliquam portionem pro ſigno poſteris relinquentes. Iſta patent in multis monaſteriis poſt conqueſtum Regni iſtius fundatis, ut eſt in monaſterio Sancti* Pancratii *de Lewes de Carta Willelmi primi Comitis* Warenniæ, *in quâ crines Capitis uſque in præſens ejuſdem Comitis permanent. Similiter in Monaſterio de* Caſtelacre, *quod eſt ejuſdem fundationis in Dioceſi Norwicenſi; Comes Lincoln. qui pluribus poſſeſſionibus eandem Eccleſiam dotavit, hæc in fine intulit Cartæ ſuæ. In hujus (inquit) rei evidentiam* ſigillum dentibus meis impreſſi *Teſte* Muriele *Uxore mea, ubi uſque in præſens in eadem cera apparent dentium veſtigia pro ſigillo. His etiam ſimilia in pluribus aliis monaſteriis ſunt reperta. Dicitur enim per diminutionem à ſigno ſigillum. Quod ſecundum Yſidor.* [a] *Eth.* 19°. *c.* 12°. *à Prometheo, qui primus annulorum fuit inventor, originem habuit. Scripta vero ſignis non ſigillis notantur, ut inferius de deſcriptione ſignorum dicitur.*

Verum quo minus Codicis hujus teſtimonio à ſententia mea dimovear id obſtat, quod nullius ferme auctoritatis codex eſt: utpote in quo multa ſuſpecta, falſa, & à genuina vetuſtate abhorrentia traduntur, quæ nullam fidem merentur. Id genus ſunt, quæ notavit *Hen. Spelmannus*, Concil. Vol. 1. p. 124, 125. Id genus igitur haud immerito quis ſuſpicari poteſt Chartas iſtas R. *Cnuti* ſigillis cereis dictas eſſe confirmatas, quòd omnium illius chartarum, quæ in magno ſatis numero etiam nunc extant, nulla eſt, quæ aut ſigillum cereum habet, aut ſe habuiſſe olim per aliquod ſignum oſtendit. Quamobrem non dubito, quin chartæ iſtæ *Cnuti* R. quæ in munimentis monaſterii Sancti *Auguſtini Cant.* olim extabant, Chartæ eſſent commentitiæ privilegiorum, libertatum, & exemptionum, quæ cum iſtius furfuris aliis multis, ſi jam nunc ſupereſſent, plurimis indiciis fictæ eſſe aut corruptæ eſſe conſtarent.

In margine paginæ 22. verba ſe ʒeʒilða þe ne ʒeſece morʒen-ſpæce, ſic tranſtulimus: *Socius qui exequiis ejus, vel concioni funebri non interfuerit.* Jam vero ſic vertendum cenſeo: *Socius qui poſtridie diei, quo in ſepulchro conditur, ſodalitii concilio non interfuerit.* MORGEN enim, ut me *Thwaiteſius* meus pro ſummo candore ſuo monuit, ſignificat *cras*, πρωὶ, *mane craſtinæ dici*, vel *ineuntem poſterum diem.* Unde MORGEN-SPÆCE non poteſt, quin ſignificet *ſodalium concilium*, quod poſtridie ſepulturæ defuncti Socii, vel ad comprecandum pro anima illius, vel ad concionem funebrem habendam, vel forſan ad novum ſocium in illius locum cooptandum pro more convenire ſolebat. Unde quoque MORGEN-GIFE non poteſt denotare *donationem* aliquam, quam die nuptiarum, ſed quam poſtridie nuptiarum, vel poſtera à nuptiis die ſponſæ ſponſus propter nuptias dabat: quemadmodum *Courtinus*, auctor verſionis *Gallicæ*, in quam transfunditur liber *H. Grotii* de jure belli & pacis, in indice, ſub voce MARIAGE MORGENGABIQUE. MARIAGE MORGENGABIQUE, *eſt celui où tout l' avan-*

a Lege, *Etymol.* verba citata reperiat Lector in libro Orig. XIX, XXXII.

tage de la femme consiste en un present que son mary lui fait le lendemain des nopces, comme pour le prix de sa Virginité. Morgen *en Allemand c'est l'endemain,* gab *c'est present, & c'est une espece de ce que nous appellons* Douaire. *Et même en Allemagne dans la plus part des Païs on appelle le* Douaire MORGENGAB. *A l'égard de ce mariage* [a] *morgengabique, ce present ainsi fait le lendemain de la consommation du mariage consiste en une designation d'une certaine portion de biens, que la femme & les futurs enfans de ce mariage peuvent prendre après la mort du mary (cette portion par la loy des Lombards ne pouvoit monter plus haut, que la quatrième partie des biens du mary) & moyenant ce present la femme & ces futurs enfans sont exclus de toute autre pretention dans l'heredité du mary. Ces sortes de mariages se pratiquent d'ordinaire en Allemagne, par des gens qui ont été déja mariez & qui ont des enfans du premier lict à qui ils veulent conserver leur succession, & par des gens de qualité qui épousent des femmes d'une condition inferieure. On appelle cela parmy le vulgaire épouser de la main gauche, ce qu'ils font pour ne pas frustrer des biens, droits & honeurs de leur maison, leurs enfans s'ils en ont d'un mariage precedent, ou leurs heritiers. Quelques-uns appellent aussi ce mariage* morganatique *le derivant de* morgen *& de* gnade *qui signifie grace, que l'on fait pareillement le lendemain, mais ce n'est que la même chose.*

Præterea sunt, qui vehementer negant id verum esse, quod tradidi Differt. Epistolaris p. 109, 110. de nummis argenteis, seu *Peningis* Anglo-Saxonum in semisses, & quadrantes à mercaturam facientibus scindi, aut rumpi solitis: non quod illos facile bipartiri, aut quadripartiri potuisse inficiuntur; sed quod illorum talia fragmenta in abacis nummariis nondum à se visa clamant. Verum doctos istos, ut per candorem suum dicant, rogatos velim, an non ingenii subpervicacis, & nimium suspiciosi est, quæ ipsi non viderint, posse esse pernegare; vel, quod perinde ab æquo alienum est, Probitate & doctrina cl. viris de rebus illis, quæ se vidisse dicunt, nullam fidem adhibere? An reges, quorum ipsi nummos non viderint, idcirco monetam percussisse pernegabunt; idoneisve testibus fidem omnem abrogabunt, qui codices, quos forte ipsos videre non contigit, se pervolvisse affirmant? Hæc ut apud se candide & ingenuè cogitent, velim. Siquidem testem locupletissimum habeo in superioribus laudatum *Andream Fountaine* Equitem auratum, antiquitatis nummariæ scientissimum; qui partes, seu frusta, in quæ denarios *Anglo-Saxonum* à nundinantibus partitos esse credebat, se vidisse fidem mihi dedit.

Præterea, OTTLEYE, Tuus meusque *Bromeus*, revisâ dissertatione nostrâ epistolari, præter errores, quos in indice suo notavit; & aliorum me monuit haud quidem multorum; sed quos, majoris momenti quum sint, ut in præfamine ponerem, quum illius summa cura ac diligentia, tum mei muneris ratio requirit.

Ex horum numero est *τὸ ille*, quod differt. epist. p. 38. l. 7. redundat. huic adde *habuisse*, pro *non habuisse*, p. 42. l. 6. *Sed quam* pro *sed aliquanto quam*, p. 66. l. 1. *Decimviratus* pro *duodecimviratus*, alibi semel. ȝeꞅneꞅtnoꝺe pro ȝeꞅeꞅtnoꝺe, p. 62. l. 5. DCCCLXXX. pro DCLXXX. p. 79. l. 46. *Dicere* pro *discere*, p. 88. l. 44. Ista etiam, quæ leguntur in versione legis 59. p. 91. nempe, *sin sit intra vestes, similibus scættis* XXX *emendetur*, sic corrige, *si sit intra vestes, unaquæque plaga* XX *scættis emendetur.* In versione legis 75. p. 92. pro *is compenset patrocinium violatum*, substitue *duplici emendatione compensetur violatum patrocinium.* Legem 10. p. 93. sic restitue, ȝiꝼ man mannan on oþneꞅ ꝼlette manꞅƿapa hateþ. Sic verte: *si quis aliquem in alterius domo perjurum vocet.* Ista p. 97. l. 23. *Si mulier illa, de qua ante liberos non peperit*, sic emenda, *si mulier illa liberos non peperit.* P. 116. col. 2. l. 46. lege *Mildredæ.* Denique pro istis: *Regis simplum Weregildum est* VI *mille Tainorum Weregildum est in Myrcenorum laga*, quæ mendosa lectio est MS. *Cottoniani*, quem citavi, pag. 110. l. 34. 35. deletis *mille* & *est*, sic emenda, *Regis simplum Weregildum est* VI *Tainorum Weregildum in Myrcenorum laga.* Etenim sic ut emendetur locus, jubent quæ immediate sequuntur, *hoc est*, XXX *millia Sceata* i.e. *totaliter* CXX *libræ.* Adde huc DCCLXIX quod p. 80. l. 22. forte imprimitur pro DCCLXVIII. & DCCCXII pro DCCCXIV.

---

[a] *Morgengabique* apud veteres *Scanos*, *Islandos*que vocabatur Lynfie, i. e. *Concubitus præmium*, quod imminutæ sponsæ sponsus dare solebat. Þad kvolld gieck hann ad brudkaupe med Brynhillde, en ad morgne, er hann stod upp, þa gast han Brynhillde ad Lynfie gullbaug, *eadem vespera nuptias cum Brynhilda celebrat, mane autem surgens Brynhildæ, Muneris nuptialis nomine, annulum aureum dedit.* Vide *Eddæ* Islandorum Mythologiam LXXIII. Vide etiam Mythologiam LXXIV.

ejusdem

ejusdem p. l. 23. Quibus accedat in lin. penult. p. 79. DCLXIX, quod Typographi culpâ forte contigit excudi pro DCLXXIX.

Insuper, OTTLEYE, scire te velim, quod carminum *Anglo-Sax.* & *Dano-Sax.* structuram attinet, me paulum de illa mutasse sententiam. Quæ enim, Grammaticæ *Anglo-Sax.* Cap. XXIII. scribens, *Pindaricis* versibus simillima putabam, jam ad *Anacreonticorum* dulciores numeros propius accedere judico.

Hactenus enumerandis majorum gentium erroribus operam dedi, quibus aut ego me, aut Tu potiùs librarios meos, typothetamve lapsum esse censeas; & quod errores, quos meos esse putas, attinet, oratum non Te solum velim, sed lectores omnes, qui Tuo candore ad librum nostrum legendum accedent, rogo & obtestor, quemadmodum *Aristarchus Homeri* versus, quos non probavit, esse negabat; sic vos id omne, quod non vero rectove consentaneum in *Codd.* nostris reperitis, ne putaretis meum. Etenim non *auctoris* errores sunt, qui errores, quantum in se erat vitare curavit; sed *antiquarii*, cujus via tenebricosa & lubrica; sed *hominis*, cujus est errare, labi, falli, etiamsi nil nisi verum rectumque, quo nihil pulchrius & amabilius, semper scribere totis viribus contendat. Quamobrem omnibus, quibus à me ut antiquario vel homine erratum est, quo, ut alii errarent, forte commisi, qua auctor iis abrenuncio; Deum hominesque testans me non consilio, sed casu; non scienter, aut ex arrogantia, sed ignoranter nihil non scripsisse, in quo allucinatus lectorem forte in errores ducam. Quinetiam ne aut ipse fortè deciperer, aut alios errore aliquo præeuns deciperem, summam curam, & studium adhibui; adeo ut quamvis ab erroribus non sum liber, à culpa tamen immunis sum. Æquo igitur animo errores, quotquot in scriptis nostris inveneris, non modo ut excuses; operamque des, ut alii illos Tuo exemplo mihi humaniter condonent, rogo: verum etiam, ut vobis indicantibus lapsus meos cognoscam; & Te, & illos posco flagitoque. Etenim cum animo corrigendi, emendandi, retrahendi, nihil non scripsi; lectoribus non solum concedens; sed ab iis petens, ut in lapsus meos animadvertentes, eos libere castigent universos; modo humaniter id faciant, meræque veritatis causa, erranti, licet non erroribus, meo exemplo parcentes; qui (absque invidia dictum velim) in aliis redarguendis non cavi modo ne quod offenderet, dicerem; verum etiam curavi, ut, illa dicendo quæ ad illorum laudes haud injuste dici possent, mihi gratiam & benevolentiam conciliarem.

Errorum, quibus lapsus cunque sum, *doctissime* OTTLEY, humanæ imbecillitatis excusatione probrum apud Te deprecatus; ad ea addenda pergo, quibus aut operis nostri defectus suppleri; aut quibus, tanquam novo accedente lumine, quæ obscurè, dubieve in eo traduntur, illustrari possunt.

Primo igitur quatuor illas figuras *Saxonici* THETA nondum versatis MS. codicibus, mihi prorsus ignotas, & in impressis non antehac expressas, gaudeo me sub tabellæ notula numerali (III) exhibuisse; quod earum notitiam tyronibus æque gratam fore, ac mihi fuit jucunda earum inventio, haud sine causa existimem. Ex quo etiam caput primum *Gramm. Anglo-Saxonicæ* de literis & literarum *regg.* Typographo imprimendum dedi, dum in Bibliotheca *Bodleyana* Codd. *Saxonicos* perscrutarer, inveni pervetustum librum MS. cujus nota, NE. D. 2. 19. in quo quidem libro nonnullæ lectiones è veteris testamenti LXXII. interpretum versione *Græca*, cum *Latina* translatione ex adverso in alterâ columnâ scripta, *Saxonicis* literis describuntur: è quibus à curioso lectore nonnulla observari possunt, quæ literarum *Saxonicarum*, si non omnium, saltem quarundam ostendunt potestatem; quam qui ante nos scripserunt, quasi intactam prætererierunt. In hujus libri lectionibus *Græcis* per elementa *Saxonica* expressis (ȣ) diphthongus *Græcorum* fere nunquam non exprimitur per (u) simplicem: ut in ꞇu, uꞃanon, ꞇheu, ꞅu. τȣ̃, ȣ̓ρανὸν, Θεȣ̃, σȣ̀. (υ) fere semper exprimitur per [a] (ı) ut in ꞇın ᵹın, τὴν γῆν. ı ꝺe ᵹı, ἡ δὲ γῆ. ꞇıꞅ ᵹıꞅ, τῆς γῆς. Ferè semper inquam, quia exprimitur aliquando per (e) ut in lectione *Isaiæ* prophetæ, p. 32. epı ꞇeꞅ ᵹeꞅ, ἐπὶ τῆς γῆς. Diphthongus (αι) fere nunquam non describitur per (e) simplicem: ut in conjunctione ce, καὶ, ꝺıceẏ, δίκαιοι, &c. Est tamen ubi per (æ) & (ae) redditur: ut in lectione *Isaiæ* prophetæ, p. 33. b. cæ, cae, καὶ. & in eꞅꞇae, ἔσαι. p. 30. b. K, κάππα,

a Vide Tabell. *Grammaticæ Anglo-Saxonicæ* pag. 168.

ſemper per (c) exprimitur; unde conſtat (k) decimum elementum in Alphabeto recentiori *Anglo-Saxonum* eſſe adventitium, & ſupervacaneum. Diphthongus (ει) per (ı) ſimplicem etiam exprimitur, ut in ecine, ἐκείνη. ipen, εἶπεν. eci, ἐκεῖ. is, εἰς; quæ occurrunt in ſubjectis lectionibus. verum quamvis (ı) ſimplex uſurpatur ad exprimendum longam (η) & diphthongum (ει), paſſim tamen adhibetur in exprimendo ἰῶτα brevi in ἐπὶ, quod ſemper ſcribitur *Saxonicis* literis epi. peri, περὶ, &c. Diphthongus (οι) etiam ſæpiſſime exprimitur per (ẏ) *Saxonicum*, ut in *epẏisen, ἐποίησεν. y, οι. thiriẏs, θηρίοις. agiẏ, ἅγιοι, &c. Uſurpatur tamen ad exprimendum (υ) ut in ẏion, υἱῶν. in orẏxa, ὤρυξα. thẏgateron, θυγατέρων. (φ) ſemper per (ꝼ) exprimitur. Supra dixi (ȣ) ferè nunquam non exprimi per (u) quia nonnunquam exprimitur per (ο) ut in peribalometha, περιβαλώμεθα. nonnunquam etiam per (οι) ut in boile, βȣλῇ. (κυ) bis exprimitur more *Latino* per (qui) in lectione *Iſaiæ* Prophetæ, p. 33. b. in quirios, κύριος; quirion, κύριον. Scribitur etiam kirios, in lectione ejuſdem prophetæ, p. 32. b, cum κάππα *Græcorum*. *More*, inquam, *Latino* ſcribitur per (qu) nam (q) & (qu) reapſe *Latinorum* ſunt, qui ſcripſere *cocus* & *coquus*; *cottidie* & *quotidie*, &c. Quos ergo *Anglo-Saxones* imitantes ſcripſere qual-stop, *ſtragis locus*; qualu, pl. *internecio*; quean, *vacca ſterilis*; queartern, *carcer*; quedol, *dica*; quena, *fœmina*, *uxor*; quic-beam, *fraxinus*; quice, *gramen*; quiþa, *matrix*; quiþung, *queſtus*; quulmere, *peſtilentia*; pro cƿeal-stop, cƿælu, vel cƿalu, cƿeartern, &c.

Hæc breviter: Ex quibus liquet (u) vocalem longam *Anglo-Saxonum* prolatam fuiſſe, ut hodie apud *Germanos*; ſcilicet prout (ȣ) vel (ου) *Græcorum*. (ı) vocali longæ idem valor erat, ac (η) *Græcorum*. (e) longæ eadem poteſtas, ac (αι) *Græcorum*, vel (æ) *Latinorum*. τȣ̃ (c) eadem plane poteſtas, quæ τȣ̃ (k) fuit. (i) longæ, quæ (ει.) (ꝼ) eundem valorem cum *Latinorum* (f) ac *Græcorum* (φ) obtinebat. (o) longum & craſſum, ob affinem cum (u) longo ſonum, idem fere valuiſſe ac ȣ, vel ου *Græcorum* conſtat; quemadmodum apud nos in **rood**, *crux*; **stood**, *ſtabam*; **mood**, *cujuſque mores*, *animus*, *genius*, *ingenium*, & id genus aliis, cum duplici (oo) vel (o) longo ſcriptis. quæ proferuntur rȣd, stȣd, mȣd: quibus adde **root** *radix*, quem pronuntiamus plane ut **rout**. Quod (y) attinet, triplex videtur apud *Anglo-Saxones* habuiſſe miniſterium. Nam primo vicem ὐψιλὸν *Græcorum*, vel (u) tenuis ſuſtinebat: ut in orẏxa. Secundo duplex (ij) combinatum exprimebat: ut in ƿẏc, *Iſlandice* **vijk**, *vicus*; unde ob ſoni affinitatem ad exprimendum (οι) *Græcorum* ſumptum eſſe videtur. Tertio, (i) brevis valorem habuit: ut conſtat ex kirios, quod ſcribitur pro kẏrios. Cui quidem, ex eo quod æquipollet quirios, ſi quis contendat cƿa, cƿe, cƿi, cƿo, cƿẏ, pro quibus *Latino* ritu ſcribebant, *qua*, *que*, *qui*, *quo*, *quy*, *Anglo-Saxonibus* ſonuiſſe ka, ke, ki, ko, kẏ, non vehementer adverſabor. Certe à cƿiþ, vel quiþa, *Angli Boreales* dicunt **kite**. cƿoþ, *dixit*, multi jam efferunt **coth**, **koth**: & à cƿellan, *occidere*, fit *Anglicum* **kill**. His adde quæ in *Libb. Vett. Septentrionalium* Catalogo deſcripſit *H. Wanley*, Cod. MS. Cott. qui inſcribitur *Domitian.* A. XVIII.

Hæc, Cl. OTTLEYE, de elementorum *Saxonicorum* valore, quibus Tu, cui Deus non magnum tantum ingenium, ſed otium literarium dedit, alia rectiùs addere poteris, ex ſubjectis lectionibus, quæ cum haud paucis aliis vetuſti Codicis, tam in *Græcis* majuſculis, quam in *Saxonicis* minuſculis exaratis, doctis viris, præſertim LXXII interpretum verſionis critice ſtudioſis, aliis uſibus eſſe poſſunt.

[Ex MS. Cod. *Bibl. Bodl.* cujus nota NE. 2. 19. p. 34. b. Geneſ. XXII.]

Lectio geneseos

[1.] O theus epirasen ton habracham ce ipen pros auton habracham habracham ce ipen idu ego [2.] ce ipen labeto ẏon su ton agapeton on egapesas ton isac ce poreutheti is ten gen ẏpselen ce prosenencon auton eci is olocarposin is ena oros on sẏ ipo [3.] anastas de habracam to prohi——.

[*Ex eodem Codice* MS. *Pſalm.* XLII.]

Responsorium psalmi ᵹᵹ

[1.] On tropon epipothie elafos epi tas pegas ton ẏdaton utos epipothi a psuche mu pros theus [2.] edipsisen e psẏche mu pros ton theon ton zonta pote ixo cae ophtesome tu prosopu tu theu [3.] egenethe mẏ ta dacrẏa mu artos emeras cae nẏctos

[*Ex eodem Cod.* MS. *p.* 30, *b. Geneſ.* I.]

[26.] Phẏisomen anthropon cat icona ce cath omoẏosin imeteran ce archeto ton icthẏon tis talasas ce ton petinon tu uranu ce ton ctinon ce pases tis gis ce panton ton herpeton ton herponton epi tis gis ce egeneto utos [27.] ce ephẏisen o theos ton anthropon cat icona theu epẏisen auton arsen ce thilẏ epẏoeisen autos [28.] ce eulogisen autus legon auxanesthe ce plithẏnesthe ce plirosate tin

* Quod etiam ſcribitur ephẏisen, & ephiẏoeisen.

gin

gin ce catacyrieusate autis ce archete ton icthyon tis thalassis ce ton petinon tu uranu ce ton panton ctinon tis gis ce panton ton erpeton ton erponton epi tis gis [29.] ce ipen o theos idu edoca ymin panta chorton sporonri (*lege* sporimon) spiron sperma o estin epano passis tis gis ce pan xulon o echi en eauto carpon spermatos sporimu ymin estae is brosin [30.] ce passin tys thiriys tis gis ce pasin tys petinis tu uranu ce panti erpeto erponti epi tis gis o echi en eauto pnoin zois ce panta chorton cloron is brosin ce egeneto utos [31.] ce yden o theos ta panta osa ephyisen ce idu cala lian ce egeneto hespera ce egeneto prohi himera ecti

[*Ex eodem Codice* MS. *p.* 33, *b.* *Isaiæ* LV.]
lectio Isaiae prophetæ

[1] Y dipsontes poreuesthe es ydor ce osy men uc ecethe argyron badisantes agorasete ce piete aneu argyriu cæ timis ynon ce stear [2.] inati timasthe argyrio ke ton misthon ymon uch i plismoni acusate mu cae fagesthe ta agatha ce trifisi en agathys i psychi ymon [3.] prosechete tys osin ymon ce epacoluthisate tes odys mu accusate mu cae ziste en agathys i psychi ymon cae chathisome ymin diathicin eonion ta osia dauid ta pista [4.] idu martyrion auton dedoca ethnesin archonta ce prostassonta ethnesin [5.] ethni a u eidisan se epicalesonte se ce y lay y uc epistanto se epi se catafeuxonte enecen tu theu agiu israhel oti edoxasen se.

[*Ex eodem Cod.* MS. *pag.* 32. *b.* *Isaiæ* IV]
lectio esaie profhetae

[1.] Ce epilempsonte epta gynecses enos anthropu legusse ton arton emon fagometha ce ta imatia emon peribalometha plen to onoma su cecliste ef emas afele ton onidismon emon [2.] te de emera ecine empilampsi o theus en boile meta doxes epi tes ges tu ypsose ce doxase to catalipthen tu israhel [3.] ce este to ypolipthen en sion ce to catalipthen en hirusalem agiy clethesonte pantes y engraphentes is zoen en hirusalem [4.] oti ecpluni kirios ton rupon ton yion ce thygateren sion ce to aema eccathari ec messo auton en pneumati criseos ce en pneumati causeos 5.] ce exi ce este apas topos tu orus sion ce panta ta peri cyclo autes sciasi nefele emeras cae os capnu ce fotos pyros ceomenu nyctos pase te doxe sceparthesete [6.] ce este is scian apo caumatos en scepe ce en apocryfo apo scelerotetos ce yetu [*Isaiæ* v. 1.] Aso de to agapameno asma to agapeto to ampeloni mu Ampelos egeneto to ecapemeno en cerati en topo pioni [2.] ce fragmon periertheca cae echaracosa ce ephyteusa ompelon sorec ce ocodomesa pyrgon en meso autu ce prolenion oryxa en auto ce emina tu pyese stafylen epyesen de acantas

Præterea librarios *Saxonicos* in ſcribendis, deſcribendiſve *Codd.* virgulam [′] ad deſignandas vocales longas uſurpâſſe, dum caput iſtud contexerem, aut plane neſciebam, aut non obſervaveram. Verum in citerioris antiquitatis membranis notula iſta acutitona, ſyllabarum diſtinguendarum gratiâ, à grammaticis introducta non raro occurrit: ut in gód, bonus; geréfa, aliter gereofa, *præpoſitus*; á & áá, *ſemper*.

Anglo-Saxones, *Danis Dominis*, diſcendis *Runis* operam dediſſe, iiſque in ſcribendo cum ſuis literis ſtudioſe uſos fuiſſe in Gramm. *Anglo-Saxonicæ* cap. XXII. non inidoneis argumentis probavimus. Ex quo vero caput iſtud conſcripſi, in MS. Cod. *Cott.* qui DOMIT. A. XVIII. inſcribitur, inveni *Saxonicam* crucis epigraphen, nempe, Rýnas Drihtnes, *myſteria domini*, literis *Runicis* deſcriptam. Quam in *H. Wanleyi* Catalogo libb. *Vett.* Septentrionalium exhibitam videre eſt. *Annulum* etiam *aureum* me vidiſſe contigit, in cujus exteriori perimetro cernitur inſcriptio *Saxonica*, in qua elementis *Saxonicis Runæ* immixtæ exarantur eo modo, quo in *Tab.* nota [VI] exhibentur. Annulum hunc jam poſſidet multis mihi nominibus colendus *Hans Sloan*, M. D. Soc. Reg. Secretarius, hujus ævi *Plinius*; non ſolum Hippocraticæ artis, in qua excellit; ſed rerum naturalium, & præſertim rei herbariæ Scientia per totum literarum orbem illuſtris. Inſcriptio autem Saxonicis literis expreſſa, ſic, me judice, legenda eſt:

ÆÐREDMECAHEANREDMECAGROFT

Sic autem in voces diſtinguenda:

ÆÐRED MECA HEANRED MEC [a]AGROFT.

Æthredus conjux Heanrædæ me cælavit. i. e. *cælari juſſit.*

Dum exſcriberem quod in Gramm. *Anglo-Sax.* pagg. 181, 182, legitur epinicion, quo *Saxones* Angliæ *Æthelſtani* ſui R. & *Edmundi* Clitonis [b] victoriam canebant, quam ab *Anlafo* pagano, & *Conſtantino* Scotorum R. reportaverant, non in mentem mihi ve-

a Lectionem hanc confirmant quæ in teſtamento *Wynfledæ*, ſequuntur: and hio becwið Æþelflæde hyre dehter hyre agrafenan beah, & *Æthelfledæ filiæ ſuæ annulum* (ſive *armillam*) *ſuum cælatum legavit.* b Vide *Ingulphi* Hiſt. *Croyland.* Edit. *Oxon.* pag. 37.

d nit

nit antiqua illa ejus *latina* versio, auctore *Henrico Huntindoniensi*, hist. lib.V. pagg. 203, 204, qui *Saxonicos* versus verbum fere verbo reddidisse se affirmat.

Rex Adelstan,
Decus ducum,
Nobilibus torquium dator,
Et * frater ejus Edmundus [* al. *filius*]
Longa stirpis serie splendentes,
Percusserunt in bello,
Acie gladii,
Apud *Brunesburh*,
Scutorum muros fiderunt.
[a] Nobiles ceciderunt,
[b] Domesticæ reliquiæ
Defuncti Edwardi.
Sic namque iis ingenitum fuerat
[c] A genubus cognationum,
Ut bellis frequentibus [d] ab infestis
Nationibus * defendere [* l. *ut defenderent*]
Patriæ thesauros, & domos,
[e] Pecunias, & xenia
Gens vero [f] Hibernensium,
Et [g] puppium habitatores
Fatales corruerunt.
[h] Colles resonuerunt,
Sudaverunt armati.
Ex quo sol mane prodiit
[i] Micans hilariter,
Lætificans profunda,
Dei luminare, fax creatoris,
Usque quo idem nobilis ductor
Occasu se occulit.
[k] Ibi viri jacuerunt,
Multi à Dacia oriundi
Telis perforati,
Sub scutis lanceati,
Simul & Scotti bello fatigati.
[l] Gens vero Westsexe
Tota simul die prius electi,
Post indefessi,
Invisæ gentis
Globos straverunt.
Viri elegantes hastas cedebant.
[m] Viri Mercenses acuta jacula mittebant
Duro manus ludo.
[n] Sanitas ibi nulla his, qui cum *Anlavo*
Trans maris campos
In ligni gremio
Terram petierunt
Marte morituri.
[o] Quinque occubuerunt in loco belli
Reges * juvenis [* lege *juvenes*]
Gladiis percussi;
Ducesque septem Regis Anlavi.
Absque numero ceciderunt Scoti.
Deperiitque Normannorum tumor.
Nec enim paucos ad litem belli
Duxerant secum. cum paucis vero
In maris fluctus Rex navi profectus
Intrinsecus gemebat.
Simul & *Froda*, ductor Normannus,
Cumque suis notis dux Constantinus,
De Martis congressu jactare nequierunt,
Ubi cognationis suæ fragmen apparuit,
Ubi amici sui corruerant
In statione Populi
Bello prostrati,
Et filium suum in loco prælii
Vulneribus demolitum charum reliquit.
Nec *Gude* Dacus declamare potuit,
Licet verbis blandus, & mente venustus.
[p] Nec *Anlaf* ipse cum reliquiis suis
Mentiri potuit, quod ad hoc negotium
Sui præstiterint in campo belli,
Ictuum immanitate,
Telorum transforatione,
In concilio proborum.
Matres vero, & nurus planxerunt
Suos belli alea
Cum Edwardi filiis lusisse. [labefactus
Cum Normanni navibus clavatis, & Anlaf

Ultra

a *Sax.* heaþolınðe, *alta vexilla.* b *Sax.* aꝼaɲan *comites, asseclæ.* c Id est, *à majoribus.* d *Sax.* Ƿiþ laðɲa, *contra invisos*, i. e. *latrones.* e *Sax.* heꞇꞇenð cɲunᵹun. *Invidiam exterorum.* f *Sax.* Sceoꞇꞇa, *Scotorum.* g *Sax.* Scıpꝼloꞇan, *navium classis.* h *Sax.* ꝼelð, *campi.* i *Sax.* Mæɲe ꞇunᵹol, *magnum sidus.* vel *princeps sidus.* Integram vero pericopen sic redde: *Ex quo sol princeps sidus, Dei Æterni Domini Candela clara, hilaris super Horizontem oritur, donec nobilis illa creatura sedem repetebat.* k Sic autem, qui sequuntur, V versus emendandi sunt: *ibi è Septentrionalibus hominibus multi milites telis perforati; &, transfixis scutis, vulnerati jacuerunt; quemadmodum & Scoti execrandum belli incrementum.* l Sic verte: *West-Saxonum selectæ Copiæ profectæ ad prælium instabant vestigiis invisarum gentium, à tergo valde cædentes fugientem exercitum acutis & cruentatis gladiis.* m Redde, *Mercii non metuebant à duro manus ludo.* i. e. *à prælio.* n *Tum Salus nullis, qui cum Anlavo per mare mixtum in navis gremio terram petierunt prælio morituri.* o *Quinque occubuerunt in loco prælii juvenes Reges gladiis interempti; quemadmodum & septem duces Anlavi, cum innumero exercitu navali & Scotorum, ibique fugatus est Nortmannorum dominus; et ad proram navis compulsus est parvus jam factus exercitus. Sonabat navis fluctu et Rex egressus in mare flavum, vivus evasit. Sic etiam sapiens ille Septentrionalis Constantinus dux veteranus ipse suorum reliquiis fuga ad suos reversus, qui castris prostratus, et bello superatus, filium suum vulneribus attritum in stragis loco reliquit, frustra comites suos plorabat, frustra amicos perditos lugebat.* p *Nec magis Anlafus dux flavicomus, cædis bipennis, in bello juvenis,* (tyro,) *senex ingenio, cum suis reliquiis merito gloriari, aut jactare potuit se superiores in prælio fuisse, aut dum contra Edweardi comites telis missis certarent victores abiisse ex certaminis loco, ubi duces sunt congressi, et signa signis adversa, armaque vicissim capta sunt. Tum pudore suffusi inde discesserunt in clavatis navibus mæstæ qui fuerant in resono Abi* [Humbri] *Æstuario telorum reliquiæ, aquilonares viri ad petendam trans profundum Dublinensem urbem, suamque terram. ambo etiam fratres rex*

clitoque

Ultra profundum flumen
Terras suas mæsto animo repetissent.
Postea frater uterque
Rediit WESTSEXE belli reliquias
Post se deferentes,
Carnes virorum in escam paratas.
Ergo corvus niger ore cornutus,
Et buffo livens, aquila cum milvo,
Canis, Lupusque mixtus colore,
His sunt delitiis diu recreati. non fuit bel-
Hac in tellure majus patratum [lum
Nec cædes tanta præcessit istam,
Postquam huc venerunt trans mare latum
Saxones & *Angli*, *Brittones* pulsuri,
Clari Martis fabri
Walenses vicerunt, reges fugaverunt.

Hæc HENR. HUNT. qui de versione sua sic loquitur. "*De cujus prælii magnitudine* "*Anglici scriptores*, quasi carminis modo proloquentes, & *extraneis tam verbis*, *quam fi-* "*guris usi*, *translatione* fida donandi sunt, ut pene de verbo in verbum eorum interpre- "tantes Eloquium, ex gravitate verborum gravitatem actuum & animorum gentis il- "lius condiscamus.

De extraneis illis verbis, figurisque quibus poetas *Saxonicos* usos esse dicit, egimus: de illis in Gramm. *Anglo-Sax.* cap. XXI. de his in cap. XXIII. Quorum vero cum ille neque sensum, neque vim, neque verum usum rite intellexit, versionem ejus emendatam in margine quasi novam feci, ut ex ea, lector *Philo-Saxo*, tanquam ex prælibamento quodam, *Anglo-Saxonicæ* poëseωs ingenium persentisceret.

In condendo hoc opere, ita scribere imprimis curavi, ut è popularibus meis lectores, quotquot id diligenter legerint, patrii sermonis originem, & ad Henrici II. usque tempora progressum, & quas in progressu subiit mutationes, scirent. Ob eam præcipue causam non modo institutiones grammaticas *Mæso-Gothicas* cum *Anglo-Saxonicis* una serie contexuimus; verum tam in *Dissertatione Epistolari*, quam in Gramm. *Anglo-Saxonica*, specimina haud pauca *Dano-Saxonicæ*, & *Normanno-Saxonicæ*, sive *Anglo-Normannicæ* dialecti edenda diligenter etiam curavimus. Quapropter etiam ne Viris doctis, qui de origine, & progressu linguæ *Anglicanæ*, pro dignitate ejus, in posterum forte sive *Latine*, sive *Anglice* scripturi sint, desim, aut deesse videar; alia id genus exempla hic adjicienda censeo. Horum primum locum non immerito vendicat apographum chartæ literarum patentium *Wilhelmi Conquestoris*, quibus certa quædam jura & privilegia dedit Monasterio S. Augustini *Cantuar.* Quod cum antiqua earum literarum versione Latina ad me descriptum è folio 64. supra citati *Cod.* MS. Aulæ Trin. misit vir doctis. *Tho. Baker* Coll. D. *Johan.* apud *Cantab.* Soc. dignissimus.

Charta Wilhelmi *Regis Conquestoris de* Saca ⁊ Socna.

Willm̄ King gret mine biscopes. ⁊ mina eorles. ⁊ ealle mine þegnas frencisce ⁊ englisce on þan scyran þer sc̄s Augustinus hefd land inne freondlice. ⁊ ic cyðe eow þ ic habbe ge-unnan Gode and scē Augustine. ⁊ þam hirede þe þerto hyreð þ hieo bien heore sace weorðe. ⁊ heora socna. ⁊ griðbrycer. ⁊ hamsocna. ⁊ forstalles ⁊ infangenes þeofes. ⁊ flemenefermðe ofer heora agene men binnan burgh and butan. tolles and teames. on strande ⁊ on streame. ⁊ ofer sa fele þegna swa ic heom to ge-leten habbe. ⁊ ic nelle þat anig man anig þing þeor on-teo butan heom. ⁊ here wicneres þe hwo hit beo-teeen willan. for þam þe ic hebbe for-gifen gode. ⁊ scē Augustine þas gerihte minne sawle to alysednesse. eallswa Eadword king min meg ær efde. ⁊ ic nelle geþafian þæt ænig man þis abrecan be minan freondscipe. God eow gehelð. amen.

Ego Wilhelmus rex saluto omnes meos epos̄ & comites, & omnes meos optimates francigenas & anglicos, in illis comitatibus ubi Sanctus Augustinus terram habet Notum vobis esse volo me annuisse Sancto Augustino suæque congregationi, ut habeant suum *Sake* & *Sockne*. & pacis fracturam & pugnam in domo factam, & viæ assaltus & fures in terra sua captos, & latronum susceptionem super suos proprios homines intra civitatem, & extra * ------ in litoribus & in marinis fluctibus, quod Anglice dicitur *teames* & super omnes *allodiarios* suos. Et ego nolo consentire, ut aliquis de aliqua re se intromittat exceptis semetipsis, & suis præpositis, quibus ipsi commiserunt, vel committere voluerunt. Concedo enim istas rectitudines Deo & S. Augustino, meæ animæ ad redemptionem, sicut Edwardus meus consanguineus, & sui antecessores reges fecerunt. Et ego nolo consentire, ut aliquis istud frangat, qui de mea amicitia curet Valete.

Huic succedat altera haud dissimilis ejusdem *Wilhelmi* I. R. charta, cujus copiam mihi fecit vir clarissimus *Thomas Smithus* S. T. P. bibliothecæ Cottonianæ curator,

---

clitoque vel victoriam deplorantes, West Saxonum terram patriam suam una re etebant, post se relinquentes cornicem carnivoram, liventem bufonem cædis avidam, nigrumque cornei oris corvum et raucum illum bufonem, aquilamque cum voraci milvo præliorum assecla, glaucaque fera illa, sylvestri lupo cum alba cæsorum esca saturandos. Nunquam antehac, quam commemorant veterum historicorum libri, major in hac insula strages, pluresve gladio prostrati, ex quo Angli et Saxones feroces belli auctores huc ab oriente proficiscentes, Britanniamque per salum latum petentes, Britannos honore præstantes superabant, terræque possessionem adepti sunt.

* Implenda videtur lacuna cum verbis, *et theloneum*.

quo

quo nihil non clausum patefaciente, ad diplomatum omnium notitiam perveni, quæ *Saxonicè*, *Dano-Saxonicè*, vel *Normanno-Saxonice* scripta in thesauro illo MSS. vere inæstimabili, & jam publici juris facto, æternitati consecrantur.

Willm̄ King gret Gosfregð Scirgeresan ⁊ ealle þa Burh-waru binnan Lundene freondlice ⁊ ic beode eow ꝥ ge on Lanfrances lande Arcebisceopes þe gebyrað into Hergan ne niman ne Heort. ne Hindan. ne Hran, ne ge nates hwon ðærinne ænig ðing huntian butan ðam he sylf bebyt oððe leofe togyfð.

Willelmus rex Goisfredo Vicecomiti, & ceteris Lundoniensibus fidelibus suis salutem. Mando & præcipio vobis ne in terris *Lanfranci* Archiepiscopi, quæ ad Hergam suum manerium pertinent, cervos vel cervas nec capreolos capiatis, nec omnino aliquam venationem in eis faciatis, præter eos quibus ipse præceperit, vel licentiam dederit.

Ad chartas patris, accedat alia filii ℞. Henrici *Primi; quam etiam è membrana bibliothecæ* Cott. *descripsimus.*

H. dei gratia rex Anglorum episcopis, &c. ------ H. þurh Godes giuu Ænglelandes Kyning gret ealle mine Biscopes. ⁊ ealle mine Eorles. ⁊ ealle mine Scirgereuan. ⁊ ealle mine ðegenas. Frænciscе ⁊ Ænglisce on ðam Scíran þe Anselm Ærceb̄ ⁊ se hired æt Xp̄es cirecean on Cantwarebеrig habbað land inne freondlice. ⁊ ic kyðe eow ꝥ ic hæbbe heom geunnon ꝥ hi beon ælc þare lande wurðe þe hi Eadwardes kynges dæge. mines mæges. ⁊ on Willelmes kinges dæge mines fæder. ⁊ Sac ⁊ Socne. on strande ⁊ on Streame. Greð-brecеs. ⁊ hamsocne. forteller er his eagene mæn binnan burgan ⁊ butan. swa ful ⁊ swa forð swa mine agene wicneras ðegena swa ic heom to ge n habbe. ⁊ ic nelle ꝥ ænig man ænig ðine þær yo butan þe hit bettecan willað. ne Frænciscne Ænglisc. forðan þingan þe ic hæbbe Criste minre Sawle to ecere alysednesse. ealswa Eadword Kyng ⁊ min fæder ær hæfdon. ⁊ ic nelle geðafian ꝥ ænig man þis gebrece be minan fullan freondscip. God eow gehealde.

Chartis RR. *Wilhelmi* I, & *Henrici* I, adjiciatur non absimilis alia pronepotis illius, hujus vero nepotis, *Henrici* II. quam infra exhibeo, accurate descriptam è membrana, & regio sigillo munitam: cujus copiam mihi fecit ob summum pariter candorem, ac eruditionem notissimus *Georgius Harbin*, illustrissimo D^no^. D^no^. THOMÆ THYNNE Vicecom. de *WEYMOUTH*, Mæcenati *Anglicano*, à Sacris.

H. þurh godes gefu ænglelandes king gret ealle mine bisceopas. ⁊ ealle mine eorlas. ⁊ ealle mine scireреuan. ⁊ ealle mine þeinas Frencisce ⁊ Englisce on þan sciran þe teobalt erceb̄. ⁊ se hiret æt x̄pes chyrchen on Cantuarabrig habbad land inne freondlice. ⁊ ic keþe eow ꝥ ic hebbe heom geunnen ꝥ hi beon ælc ꝥ ire lande wurþa þe hi eafdon en Edwardes kingel dæge. ⁊ on Willelmes kinges mines furþur ealdefader. ⁊ on Henrices kinges mines ealdefader. ⁊ saca ⁊ socne on strande ⁊ on streame. on wudan ⁊ on feldan. tolles ⁊ theames. grithbriches. ⁊ hamsocne. ⁊ forstalles. ⁊ infangenes thiafes. ⁊ flymene fyrmtha. ofer heore agene men. binnan burgan ⁊ butan. swa ful ⁊ sua forð swa mine agene wicneres hit sechan iolden. ⁊ ofer sua fele þeinas swa ich heom to leten habban. And ic nelle ꝥ eni man enig þing þeron theo. butan hi ⁊ heara wicneres þe hi hit bitechan willað. ne Frencisce ne Englisce for þan þingan þe ich habbe criste þas gerichtan forgifan minre saule to eche alisendnesse. ⁊ ic nelle geþauian ꝥ enig man þis abrece bi minan freonscipan. God geau gehealde.

H. Rex Angl. ⁊ dux Norm̄. ⁊ Aquit̄. ⁊ Com̄ And. Epi's. Com̄. Bar'. Iustic̄. Vic̄. Ceteris; suis fidelib⁹. franc̄. et Ang. ī omib⁹. Comitatib⁹. ī q̄b⁹ † teob̄. Archie'ps ⁊ monach̄ ecclǣ xpi t'ras habent amicabil'er sa̅l Not̄ uob̄. facio me concessisse teob̄. Archiep'o ⁊ monachis Cantuar̄. Om̄ t'ras q^as^ tempor Reg. Edwardi ⁊ Reḡ. Will̄ proaui mei et Reḡ. H. aui mei hu̅ er̄t'. ⁊ saca ⁊ socne. on strande ⁊ streame on wude ⁊ felde tolnes ⁊ theames ⁊ grithbreces ⁊ hamsocne. ⁊ forstelles. ⁊ infangenes thiofes. ⁊ flemenefyrtha super suos ho̅ies ĩfra burgos et extra in tanto et ta̅ plen're sic̄ proprii ministri mei atq'rere debent, et etia̅ super tot thanos q°t eis concessit Rex Wills̄ proauus meus. Et nolo ut aliq's ho̅ium se intromittat n' ipsi ⁊ ministri eorum q'b⁹ ipsi Co̅mitt'e uoluerunt. nec franc⁹. nec Angl⁹. proptere a q'a ego concessi xpō ⁊ ecclǣ Cantuar. ⁊ archiepō ⁊ monachis suis has lib̄tates ⁊ consuetudines pro redemptione aĩæ meæ ⁊ pro animabus antecessorum meorum. Et nolo pati ut aliq's eas infringat si non uult perdere amicitiam meam. test' Ph̄ ep'o Bajoc̄. & Arnulfo Episcopo Lexoviensi, & Thoma Cancellario, & Reginaldo Comite Cornubiensi, & Ran. Comite. Legr̄: & H. de Essex Constabulario, apud Eboracum.

Ad hæc accedant, quæ *Anglo-Normannice* carminis magici formulæ *Semi-Saxonice* præmittuntur manu *Normannica* exarata in membrana Ecclesiæ Dunelmensis.

Ure drithin kam fra the flum Iurdan mette he sante Peter in the burch [a] Habraham. Coth ure drihtin uuat is te Peter. Wi biginnes thu sa. Lauerd coth Peter I salc nede, for it is the trift me druies. that uurthe the to bote coth ure drihtin. ant alle ða manne that thise uuorde for nede cuethes.

Hæc dicat [[b]nue frebri]citans, zarizaro. zebita. pori. poro. finai. manai. albus vel niger &c.

Les plaies qui deu prist
qui lunois li fist.
[c] Seit tumas les mania.
deu meime les charma.
qui plai ne deoille.
ne Ranche ne ceoille.
ne sane new isse.
nu face il ici
de cest vostre chaistif. N.
& Post dic Pater. N.

† Id est, *Theobaldus*. a Id est, *Hebron*. b *Omnis Febri--*. c *Seint Tomas*.

In

In Gramm. noſtris literas *Gothicas*, ſive *veteres Runas*, quibus utebantur antiqui *Scano-Gothi*, in diverſis alphabetis deſcriptas exhibuimus. His ut adjicerem antiqua priſcorum *Hunnorum* 34 elementa, quibus ad ſiniſtram in ſcribendo more orientalium utebantur, docti nonnulli me rogarunt. Illa igitur ante XXV annos *Joh. Harſanyi, Hungari*, manu delineata ſub tab. nota num. (VII) exhibenda rogantibus morem gerentes curavimus. Quod ſi, OTTLEYE, ſcalpta ea Tibi quoquo modo delectationi, ſeu etiam adjumento eſſe poterint, de beneficio illo non mihi, ſed operis noſtri fautori ſingulari, *Johan. Millio*, Aulæ S. *Edmundi* apud *Oxonienſes* Principali, literarum divinarum humanarumque ſcientia præclaro, cui ea accepta gratus refero, à Te agendæ gratiæ ſunt.

In Gramm. *Anglo-Sax.* pag. 152. XXIII. dixi multas voces *Gallo-Normannicas* in *Ælfrici* Gramm. *Latino-Saxonica*, quam MS. apud me habeo, inter lineas manu *Normannica* eſſe ſcriptas. Id genus ſunt ueire, *vitrum.* mauueis *degener.* hoſtel as brebez, *ovile.* reddeuable, *obnoxius.* aliance, *pignus.* uſure, *foenus.* ic lufige, io aim. þu lufaſt, tu aimeſ, &c. *amor*, ic eom gelufod, io ſui amet, &c. *utinam amer*, ceo auenge que io ſei amet. ic cyrre, io beiſ. ic ablige, io æſuaniſ. ic tæhte, io enſeignoe. *doceor*, io ſui enſeine. ic fede, io nuriſ. *ſerpo*, ic rampiſ. cum innumeris aliis. Cauſam autem hujuſmodi interlineationum cognoſcere mihi contigit ex verſione, quam fecit *Joh. Treviſa*, *Ranulphi Higdeni* Polychronici. lib. 1. cap. 59. *de incolarum linguis*, cujus ex MS. bibliothecæ collegii *S. Joannis* ſua manu deſcriptæ copiam mihi fecit ſupra merito laudatus *Thomas Baker*, iſtius florentiſſimi collegii Socius. Et ad fidem illius apographi, dignam omnino quæ ederetur judicavi, quum quod Sermonis *Anglicani* primum ex *Anglico* in *Normannicum*, dein ex *Normannico* in *Anglicum* mutati cauſas exponat; tum maxime, quod illius egregium ſpecimen ſit, prout Anno M.CCC.LXXXV. majores noſtri eo loquentes utebantur.

[1] As it is knowe how meny maner Peple beeth in this Lond. There beeth also so many dyvers longages and tonges. Notheles Walsche men and Scotts that bæth [2] nought medled with other nations, holdeth wel nyh hir firste longage and speche; but [3] yif the Scottes that were sometime confederat, and woned with the Pictes drawe some what after [4] hir speche; but the Flemynges, that woneth in the weste side of Wales, haveth left her strange speche and speketh Sexonliche now. Also Englishe men, they had from the bygynnynge thre maner speche, Northerne, Sowtherne and Middel speche in the middel of the Londe, as they come of thre manner Peple of Germania. Notheles by commyxtion and [5] mellynge first with Danes, and afterward with Normans, in meny the contrary Langage is [6] apayred, and som useth strong [7] wlafferynge chiterynge hartynge and gartinge grisbayting. this [8] apayrynge of the burthe of the tunge is bycause of tweie thinges, * oon is for children in scole agenst the usage and maner of all other nations bæth compelled for to leve hire owne Langage, and for to construe hir lessons, and here thynges in Frenche, and so they haveth sethe Normans come first into Engelond. Also gentilmen children bæth taught to speke Frensche from the tyme that they bæth rokked in here cradel, and [10] kunneth speke and play with a childes broche, and [11] uplondissche men wil likne hym self to gentilmen and † fondeth with græt besynesse for to speke Frensche for to be told of. [[12] Trevisa. This maner was moche used to for first [13] deth, and is sithe sum [14] del changed. For John Cornwaile a maister of grammer changed the [15] lore in grammer scole, and construction of Frenche into Englische: and Richard Pencriche lerned the manere techynge of him as other

1 Latine, *ut patet ad ſenſum.* 2 Lat. *impermixti.* 3 *Sax.* gif. 4 Infra **here.** i. e. **their.** *Sax.* heora, hiora. 5 *Lat.* medled autem & mellynge, ab antiquo Danico medal, *quod medium eſt*, & ſecundario *mixtum.* Significat etiam *inter*, quod in medio duorum eſt. unde *i mille*, vel *i millum* in codd. vetuſtis, *inter.* i. e. *in medio.* Hinc antiquum Anglo-Normannicum noſtrum to medle, *miſcere*; & mellynge, quaſi medlynge, *mixtio.* Hinc etiamnum to medle, *alienis negotiis ſe intermiſcere.* Et *ardelio curioſus* apud nos dicitur **a medling fellow**, quippe qui omnium *negotiis ſe intermiſcet.* 6 *Lat.* corrupta, à *Sax.* pæran, apæran, *pervertere.* 7 Lat. *boatus*, & *garritus.* HARTINGE autem quaſi hardinge, *dure*, *aſpere*, & *ferociter loqui.* *Garrynge*, à veteri *Danico* vel *Norm.* **garrungur**, *ſcurra, morio.* GRISBAYTING, *Sax.* grirtbitung, *ſtridor dentium*, *ſtridula voce loqui.* 8 Lat. *Hæc quidem nativæ linguæ corruptio.* * Sic Ingulphus in hiſtoria Croylandenſis cœnobii, Edita Oxon. pag. 71. 10 *Sax.* cunnan, connan, *ſcire.* **Childesbroche**, nunc **a hobbyhorſe.** Sax. cild, *infans, puer*; & broce, *caballus.* 11 Lat. *Rurales homines*, **uplandiſhmen.** Sax. upland, *terra montoſa*, *regio mediterranea*; & uplandiſcman, *ejuſmodi regionis incola.* † *Sax.* fandian, *tentare*, *dare operam.* 12 Quod hic intra uncos concluſum vides, deeſt totum in polychronico à *Thoma Gale*, Oxoniæ edito, in libro quem inſcripſit *Hiſtoriæ Britanniæ ſcriptores* XV. 13 *Deth*, ni fallor ſignificat *tempus*, & derivandum eſt à Sax. tid. Unde *tith*, *teth*, *deth.* 14 Dæl. *Sax. pars.* 15 Lære, *doctrina*, à læran, *docere*, *erudire.*

men of Pencriche. So that now the yere of our Lorde a thousand thre hundred and foure score and fyve, and of the seconde Kyng Richard after the Conquest nyne, and alle the Gramere scoles of Engelond children lereth Frensche, and construeth, and lerneth an Englische, and habeth thereby abantage in oon side, and disabantage in another side. Here abantage is that they lerneth her Gramer in lasse tyme, than children were woned to doo: Disabantage is that now children of Gramer scole conneth na more Frensche than can hir lift hæle, and that is harme for [1] hem, and they schulle passe the sæ and trabaille in strange landes, and in many other places. Also Gentilmen habith now moche left for to teche here children Frenche.] R. Hit sæmeth a græt wonder how Englische men and her owne langage and tonge is so dyberse of sown in this oon ilond, and the langage of Normandie is [2] comlynge of another lande and hath oon maner soun amonge alle men that speketh hit arigt in Engelond. [† Trebisa. Nebertheles there is as many diberse maner Frensche in the ræme of France as is dybers maner Englische in the ræme of Engelond.] R. Also of the foresaide Saxon tonge that is [3] deled athræ, and is abide scarceliche [4] with fewe uplonddisshe men is græt wonder. For men of the Est with men of the West is as it were undir the same partie of hebene acordeth more in sownynge of speche than men of the North with men of the South. Therefore it is that Mercii, that bæth men of myddel Engelond as it were parteners of the endes, understondeth bettre the side langages Northerne and Southerne, than Northerne and Southerne understondeth either other. W. de Pont. Li°. 3°. [5] All the langage of the Northumbers and specialliche at York, is so scharp, slitting, and [6] frotynge and unschape that we Southerne men may that langage unnethe understonde. I trow that that is bycause that they bæth nyh to strange men and nations, that speketh strongliche, and also bycause that the Kinges of Engelond woneth alwey fer from that cuntrey, for they bæth more torned to the South contray, and yif they goeth to the Northe contray they gooth with græt helpe and strengthe. The cause why they bæth more in the Southe contrey than in the North, for it may be better corne londe more peple, more noble citæs, and more profitable habenes.

Trebisa's whole Booke concludes thus, God be thonked of al his nedes this translation is ended in a thorsday the eygtenthe day of abril, the yere of our Lord a thousand thre hondred four score, and sebene. The tenthe yere of King Richard the second after the Conquest of Engelonde. The yere of my lordes age Sire Thomas of Berkley that made me make thys translation fybe and thrytty.

In *Anglo-Saxonicæ* Gramm. Cap. XXIII. multa diximus de præpostera vocum apud *Anglo-Saxones* in stricta oratione dispositione, metri & numerorum causa. quæ non solum à collocatione verborum in simplici sermone numeris carente; sed in oratorio, qui suos numeros habet, maxime aliena est. Poëtica hæc verborum transpositio ab ordine naturali maxime abhorrens se etiam ostendit æque in versibus veterum poetarum, qui *Scano-Goth.* cecinerunt, ut exemplis, quæ sequuntur, videre est.

3 2 1 4 5 10
* Sua fræ ek hitt at hova
11 16 18 17
horg-briotur i stad mergum
8 7 6 9 13
opt kom hrasn Þars heiptum
12 14 15
hloÞ val-kostu bloÞi

20 22 23 24
Endur let Jamta kindir
21 28 29 27
Allvaldur i stir falla
32 30 25 26
Vandist hann oc Vinda
31 34 35 33
Viggrimmur a Þat suimma.

Communis ordo vocum in soluta oratione.

Ek fræ sua hitt, at hrasn kom opt, Þars hova horgbriotur hloÞ heiptum valkostu bloÞi, i mergum stad: Endur allvaldur let Jamta kindir oc Vinda falla i styr, hann Viggrimmur vandist suimma a Þat.

---

1 Him Sax. *illis*. 2 *Lat.* adventitia. Comlynge autem à Sax. Cuma vel Cumling, *hospes*, *advena*, à cuman, *venire*. † Et hoc omne uncis inclusum desideratur in editione *Th. Gale*. 3 *Sax.* dæled. *divisus*, *partitus*, à dælan, partire, dividere, distribuere, unde in usu chartarum to deal, chartas distribuere. 4 *Lat.* in paucis agrestibus. vide not. 11. in priori pag. 5 *Lat.* tota lingua Northumbrorum maxime in *Eboraco* ita stridet incondita. 6 Fremitus à *Normannico*, vel *Scano-Gothico* frata *fremere*. * Historiæ Olai *Triggua* filii editæ *Upsalæ* 1691. p. 267, 268.

VER-

VERSIO LATINA.

"Percepi quoque beſtias carnivoras una cum rapacibus volucribus in eum locum ſe congre-"gaſſe, ubi Ethniciſmi templorum & idolorum Ethnicorum deſtructor cruentos cadaverum acer-"vos multis in locis zelotypus congeſſerat. Celeberrimus ille rex, & Iamtas, & Vandalos bello "ſuperavit. Idem Ethnicorum fanis infenſiſſimus in prima juventute id curavit faciendum.

7 9 12 11
* Onnar for oc einum
14 2 10
Unn-viggs kongur ſunnan
3 4 1 5 6
Sverþ rauþ mætur at morþi
8 13 15
Meiþi ſiotyio skeipa:

21 27 25
Þa-er hunlagar hreina
23 22 24
Hafþi Jarl ofkraſda
18 19 16 17
Satt geck ſeggia ættar
20 26 28
Sundar konunga ſundar.

Ordo vocum in ſoluta oratione.

Mætur kongur (*ſa* er) ſverþ rauþ at morþi onnar meiþi for ſunnan einum oc ſiotyio unn-viggs skeipa; ſeggia ættar ſatt gecc ſundar Þa-er Jarl haſdi ofkraſda hreina konunga hunlagar ſundar.

[1] "Rex egregius, qui rubefecit gladios ſanguine cæſorum, è meridie profectus eſt navibus actuariis "LXXI. Tum humanæ ſtirpis concordia rumpebatur, cum [2] Comes à [3] regibus puris impe-"traſſet, ut navali prœlio congrederentur.

Grammaticam *Franco-Theotiſcam* cum orſus eſſem, nihil in *Libb.* vetuſtis, ſive *Francice*, ſive *Francica* aliqua manu *Latine* ſcriptis, ex quo, quæ literarum *Francicarum* poteſtas, ſciri poſſet, prorſus inveneram. Verum, OTTLEYE, ex eo tempore, quo exordium iſtius operis, in quo de elementis *Francicis* tractatur, typothetæ dedi imprimendum, MS. *Latinum* Bibliothecæ publicæ *Cantabr. Francica* manu exaratum, & nonnullis in locis *Francicis* verbis interlineatum verſavi, in quo *Oratio dominica*, *Doxologia*, *Symbolum*que *Conſtantinopolitanum*, vulgo *Nicænum* dictum, literis *Latino-Francicis* deſcribuntur, quemadmodum infra impreſſa cernuntur.

Oratio Dominica.

[4] PAtir imon oen tis uranis agiaſtito to onoma ſu elitheto iuaſſilia ſu. genithito to thehma ſu oſen uarno ke epitis gis. ton arton ton epiuſion dos imin ſimeron. ke afes iminta ofelimata imon os ke imis afiomentis ofiletes imon. ke mi imas is piraſmon. Alla riſe imai apotu poniru. A ɔ—C I N:·

Doxologia, ſive *hymnus Angelicus.*

DOxa enipſiſtis theo. ke epis gis ẏrini enantropis eudochia enumenſe eulogumenſe pros kinumenſe doxologumenſe eucharis tu menſi diatin megalinſu doxan. kẏrrie baſileu epuranie the epatir panto crator kẏrrie ẏe monogeni iſu xpe. ke agion pneuma. kẏrrie otheos o amnos tutheu oios tu patros. O erantis amartian tu coſmu eleiſon imas. O erantis amartian tu coſmu pros dexetin deiſini mon. O catimenos en dexian tu patros eleiſon imaſ. Otis ſimonos agios. ſi monos kirrios. ſi monos ipſiſtos. ẏſos criſtos. ſin agios pneumatin. is doxan theu patros amin.

---

* In notarum cap. LXII. p. 87. per dictum *Olaum Trigguæ fil.* 1 *Olaus Trigguęſonus.* 2 *Sigvaldus.* 3 Scil. ab *Trigguęſono* rege *Norregiæ*, *Olao Sanska Suecorum* rege, & *Suenone Danorum* Rege. 4 In *Codd.* Sacramentorum *Joſeph Mariæ Thomaſii*, qui *Romæ* prodierunt M.DC.LXXX. oratio dominica *Latinis* literis ſic deſcribitur: Pater. ymon. oentis. uranis. agiaſti. totonomaſu. eltato. ibaſili. aſu. geniti. totelimaſſu. oſſe uranu. kae. pitiſgis. tonarton. ymin. omoyſion. doſymin. ſymero. kae. aphiſ. ymin. thaothelamata. ymon. us kae. ymin aphionem. tauphelemata. ymon. kae. mys. ymin. kis. ymas. ſpiraſmo. alariſſe. ymas. apotuponeru.

Symbo-

Symbolum *Constantinopolitanum*, vulgo *Nicænum* dictum.

Pisteugo isenan theon patiran
panto cratoran pyitin uranu ke gis oraton te
panton ke aoraton ke is ena kyrrion ison christon
ton ion tu theu ton monogenin. ton ek tu patros
genithenta propanton ton eonon theon ek theu
fos ek fotos theon alithinon ek theu alithinu
genithenta upyithenta omo usion to patri diuta
panta egeneto ton dimastus anthropos kediatini
meteran sotirian katelthonta ekton uranon kes
sarchothenta ekpneumatos agio kemarias tis par
thenu keen antropis anta staurothenta te
yperimon. epi pontiu pilatu kepatonta ketafenta keanas
tanta titriti katatas grafas kenelthonta istus
uranus ke kate zomenon en doxian tu patros kepalin
erchomenon meta doxis krine zontas kenecrus utis basilias
ukestelos ke is topneumaton agion. to kyrrion kezo
opion to ektu patros keio ek poreugomenon ton sin patri
keio sinpros kynumenon kesin sindoxa zomeno to
lalisan diaton prophiton ismian agian katholikyn
ke apostolicin eccelsian. Omo logo en baptilma isa
phesin amartion. Pros doko anastasin necron ke
zointumellontos eonos. A ɔ—C I N.

Codex MS. in Quarto, è quo hæc describuntur, continet carmina varia & opera quædam miscellanea omnium fere poetarum *Christianorum*. Incipit à *Juvenci presbyteri* hist. IV. Evangg. Fol. 421, habetur *doxologia*, *oratio dom.* & *symbolum Nicænum.* Fol. 422, habetur etiam *decalogus* Græce, literis *Latino-Franciçis* scriptus, una cum Alphabeto *Græcanico*. Fol. 427, cernitur tractatus *de laude pudicitiæ* & *sobrietatis*, *studio Milonis* coenobitæ beati Christi præsulis. ut & *Hughbaldus* de *laude calvorum*, fol. 467.

In nostro symbolo πιςεύω scribitur PISTEUGO, quemadmodum & in specimine *Franco-Gallici* codicis, qui olim fuit *Dionysiani* prope *Parisios* monasterii, quod exhibet [a] D. *Joh. Mabillon*, quem nominare maxime laudare est. Sic quoque in nostro hoc symbolo πορευόμενον scribitur poreugomenon, ubi G non habet valorem τȣ̃ Γ tertii *Græcorum* & *Mæso-Gothorum* elementi, sed [b] τȣ̃ G septimi *Mæso-Gothorum*, quod eodem olim modo sonabat ac I; quomodo & ipsum G, ante E vel I pronuntiant *Franco-Galli*; & in Ω exprimendo adhibetur ad producendum sonum *Francici*, vel *Franco-Latini* o, perinde ac h apud Germanos usurpatur ad producendum E. Quod cætera attinet, quæ ex his & id genus aliis speciminibus ad eliciendam literarum Francicarum potestatem observare licet, ea doctis, præsertim *Franco-Germanis* & *Franco-Gallis*, qui nostrum exemplum in illustrando *Saxonicorum* elementorum valore sequi non gravabuntur, brevitati studens relinquo.

In Gramm. *Islandicæ* Cap. I. elementa *Runica* undique quæsita & in variis alphabetis scalpta non sine ingenti opera & sumptu exhibuimus; ut si quid forte *Runicæ* scripturæ, sive in pergamenaceis, sive in saxeis, sive in metallicis monumentis exaratum incisumve lectori curioso occurreret, id, inspectis tabulis nostris, ab illo facilius indagaretur. Verum ex quo caput istud impressum est, pensilem quandam icunculam auream, quoad formam haud nummis iis dissimilem, quos in tabulis expressos edidit *Elias Brennerus*, à se delineatam mecum communicavit *Humphredus Wanleyus*. In cujus inscriptione *Runæ* nonnullæ cernuntur, quarum notitiam neque ex alphabetis nostris, neque aliunde hactenus assequi potuimus. Id ergo monilis, icunculæve cum sua inscriptione ad tab. literas numerales (VIII) exhibuisse operæpretium me fecisse spero. Quo Tu, Teve qui in *Runis* magis *Oedipi*, sive in *Daniâ*, sive *Sueoniâ* sint, in ignotis iis characteribus explicandis operam vestram felicius, quam ego meam, collocetis.

---

a Liber V. de re diplom. p. 366. b Vide *F. Junii* Alphabetum *Goth.* p. 3.

Disser-

Dissertationis Epist. p. 29. illa plenissimam firmitatem habuisse apud *Anglo-Sax.* quæ in curiis acta & testata erant, ostendimus. Paginaque 76, unam eandemque chartam pluribus exemplaribus apud eos in eadem membrana confici solitam; modumque, quo membrana ista bipartiri, tripartiri, aut multipartiri solebat, docuimus. & in pag. 85. de vario jure, quod donans donatario contulit in prædiis, iisque, quæ ad prædiorum exemplum dabantur, nonnulla diximus. Quæ omnia cum una charta illustret, & confirmet, illam ab exemplari *Cottoniano* descriptam hic *Philo-Saxonum* gratia exhibendam censuimus.

✠ Her swutelað on ðissum Gewrite [þæt] Eþelstan Biscop gebohte æt Leofrice æt Blacewellon fif hide landes æt Intebyrgan be Æþelredes Cynges leafe. ⁊ be Ælfeges Arcebisceopes gewitnesse ⁊ be Wulfstanes Arcebisceopes. ⁊ be ealra þæra Witena þe ða on Englalande lifes wæron. mid ten Pundan reodes Goldes ⁊ hwites Seolfres. unforboden ⁊ unbesacan. to geofene ⁊ to syllanne ær dæge ⁊ æfter dæge. sibban oððe freondam þær him leofost were:. And se Cing het þone Arcebisceop Wulfstan þær to Boc settan. ⁊ Æþelstane Bisceope Boc and Land betæcan unnandere heortan:. þa æfter þyssan manegum gearum. soc Wulfstan and his sunu Wulfric on sum þæt Land. þa ferde se Biscop to Scire-gemote to Wigeran-ceastre. ⁊ draf þær his spræce. þa sealde Leofwine Ealdorman ⁊ Hacc.. ⁊ Leofric. ⁊ eal seo Scir his Land clæne þa he hit unforbodan ⁊ unbesacan behæt ⁊ settan dæg to þæt man to ðam Lande scolde faran. ⁊ þa ilcan þe him ær Land Gemære læddon hit E[þelst]an. ⁊ cwædan gif ða Land-gemære ealswa wæron swa man heo on fruman lædde þæt se Bisceop þæt Lande ful rihte ahte:. Ða com se Bisceop þær to. ⁊ se þe him Land sealde. ⁊ þa he him to[wit]nesse wæron. ⁊ com Wulfstan ⁊ his sunu. ⁊ þa þe hyra Geferan wæron. ⁊ heo ealle þa þa Land-gemære. geridan eal swa heo man on fruman þam Bisceope lædde. ⁊ heo ealle cwædan þe [hyre] wæron þæt se Bisceop ful riht þæt Lande ahte:. Ða se þær geanwyrde wæs þe him Lande sealde:. Spæcon ða Leofrices freond ⁊ Wulfstanes freond. þæt hit betere wære þ heora seht togæd[ere dy]de þonne hy ænige Sace hym betweonan heoldan. sohtan þa hyra seht. þæt wæs þæt Leofric sealde Wulfstane ⁊ his suna an Pund ⁊ twegra þegna að. ⁊ wære hymsylf þridde. þæt he ðam ilcan wolde beon gehealden. gif seo spæc to Leofrice eode swa swa heo þa wæs to Wulfstane gegan. Ðis wæs were ealra Seht:. Wulfstan ⁊ his suna sealdon þa þæt Land clæne Leofric. ⁊ Leofric ⁊ Wulfstan ⁊ Wulfric þam Bisceope clæne Lande ⁊ unbesacan. ær dæge ⁊ æfter. to gyfanne þær him leofost wære:. Her swutelað seo gewitnes ⁊ se borh þe þæræt wæron:. Ðæt wæs ærest se Bisceop. ⁊ L[eofric]e. and Wulfstan. ⁊ Brihtwine. ⁊ Cynsig. ⁊ Synstan. ⁊ Ægelwig munuc. ⁊ Ælwine mæsse-preost. ⁊ Ælmær mæsse-preost. ⁊ Wulfric mæsse-preost. ⁊ Cyneword æt Pebbewurðy. ⁊ Ælesig [æt] Sec[can]ham. ⁊ Eadwig his mæg. ⁊ Wulfric æt Clodderheale. ⁊ Sæword æt Uptuny. ⁊ Wulfric æt Bynningtune. ⁊ Wulfwig Madding. ⁊ mænig god Cniht to eacan þysan:. Nu syndan þissa Gewrita þreo. An on Wigerna-Ceastre æt Sca Marian þær þæt land to hærð. ⁊ oþer on Herefordа æt Sce Æþelbrihte. and þridde á mid þam þe þæt land on haade stande:. God ælmihtig þone gehealde þe þis wille rihtlice healdan. ⁊ gif ænig man þonne seo þe þis awendan wille. God ælmihtig ⁊ Sca Maria. ⁊ ealle his leofan halgan þæne amðerige ægþær ge her on life. ge þær þær he længast wunian sceal. butan he hit þe deoppor ær gebete swa Bisceop him tæce:.

✠ C Y R O G R A P H V M

In *Dissert. Epistolaris* p. 80. c. 2. Marg. hæsi in voce suangerefa, cujus sensum me latere tum confessus sum. Verum ex eo tempore mihi in mentem venit, vocem illam pro sugangerefa esse scriptam, quæ *Suibus* vel *porcis præfectum* denotat. suga enim, in obliquis sugan, *suem* apud *Anglo-Saxones* significat.

Monetæ species cum enumerare & explicare satagerem *dissert. epist.* pagg. 109. 110, *&c.* Nescio quo casu contigit me nullam SICLI mentionem fecisse: qui apud *Anglo-Saxones* nummus certe vel *cusus* vel *computatitius* erat. *Ecgbertus* in [a] dialogo suo de Ecclesiastica institutione sic scribit: *Quisquis vero* fratrum *contra interdicta venerabilium canonum transfugam clericum, vel monachum, sine literis pacificis susceperit, & conventus in hac obstinatione perduraverit, reddat quod statutum est,* XXX *quidem* SICLOS. XV. *vero Episcopo loci,* XV. *Abbati. Quicunque vero ex laicis, qui monasteriis præesse noscuntur, taliter aliquem ad se minime pertinentem susceperit, reddat debitum statutum, regi quidem* X. SICLOS, X. *vero Abbati.* Quod ad valorem autem hujus nummi attinet, illum duobus denariis argenteis valuisse idem [b] *Ecgbertus* innuere videtur: *Sed duplicata* XXX *Siclorum pecunia, hoc est,* sexaginta argenteos *volumus dare Ecclesiæ adulterantes.* At in

a Edit. Londinensis, quæ prodiit MDC.XC.III. p. 272. b Dialogi p. 273.

charta *Æthelswithæ* reginæ, quam citat *Edwardus Cocus* in præfatione ante Sextam partem commentariorum juris, quindecies centum SICLI, mille quingentis solidis argenti & auri valuisse dicuntur. *Dabo* Cuthwulfo —— *terram quindecim manentium in loco, qui dicitur* Laking, *pro ejus obedientia, atque pecunia pacabili,* hoc est, *mille quingentis solidis argenti & auri, vel quindecies centum* SICLIS. Per hanc ergo chartam *Siclus* valebat solido argenti & auri apud *Anglo-Saxones*, hoc est, undecim solidis argenteis, si aurum apud illos decuplo tantum valore argentum superabat. Tu, OTTLEYE, pro perspicaci Tuo ingenio judicioque, perpendas quid de immani hac differentia de SICLI *Saxonici* valore inter *Ecgberti* dialogum & chartam *Æthelswithæ* statuendum sit. Ego enim in re tam difficili, aleæque plena, vix audeo sententiam meam interponere, nodum neque solvere sciens neque volens scindere.

Multa etiam in ejusdem *dissertationis* p. 50, iisque quæ sequuntur, de *testamentis*, & *testamentorum* factione apud veteres *Anglos* tradidimus; quæ quia vim & lucem ex aliqua parte à *testamento Wynflædæ* accipiant, id quoque ex *Cottoniano* exemplari descriptum exhibere operæ pretium me facturum spero.

✠ Ƿynflæd cyð hu hio ƿile ymbe þæt hio hæfð ofer hyre dæg. hio becƿiþ into Cyrcan hyre Ofring-f...u. ⁊ hyre beteran Ofring-sceat. ⁊ hyre Rode. ⁊ into Bedern-hiƿun twa Seleferene cuppan. ⁊ hyre to saul-sceatte ælcon Godes þeowe Mancos Goldes. ⁊ butan þam Ceoldryþe i Mancus. ⁊ Oðelbyrhte ⁊ Else ⁊ Æþels..eþe. ⁊ an pund to Ƿiltune þam hirum. and Fugele anne Mancus:· And hio becƿið Æðelflæde hyre dehter hyre agrafenan Beah. ⁊ hyre Mentel ƿreon. ⁊ ꝥ land æt Ebbelesburnan ⁊ þa boc on ece yrfe. to ateonne swa hyre leofosð sy:· ⁊ hio [a]n [hy]re ðara manna ⁊ þæs yrfes ⁊ ealles þæs þe þær þanne on hið. butan þæt man sceal for hyre Saulle þær of-don ægþer ge an mannon ge an yrfe:· ⁊ æt Ceorlatune hio hyre an ealswa þere manna ⁊ þæs yrfes b..an þam Freot mannon. ⁊ þæt man finde of þam yrfe æt Ceorlatune [healfes] Pundes ƿyrðne Saul-sceat to Mylenburnan. ⁊ healfes Pundes ƿyrðne Saul-scet fram Cynnuc to Gyfle ⁊ Eadmære·þæt land æt Coles [h]ylle ⁊ æt Inggenes hamme:· ⁊ hio an him eac þæs landes æt Faccancumbe hyre Morgen-gifu ses his dæg. and ofer his dæg gyf Æþelflæd leng lybbe þonne he. þonne fo hio to þam lande æt Faccancumbe. ⁊ ofer hyre dæg [g]a hit eft an Eadƿoldes hand. ⁊ gif God ƿille þæt Eadƿold weorþe to þam geƿexen an his fæder þæt he land healdan mæge. þene bid ic Eadmer þæt he him læte[an] þara twega landa oþer to. oþþe æt Colleshylle oð æt Eadburggebyrig ⁊ ofer his dæg buta:· ⁊ hio ƿile þæt man finde æt Inggenes ham[me h]ealfes Pundes ƿyrþne Saul-sceat to Ƿaneting for hy. ⁊ æt Colleshylle. ⁊ finde man of þam yrfe. LX. penegga-ƿyrð to Scrifenanhamme. LX. to Colle[shy]lle. LX. to Cillarið. ⁊ freoge man Ƿulfware folgyge þam þe hyre leofo[st sy]ttyþe eal swa. ⁊ freoge man Ƿulflæde on þæt gerad þæt hio folgige Æþelflæde ⁊ Eadgyfe:· ⁊ hio becƿeð Eadgyfe ane Grences twan. ⁊ ane Semes[twan] oþer hatte Edgyfu. oþer hatte Æþelgyfu:· ⁊ freoge man Gerburg ⁊ Mirtin ⁊ his .....el, ⁊ Burhulfes dohtur æt Cinnuc. ⁊ Ælfrige ⁊ his ƿif ⁊ his yldran dohtor. ⁊ Ceolstanes ƿif:· ⁊ æt Ceorlatune freoge man Pifus ⁊ Edƿyne ⁊ . . e . . an ƿife:· ⁊ æt Saccancumbe frioge man Ædelm ⁊ Man ⁊ Iohannan ⁊ Sprow ⁊ his ƿif. ⁊ En[e]fætte ⁊ Gersande ⁊ Snel:· ⁊ æt Colleshylle freoge man Æþelgyþe ⁊ Biccan ƿif ⁊ Æffan ⁊ Bedan ⁊ Gurhannes ƿif. ⁊ freoge man Ƿulfwares sƿystor Bryhtriges ƿi[f] ⁊ i.... þyrne ƿyrhtan. ⁊ Ƿulfgyþe Ælfswyþe dohtor:· ⁊ gif þær hwylc ƿite þeoƿ man sy butan þyson þe hio geþeowede. hio gelyfð to hyre Bearnon þæt hi hine ƿillon lyhtan for hyre Saulle:· ⁊ Ælfƿolde hyre twegen ƿesend Hornas. ⁊ an Horn. ⁊ hyre reade Gitelð:· ⁊ hio becƿyð Eadmære an hlidfæs þe Cuppan. Oþre Æðelflæde. ⁊ bit þæt hi findon betƿeox him twa smicere scencing Cuppan [i]nto Beodern for hi oþþe hyre ahgene ieredan Cuppan geiccon hysyn ....ec..an anon Punde. þonne ƿolde hio þæt man dyde innon ægþere Cuppan healf Pund Penega. ⁊ agyfe man Eadƿolde his agene. II. sylerenan Cuppan:· ⁊ hio becƿið him hire gold Fagan Treoƿenan Cuppan þæt he ice his Beah mid þam Golde oþþe hi mon æt him gehƿeorfe mid. XVI. Mancussum reades Goldes swa micel þær is to gedong:· and hio becƿiþ him twa Mydrecan ⁊ þær an innan an Bed-reaf eal þæt to anum Bedde gebyreð:· ⁊ agyfe Eadmær Eadƿolde swa micel yrfe ⁊ swa fela manna swa [to] him ær æt Hafene becƿæð, ⁊ [n]e his Fæder syððan swa he ƿille ⁊ be þan Lande æt Cinnuc hit agon þa hiran æt Sceaftesbyrig ofer hyre dæg. ⁊ hio ah þæt yrfe ⁊ þa men þenne an hio þan hyrum þara gebura þenn þam Gafol-lande sittað ⁊ þera þeorra manna hio an hyre syna dehter Eadgyfe. ⁊ þæs yrfes butan þam Saul-sceatte ðe man to gifle syllan sceal:· ⁊ hio ƿile ꝥ man læte on þan Lande standan. VI. Oxsan. ⁊. IIII. Cy mid feoƿer Cealfon:· ⁊ of [þa]m ðeoƿan mannan at Cinnuc hio becƿið Eadƿolde Ceolstan Etstanes sunu ⁊ Æffan sunu. ⁊ Burhƿynne Mærtin ⁊ his fig:· ⁊ hio becƿiþ Eadgyfe þær angean Ælfrige þene Coc ⁊ Tefl Ƿareburgan dohtor. ⁊ Herestan ⁊ his ƿif. and Ecelm ⁊ his ƿif ⁊ hiora Cild. ⁊ Cynestan. ⁊ Ƿynsige. ⁊ Bryhtƿices sunu. ⁊ Edƿynne. ⁊ Buneles sunu. ⁊ Ælfƿeres dohtor:· ⁊ hio becƿið Æþelf[læde] Elhhelmmes dehter Ælfferes dohtor þa geonran. ⁊ hyri twili brocenan Cyrtel ⁊ oðerne Linnene oþþe linnen-ƿeb:· ⁊ Eadgyfe twa Mydrecan

dretan ⁊ þær Aminnan hyre betsþe Bed-wahrift ⁊ Linnenne-ruwan. ⁊ eal þæt Bed-ref þe þærto gebyreð. ⁊ hyre betstan dunnan Tunecan. ⁊ hyre beteran Mentel. ⁊ hyre twa treowenan ge-splottude Cuppan. ⁊ hyre ealdan gewrinedan wreon is an. VI. Mancussum. ⁊ sylle man hyre. IIII. Mancussas of hyre Saule-sceatte...... bege ⁊ an lang heal wahrift. ⁊ oþer Sceort. and þrio set Hrægl:· ⁊ hio an Ceoldryþe hyre blacena Tuncena swa þer hyre leofre beo. ⁊ hyre betsð Halrýft. ⁊ hyre betsþan Bindan [⁊ Æþelf] læde þisse hwitan hyrecine daðe nan Cyrtel ⁊ Cuffian ⁊ Bindan:· ⁊ finde Æþelflæd syððan an hyre Nun-scrude. loce hwæt hio betsð mæge Wulfflæde ⁊ Æþelgife ⁊ ice mid Golde. þæt hyra ægþer hyru hæbbe. LX. Peneng....p. ⁊ Ceolwynne. ⁊ Edburge. þæt sy. XXX. penega wyrð. ⁊ þær synt twa micle Myder can. ⁊ an hrægl cysð. ⁊ an lytulu Top mydence. ⁊ eac twa ealde Mydercan:· þenne an hio Æþelflæde on ælcum þingum þe þer unbecweden bið on Bocum:· ⁊ an swilcum lytlum:· ⁊ hio gelyfð [þ]æt hio wille hyre Saulle geþencan. ⁊ þær synt eac Wahriftu sum þe hyre wyrþe bið. ⁊ þa læstan hio mæg syllan hyre wimmannon:· ⁊ hio becwið Cynelufe hyre dæl þera wildera Horsa þe mid Eadmere synt:· ⁊ hio an Æðelflæde hyre Hyrsa...... Cuppe ⁊ þara Andlumena. ⁊ ealra þera ge-tæsa þet þær binnan beoð. ⁊ eac ðæs worþiges gif his hyre se Cing an swa swa Eadweard Cing ær his Byrhtwynne hyre meder geuðe. ⁊ hæbbe Eadwold ⁊ his sweostor hyre taman Horss gemæne ....e his agene toforan:·

In ejusdem dissertationis p. 149, & deinceps, specimina nonnulla dedimus errorum, in quos lapsi sunt viri doctissimi, qui *Vett. Septentrionales* linguas, aut plane nullas, aut non omnes, aut si forte aliquam, eam tamen non satis bene, intellexerunt. Illis, *Philo-Saxonum*, *Philo-Gothorum*que gratia, visum est & alios adjicere, qui, in rep. literaria, quamvis magni nominis homines, in quibusdam allucinati sunt. In quibus tamen, si linguas istas scivissent, minime aut ipsi errassent, aut errorum aliis auctores fuissent. Horum primas tenet operibus suis inter doctos clarus JOHANNES HARDUINUS, qui in *pagg.* 34, 35, *chronologiæ* suæ *veteris testamenti*, quæ Amstælodami edita erat An. MDCC. sic de *Anglo-Saxonica* nostra scribit: *At* Saxonica, *quæ in quibusdam dubiæ* (*ut* Coptica) *fidei monumentis extat, nihil aliud, quam* Germanica *illius ævi est, quo sunt hæc* (Coptica) *exarata characteribus ab artifice excogitatis, diversis certe ab his, quibus* OFFA REX *suos olim nummos inscripsit; qui sunt omnino Latini, quales ii, quibus id nomen hic exhibemus. Ejus autem linguæ est* Saxonica Ælfrici *nomine homilia de* Eucharistia, Ratramni *sensu, stilo, atque ipso subinde sermone conscripta, hoc est* hæretico. *At* Ælfricus *non* Anglicum, Saxonicum*ve nomen est, sed* Hebræum, DEUS REDEMPTOR. Nam אֵל deus *est: quod nomen, quoniam nihil interest, utrum* EL *an* AL *efferas, ideo &* ÆLFRICUS *&* ALFRICUS *in libris scribitur.* פדה redimere *est ex vulgato interprete, psalm.* CXXXV, 24. *quem tum ob peritiam viri singularem, tum aliis de causis, talium nominum architecti sequuntur.*

In *Harduini* istis, tot fere sunt errores, quot lineæ. Primo enim *Gallus* iste in bibliothecis nostris hospes in hoc fallitur, quod *Anglo-Saxonicam* non nisi in paucis quibusdam monumentis extare putet; cum contrà ingentem *Codd.* MSS. numerum, ut illos, qui impressi sunt, silentio transeam, *Grammatica* nostra *Anglo-Saxonica*, & *dissertatio epistolaris* citatos superesse ostentat, quos *Harduinus*, cum Indicem tertium perlustraverit, præproperam hanc censuram suam protinus retractabit. Secundo autem in illo fallitur, quod monumenta nostra *Saxonica* dubiæ fidei esse scribat. Etenim extare apud nos & dubiæ fidei, & commentitia quædam monumenta *Saxonica*, præsertim *chartas*, sive *diplomata*, adeo non negamus, ut quæ id genus aut sunt, aut esse censemus, in opere nostro passim notaverimus: quod & *Wanleyus* noster in *libb. Sax.* catalogo; in quo etiam alia occurrunt quamplurima exploratæ fidei notæque præstantissimæ, ad quæ doctum hunc virum mittimus. Tertio in eo errat, quod monumenta *A.S.* omnia ejusdem ævi cum *Copticis* affirmet; siquidem nonnullos *Codd. Saxonicis* characteribus habemus ante annos DCCCC. scriptos, quorum nonnullos in Grammatica *Anglo-Sax.* citavimus, ut *Codd.* evangeliorum *Rushworthianum* & *Cottonianum* versionibus *Dano-Saxonicis* interlineatos; Codicem bibl. Bodl. Oxon. cujus nota NE. D.2. 19. è quo specimina veteris manus *Saxonicæ*, quæ apud Anglos ante Ælfredi R. tempora in usu erat, exhibuimus p. 168. Codicem *Philippi presbyteri*, cujus specimen dedimus p. 176. Denique, qui mille annorum antiquitatem spirat, codicem *Evangg.* Ecclesiæ Licetfeldensis, librum S. *Ceadæ*, dictum cujus specimen Grammaticæ Franco-Theotiscæ p. 2. videre est expressum; præter alios, quos *Humphr. Wanleyus* in catalogo suo notavit. Qui quidem *Codd.* omnes, cum cæteris sive genuinis, sive spuriis, qui temporibus *Anglo-Saxonum* diversi generis & non unius seculi manibus exa-

 rati

rati sunt, *Harduinum* quoque immanis, & tantum non ridiculi erroris arguunt, qui monumenta *Saxonica*, quæ pauca, quæ dubiæ fidei esse prædicaverat, etiam characteribus ab artifice pro arbitrio excogitatis scripta temere, & absque omni judicio non erubuerit affirmare. *Anglo-Saxones* autem scribendi rationem suam, perinde ac suam *Gallos*, habuisse non uno loco observat historiæ *Croylandensis* auctor, qui ritus & consuetudines *Anglicanas*, quas *Nortmanni* innovaverant, recensens ita scribit: *ipsum etiam idioma tantum abhorrebant* [Normanni] *ut modus etiam scribendi Anglicus omitteretur, & modus Gallicus in chartis & in libris omnibus admitteretur.* Et alibi: *detuleram etiam mecum Londonias, chartas & chirographa, & præcipua monumenta nostri monasterii, quæ cuncta manu Saxonica scripta erant. Chartas etiam - - - quæ partim duplicate tam Gallicana manu, quam Saxonica scribebantur.* At pro arbitrio & ingenio artificis excogitatas esse literas *Saxonicas* vult *Harduinus*, quod diversæ sunt ab his, quibus OFFA REX suos olim nummos inscripsit, qui sunt omnino *Latini*. Quod si *omnino Græci* essent, an igitur sequetur & monumenta *Saxonica*, scilicet diplomata, & codices ab eruditis *Anglo-Saxonibus* esse scriptos characteribus ab artifice excogitatis? Membranæ veteres *Franco-Gallorum* scriptæ sunt literis longe diversis ab iis, quibus numismata eorum inscripta sunt, an igitur characteribus incertis, & pro arbitrio artificis excogitatis exaratæ sunt? Verùm quarto, in eo errat *Harduinus*, quod *Offæ Regis* nummos literis inscriptos dicit, qui *omnino Latinæ* sunt. Tantum enim abest, ut omnino *Latinæ* sint; ut ductum paulo diversum habeant ab iis, quæ omnino sunt *Latinæ*, speciem præ se ferentes invenustam, à majusculis istius ævi *Latinis*, etsi non plane abhorrentem, plane tamen haud parum alienam.

Quod *Ælfrici* homiliam *paschalem*, *Saxonice* scriptam, hæreticam inique vocat, id non moror, quippe qui non ut Theologus, sed ut *Saxonicæ* linguæ præceptor, hic cum illo controversiam habeo. Verùm cum ÆLFRICVM non *Saxonicum*, sed *Hebræum* nomen esse dicit, eo se deridendum omnibus propinat, qui *Saxonicis*, *Franco-Theotiscis*ve literis eruditi, sciunt *Ælfricum* (haud secus ac *Ælfredum*, vel *Aluredum*, *Alricum*, *Alredum*, *Aldredum*, *Alberhtum*, *Alwinum*, cum id genus aliis) esse nomen proprium *Saxonicæ* originis, non *Ælfrico* homilistæ Archiepiscopo Cantuariensi ab aliquo nominum architecto ob peritiam viri singularem inditum; sed illi cum aliis *Anglo-Saxonibus* commune: ut *Ælfrico*, cui cognomen *Bata*, *Ælfrico* Merciorum duci, *Ælfrico* East-Anglorum Episcopo, & *Ælfrico* Archiepiscopo Eboracensi.

A nominum architectis, quos apud *Saxones* nostros fuisse somniat *Harduinus*, occasionem sibi oblatam arbitratur ad monendum lectorem de fraude artificum, qui unam literulam mutando ad dissimulandam malitiam, voces ignotas interdum confingunt. *Quod* (inquit) *est inprimis à non nemine præstitum, cujus librum ante annos sex didicimus manuscriptum alicubi asservari sub ementito nomine* Ἀσιδαίου, *cum scriptor sit sæculi* XIII; *Qui postquam captum* à Francis Byzantium *est, in* Galliam *appulit, ubi eodem, quo* Calviniani *hodiè aguntur adversus sacrum Episcoporum ordinem, odio agitatus, ac præsertim in eos, qui titulos quosdam habent in* Galliis *honorum, ac dignitatum illustrium, scripsit eos multo delectari magis* [a] Δουκιναρίου, *quam Episcopi nomine. Quo de vocabulo interrogati, amico consulenti patefecimus hominis improbitatem, qui, ne statim ea pateret, mutata litera* Π *in proximam consonantem* Ν, *pro voce Gallica ex duobus conflata* Δουκεπάριος, DVC & PAIR, *scripserit* [a] Δουκινάριος. Hæc ille, criticæ laudis studio vehementer nimis affectus, inepte, temere, & fidenter. Nam tantum abfuit, ut *Asidæus* ille Δουκλινάριον pro composito vel potius decomposito *Gallico* Δουκεπάριον prave & malitiose scripserit, ut [b] antistites, qui *Paulo Samosateno* Episcopatum suum abrogârunt, criminibus ejus id annumeraverint, quod Δουκλινάριος quam ἐπίσκοπος mallet vocari.

Ad *Harduinum* accedat P. *Franciscus Giambullarius* à nobis antea laudatus. Qui, cum prius floreret, quam *Septentrionales literæ* notæ essent, in erroribus multis versatus est, quos, si jam in vivis esset, quisque *Philo-Teuton*, *Philo-Gothus*ve illi facile posset ostendere. Id genus est, quod de *Tuiscone*, quem Tacitus *Tuistonem* vocat, gigante dicit, à quo ortos *Germanos* scribit, p. 59. *Il secondo anno di costui cominciarono ad abi-*

a Lege Δουκλιναρίου & Δουκηνάριος. b *Euseb.* hist. Ecclesiast. lib. VII. c. XXX. p. 229. edit. *Parisiis*, MDCLXXVIII. v. etiam vocem Δουκηνάριος in Glossario *Car. Dufresnii* ad scriptores mediæ & infimæ *Græcitatis*, & in appendice ad *glossarium*.

tarsi

tarsi la Spagna, & la Francia. il xv°. la Germania per Tuisco gigante, uno de figlivoli di Noe, nato dopo il diluvio, da'l quale duro ancor oggi il nome Todesco, quasi Toesco, poco alterato da'l primo sono. Pag. 117, & deinceps multas voces *Italicas* quæ plane sunt *Gothicæ* & *Teutonicæ* originis ab *Hebræo* fonte derivat, ut Ambasciata: *diciamo noi adunque, Ambasciata, Ambasciatore, & Ambasceria, da Bascer, che à loro significa nunziare.* Quum tamen, *Ambasciata* à Gothico ANDBAHTS. Apud *Cæsarem* in commentariis, *Ambactus*, minister; unde *Anglo-Saxonibus* embiht, embihtan; *Alamannis* ambaht, ambahtan, *minister* & *ministrare* accersendum est.

Giambullarium sequatur vir doctissimus *Angelus Rocca*, qui sextam columnam parastaticam bibliothecæ *Vaticanæ*, *Gothicæ* linguæ inventorem nimirum ULPHILAM repræsentantem describens, sic loquitur; *prima hujus parastaticæ columnæ facies Ulphilam Gothorum episcopum habitu episcopali indutum*, Gothicarumque literarum inventorem *repræsentat. Hinc supra ejus caput Alphabetum conspicitur, & ad ejusdem pedes hæc legitur inscriptio*; ULPHILAS EPISCOPUS GOTHORUM LITERAS INVENIT. Alphabetum autem, quod supra caput *Ulphilæ* in bibliotheca Vaticana conspicitur, non istud est à *Græcis* & *Latinis* literis sumptum, in quo *Evangg.* Gothicam suam versionem exaravit; sed ut ex literis delineatis constat, Alphabetum quoddam *Runicum*, sive *Scano-Gothicum*, quod aut ipse *Angelus Rocca*, aut aliquis alius bibliothecæ Apostolicæ ante eum præfectus, inter linguas, literasque *Scano-Gothicas*, & *Mæso-Gothicas* quid discriminis esset nondum sciens, supra caput Episcopi *Mæso-Gothorum* nec scite, nec convenienter depinxit.

Ad *Angelum Roccam* accedat *Gul.* noster *Camdenus*, quo auctore, morem donandi terras *sine scripto*, cum gladiorum, & id genus symbolorum solemni traditione, *Anglis* veteribus ante ingressum *Normannorum* fuisse probavimus in differt. epist. p. 48. exemplo R. *Canuti*, qui prædium *Puseyense* tradito cornu dedisse fertur. Quod, à majoribus de *Pusey* nuncupatis acceptum prædii dominus, *Carolus Pusey*, possidet. id nimirum ante aliquot annos, cum Cancellariæ præsideret honorabilis dominus *Georgius Dom. Jefferyes*, causa in foro acta, consecutus. In illa lite, ut accepi, exhibitum in *Cancellaria* fuit ipsummet *cornu*, de quo controversia erat; & cum magnâ omnium admiratione, ut illud ipsum *cornu*, quo, veluti *charta*, terras *Puseyenses* ante DCC fere annos *Canutus* donaverat, acceptum, admissum & probatum. Cornu autem quod attinet, *bovinum* est, mediocris magnitudinis, quod in medio habet cingulum argenteum auro oblitum, duobus pedibus *canis venatici*, quibus sepositum sustentatur, affabrè commissum. In illo cingulo scalpitur inscriptio, quæ hæc est.

I kyng knowd yebe Wyllyam Pecote
pys horne to hold by py lond.

In apice etiam habet *canis venatici* caput cochleati operis ex argento deaurato factum. Quo per strias circumverso, clauditur os apicis; reverso vero & exempto, aperitur. Hinc binos in usus destinatum id cornu existimo. Nam aperto apice in flatum buccinæ *venatoriæ* ad homines, & canes convocandos; operto vero, *poculi* vices sustinuisse videtur: sed in venationis usum id primario fabricatum esse, non solum *venatici* canis caput pedesque supra descripti; sed duo annuli, per quos à loro intromisso, cornicinis ad latera pendebat, ut credamus, faciunt.

Hæc obiter, Ornatissime OTTLEY, de Cornu, quod ostentant domini de *Pusey*. Quod tamen non esse, saltem non posse evinci esse illud ipsum cornu, quo *Canutus* R. prædia *Pyseyensia* donabat, inscriptionis *Sermo*, quo ante tercentum vel CCCL. annos *Angli* locuti sunt; & *Characteres*, quibus ea circiter tempora usi sunt, in Tab. nota numerali [IX] exhibiti demonstrant. Equidem quam primum illos delineatos conspexi, Epigraphen cornu collegii *Reginæ* apud Oxonienses florentissimi, non potui non in mentem revocare. quæ cum illa *Puseyensis* cimelii non ita dissimilibus literis exarata est, ut qui utramvis norit, ambas noverit.

Denique agmen claudat ingenio excellens, & humaniorum literarum, præsertim dramaticæ poëseos scientia clarus *Thomas Rymer*, qui literaturæ *Saxonicæ* prorsus ignarus, commentitium instrumentum ante ducentos circiter annos fictum, sigilloque *Malcolmi* R. Scotorum munitum esse simulatum, quo rex ille S. *Eadwardo* II. Anglorum regi, tanquam *Scotiæ* superiori domino, homagium, ligium & fidelitatem spoponδisse,

diſſe, & profeſſus eſſe dicitur, cælatura ſplendidè expreſſum, quaſi ad pompam, edidit. Quod tamen, non dicam, ſi linguam, antiquitates & ſolennia verba; ſed ſi vel literas, manuſque *Saxonicas*, typorumque ſcutariorum originem cognoviſſet, adeo tanquam genuinum & verum edere noluiſſet, ut id plane uti figmentum primo intuitu, & omni procul dubio damnaſſet. Etenim manus ipſa, qua inſtrumentum ſcriptum eſt; vox [a] PARLIAMENTUM, quod ante annum XXVIII. *Henrici* III. regnantis, in monumentis *Anglicanis* non ſcriptum occurrit; voceſque feudales, *ligii ſubditi, ligia fidelitas*, *homagium ligium*, *jus directum*, *recorda coronæ*, omnes ante victoriam Normannicam *Anglis* ignotæ; ut de ſigillo, quod ſcuti regii ſymbolum gentilitium eſt; ut de tempore in quo eſſe confectum & ſigillatum fingitur, nihil dicam; id falſum eſſe evincunt. Equidem viri cæteroquin doctiſſimi non potui non dolere vicem, qui membranam iſtam publicando, ſe Scotis caſtigandum expoſuit. Quorum unus vir eruditus *Georgius Ridpath* clientelarem illam *Malcolmi* Regis profeſſionem merum eſſe commentum oſtendit in præfatione, quam præmiſit libro, quem **Scotlands Soveraignity aſſerted**, inſcriptum Londini edidit, A. 1695.

Denique adde huc quæ obſervare fas eſt de [b] tropere, facto à *Latino* [c] TROPARIUM vel Troparius, *Græce* [d] ΤΡΟΠΑΡΙΟΝ, quod *hymnarium*, *hymnologium*, ſive librum *hymnorum* ſignificat. Id genus eſt Cod. ille Latinus MS. bibl. *Bodleyanæ*, qui in col. 1. p. 135 catalogi librorum MSS. qui in magnum reip. literariæ beneficium Oxoniæ prodiit An. Dom. MDCXCVII. ſic inſcribitur: Codex elegantiſſimè ſcriptus, qui TROPARIUM appellatur: continet quippe *tropos* ſive hymnos ſacros, viz. *Alleluia*, *tractus*, *modulamina*, *Proſas per anni circuitum in feſtos & dies dominicos*: *omnia notis muſicis antiquis ſuperſcripta*. Pro hac verò voce antiqua *tropere*, ſive librarii, ſive typothetæ errore mendoſe TOPER excuditur in *R. Hovedeni* annalium p. 283. Quem locum exſcribens cl. *Johan. Seldenus* in pag. 147, [e] libelli, qui inſcribitur *Jani Anglorum facies altera*, vocem ſibi ignotam nigris in literis deſcripſit, eam lectori notandam & explicandam relinquens. Verba hiſtorici hæc ſunt: *In craſtino colloquii venit Thomas Archiepiſcopus ad curiam regis in capella ejus, & ſtatim petiit ab eo licentiam transfretandi ad Alexandrum papam, qui ea tempeſtate moram faciebat in Francia, & habere non potuit. Dixit enim ei Rex, tu prius reſpondebis mihi de injuriâ, quam feciſti* Johanni Mareſchallo *meo in curia tua. Conqueſtus enim erat regi idem* Johannes, *quod cum calumniatus eſſet in curiâ Archiepiſcopi terram quandam de illo tenendam jure hæreditario, & diu inde placitaſſet, nullam inde potuit aſſequi juſtitiam, & quod ipſe curiam Archiepiſcopi ſacramento falſificaverat ſecundum conſuetudinem regni. cui Archiepiſcopus reſpondit: nulla juſtitia defuit* Johanni *in curia mea: ſed ipſe, neſcio, cujus conſilio an propriæ voluntatis motu, attulit in curia mea* [f] *quendam* TOPER, *& juravit ſuper illum, quod ipſe pro defectu juſtitiæ à curiâ meâ receſſit, cum ſtatutum ſit in regno veſtro, quod qui curiam alterius falſificare voluit, oportet eum jurare ſuper ſacraſancta evangelia: Rex quidem non reſpiciens ad verba hæc juravit, quod ipſe haberet de eo juſtitiam. Et Barones curiæ Regis judicaverunt eum eſſe in miſericordia regis.* Verum anonymus ille, ſive is *Adamus Littleton* S. T. P. ſive quis alius fuit *Saxonicæ* linguæ rudis, qui [g] *Janum Seldeni* in *Anglicum* convertit, in vocem ſic abſurdè ſcribit: **I know what the Adverb** [h] TOPER **ſignifyes amongſt the Ancient Latines, but what the word means here, I confeſs I am in the dark. it doth certainly ſtand for ſomething (I was thinking a TAPER) which he brought with him into court, and ſware upon it, as he ſhould have done upon the holy Goſpels. I cannot imagine that by** quandam TOPER, **ſhould be intended ſome woman or girl, whoſe name was** TOPER, **whom he brought along with him, and in defyance to the court, laying his hand upon her, took his oath as formally, as if he had done it upon the holy Evangeliſts.**

In *diſſert. epiſtolaris* p. 121. *Britanniæ Saxonicæ*, & *Romano-Saxonicæ* topographiam à nemine niſi qui literaturæ & antiquitatis *Anglo-Saxonicæ* peritus eſt, literato orbi,

a *R. Bradei* liber qui inſcribitur, **An Anſwer to Mr. Petits Rights of the Commons aſſerted**. p. 71, 72.
b Quod vide in librorum vett. Septentr. Cat. p. 80.
c Quod vide in *Du-freſnii* Gloſſario *Latino-barbaro*.
d Vid. *Watſii* gloſſarium ad finem operum *Matthæi Paris*. excuſ. Londini. 1640. Et *Du-Freſnii* Gloſ. *Græco-Barbarum*.
e Edit. Londini. 1661.
f In *Seldeni* libro male *quandam*.
g In libro *Londini* edito, Anno. MDCLXXXIII. cui titulus **Tracts written by John Selden of the inner Temple Eſquire.**
h *Topper*, Feſt. ex *Næv*. i. e. *cito*, *celeriter*, quaſi toto opere, τάχα, αὐτίκα, **immediatly, quickly, in all haſt.** Linguæ *Latinæ* dict. opera & ſtudio *Adami Littleton*. Londini, 1681.

qui

qui illam jam dudum desiderat, dari posse ostendimus. Ibi quoque de iis, quæ typographici hujus operis conditori curanda & facienda sunt, sententiam nostram breviter explicuimus. præsertim quo pacto locos ab illo describendos existimamus uno atque altero exemplo monstravimus. Verum dum de exemplis dandis cogitaremus, in mentem mihi non venerat *Joh. Seldeni* in *Cygneam* suam *cantionem* commentarius, in quo egregia multa, eaque locorum descriptorum luculentissima exemplaria, alphabetico ordine digesta, inveniet, quisquis ille fuerit, Britanniæ *Anglo-Saxonicæ* & Romano-Saxonicæ descriptor, quæ ei ad imitandum propono. Id genus opus animo molitus est L. *Noel*, vir in literatura *Saxonica* versatissimus, ut par est conjicere ex *Angliæ Saxonicæ* tabula chorographica, quam illius manu delineatam, *Saxonicis*que locorum nominibus descriptam cernere est in bibl. *Cott. Domit. A.* XVIII.

Cum ea, quæ de etymis & origine linguæ *Anglicanæ* tradiderim *dissert. epist.* p. 255, scriberem, OTTLEYE, constituebam aliquot centenas supra mille voces, quæ nobis in usu sunt, alphabetico ordine digestas, & à sermone *Cimbrico*, seu *Scano-Gothico* solo petitas, in *præfatione* nostra, quasi in prospectum producere. Verum illius magnitudo, quæ jam nunc ad majorem quam credideram, molem surrexit, facit ut consilium mutarem, ne porta vegrandis domum superaret.

In omnibus ferè partibus, quæ opus nostrum constituunt, tantum abfuit, ut aliquam omitterem, ut nullam non occasionem, quam mihi ad danda vetustarum manuum specimina arbitrabar oblatam, captaverim & amplexus sim. Verum *Humphredus Wanleyus*, qui ea pauciora esse censet, quam majorum nostrorum honos, operisque dignitas postulat; sparsimque insuper, & sine ordine hic illic posita dolet; auctor mihi esse voluit, ut nova specimina à se secundum seriem Temporum delineata exhiberem. Quæ ergo *Tui*, omniumque φιλαρχαίων gratia, *Colendissime mi* OTTLEYE, non sine magnis impensis ad calcem præfationis in tabulis scalptis vobis cum delectatione aspicienda adjicere non gravatus sum.

Hactenus in iis scribendis operam posui, quæ ad corrigendos errores majoris momenti, quibus forte fui lapsus; & ad supplendos operis nostri defectus, maxime conducere ratus sum. Jam ergo ad confirmanda aliqua, quæ tradidimus, aliorum scriptorum auctoritate; & quæ ab aliis scribuntur nostris contraria redarguenda progredior; in producenda paulo ulterius præfatione, neque Tibi, neque iis qui Tuo affectu venerabilem antiquitatem colunt, quod spero, molestiam creaturus.

In *dissertatione Epist.* Literaturæ & antiquitatis *Saxonicæ* quam utilis scientia est, ut ex aliis, sic ex eo præsertim ostendimus, quod *Chartularium* vel *Cartarium Anglo-Saxonicum* & *Normanno-Saxonicum* rite condere, vel *Britanniæ Anglo-Saxonicæ*, & *Dano-Saxonicæ Topographiam* recte scribere nemini fas est, qui id genus literarum scientiam non bene assecutus fuerat. Utriusque futuris auctoribus, chartarum veterum usum perinde necessarium fore monstravimus. Speciatim pag. *Dissert. Epist.* 81. quemadmodum *tempus*, sic & *locos* in chartis suis solitos esse notare *Anglo-Saxones*, *Dano-Saxones*que, præcipuè *Reges* & *Episcopos*, nonnullis exemplis probavimus. Quamobrem meo inducere consilio velim illorum alterutrum, qui fortè primus ad scribendum surrexerit, ex Regum & Episcoporum *Angliæ* veteris diplomatibus, de eorum *Aulis* & *Villis* tractatum scribere, *Johannis Mabillonii* ad exemplum, qui *de regum Francorum palatiis, villisque regiis*, quorum notitiam ex vetustis eorum chartis hausit, [a] librum φιλαρχαίοις gratissimum conscripsit.

Præterea cum literarum *Septentrionalium* utilitatem ostendere satagens, de libris faciendis aut recudendis agerem, qui in *Saxonicis* versatissimos auctores postulant, nescio quo casu *Chronici Saxonici* oblitus sum, quod tertiam editionem, *Edmundi Gibsoni* secundâ illâ multo quidem auctiorem desiderat. Adsurgat ergo Vir ille literaturæ *Saxonicæ* scientissimus, & ad recensendum *Chronicon suum* sine mora se accingat. Id literarius orbis, id annales omnes, & chronica, sive *Latine*, sive *Anglo-Sax.* & *Gallo-Normannice* scripta, tam quæ excusa sunt, quam quæ in archivis delitescentes nondum excuduntur, flagitant & expectant; quasi gestientes ab illo diurnâ nocturnaque manu versari & pervolvi; ut ex iis diligenter perlectis *Chronici sui* lacunas, sive vacuos annos, ut & semiplenos res gestas decerptas addendo impleat, plenosque dictos etiam pleniores, quatenus licebit, plenissimos reddat. Hoc pacto opus *historico-politicum* & reip. literariæ gratissimum, & suo nomine dignum facturus erit. Cujus

a Quartus est de re *diplomaticâ*.

perficiendi, dum anni, dum vires ſinunt, utinam nolit committere, ut illi uſque, & forſan uſque craſtinanti, forte quis alter gloriam præripiat.

Ea in parte *Diſſert. epiſt.* ubi de *Donationibus Anglo-Saxonum* tractavimus, ab homine, qui in literis, & antiquitatibus veteris *Angliæ* eruditus eſt, & à nemine alio, cæteroquin doctiſſimo, *Panchartarium Anglicum*, modo quem deſcripſimus, ſcribendum eſſe oſtendimus. Interea vero dum quis talis, Mecænatem ſuſcœpto parem nactus, ad Herculeum id opus ſe accingat, utinam aliquis literaturæ *Septentrionalis* ſcientia præclarus ad chartarum veterum *cenſuram*, ſeu *librum criticum* componendum exurgat. In quo *cenſoris diplomatici* officio fungens, *inſtrumenta* à veteribus *Anglo-Saxonibus*, *Anglo-Normannis*que, quovis ſermone, ſermoniſve dialecto confecta, tam ex iis, quæ excuſa, quam quæ nondum excuſa ſunt, dubia à certis, falſa & falſificata à veris, apographa ab autographis, denique converſa ex alia in aliam linguam ab Originalibus, & corrupta, adulterata, interpolata à puris, & ſinceris, pro virili ſuo & ſine partium ſtudio diſtinguat & ſecernat. Hujus generis quis ſcribendo librum literaturæ *Septentrionalis* utilitatem ſimul oſtendet, & literatum orbem ſibi devinciet; gloriam immortalem inſuper acquiſiturus id faciendo, quod omnes antiquitatis cultores maximè deſiderant; planeque nullus, qui *rem diplomaticam* hactenus apud nos coluit, aut præſtitit aut præſtare potuit. Homini critica iſta manuum, ſermonumque, pro loco & tempore differentium, & id genus rerum ad antiquitates *Anglicas* ſpectantium notitia inſtructo, *Chartarum omnium*, ſive regum, ſive epiſcoporum, ſive monaſteriorum, ſive denique privatorum hominum, quas *Marculfus* PAGENSES vocat, cenſuram paucis, crede mihi, expedire licebit.

Ex. gr. Chartam *Bertulphi* R. *Merciorum* quam in hiſtoria ſua *Croylandenſi Ingulphus* exhibuit ad examen vocanti ſic paucis breviter damnare fas erit: *Charta* Bertulphi *R. Merciorum, quam* Ingulphus *confectam eſſe dicit anno incarnationis* DCCCLI. *ex eo commentitia eſſe conſtat, quod in illa Abbati & Monachis Croylandenſis Monaſterii Rex confirmaſſe dicitur* regulam S. Benedicti. *Confirmo* (inquit) *vobis & ſucceſſoribus veſtris regulam S. Benedicti* ſub habitu veſtro *tam nunc profeſſis, quam poſt vos profeſſuris. Per habitum intelligit Ingulphus habitum* Nigrorum monachorum, *quorum mentionem facit in Charta Æthelbaldi R. ficta, Hiſtoriæ ſuæ p. 3. ut & in p. 5. ubi tradit Offam R. Merciorum fundaſſe monaſterium* Nigrorum *monachorum in Verolamii civitate. In iſtis vero temporibus regulam S.* Benedicti *habitumque nigrum à quo monachi* Nigri *appellabantur nondum innotuiſſe ipſe Mabillonius* concedit de re diplomaticâ lib. 1. p. 30. Præterea Chartam hanc non eſſe Bertulphi evincunt voces phraſeſque plane Nortmannicæ, in his quæ ſequuntur: *De dono Fregiſti* [a] *militis. De dono Algari militis. Ad Sewam de Aſendyk. De eodem feodo. Mariſcum duarum leucarum. Octo quarentenas in latitudine.* Quibus forte addas *feriam ſextam in hebdomada Paſchæ.* Siquidem *feriæ* rara aut nulla mentio in deſignationibus Temporum, quibus ſaltem vetuſtiores *Anglo-Saxonum* chartæ confectæ eſſe notantur.

Ibidem chartam confirmationis *Ædredi* R. fictam eſſe hæc monſtrant: *Cœnobium nigrorum monachorum ordinis S. Benedicti à nobili rege Merciorum* Ethelbaldo *fundatum, in perpetuam & puram eleemoſynam illis monachis, & omnibus ſucceſſoribus eorum ſub eadem regula, & eodem habitu S. Benedicti ibidem Deo ſervientibus.* Quibus adde WEIF & STRAY, quæ ad *Saxonica* SOCHA, SACHA, TOL & TEM accedunt. Ut &, *Mariſcum duarum leucarum. Sex maneriis. Cum advocatione eccleſiæ. A ſecta in ſchyris. Affidare ſuos nativos. Omnibus catallis. Pro quo catallo. Centum librarum legalis monetæ.* Quæ omnia *Saxonibus* nondum ſaltem audita, *Nortmannici* fori & ſermonis eſſe judicanda ſunt.

Chartam etiam à *Thoroldo*, anno Dominicæ incarnationis MLI factam eſſe dictam, falſitatis arguunt *Nortmannica*, quæ ſequuntur. *Totum manerium. Tenementis & averiis. Bonis & catallis. In villa de Spaldyng. In liberam & perpetuam eleemoſynam. Lef-*

---

a Iſtiuſmodi multa ſunt in chartis ab *Ingulpho* exhibitis: ut in *Beorrhedi* chartâ, *De dono Mercardi militis mei.* Cum tamen *Militis* titulo, quatenus equitem denotat, nemo inſigniri ſolebat apud *Anglo-Saxones*, apud quos RIDER, *eques, miles,* non cenſus, civiliſque conditionis & *Dignitatis*, quemadmodum apud *Nortmannos*; ſed potius *Emancipationis* nomen erat; plane ut apud veteres *Germanos*, ſecundum *Tacitum*, qui in libro de moribus Germanorum, ſic ſcribit: *Tum in ipſo conſilio, vel principum aliquis, vel pater, vel propinquus ſcuto frameaque juvenem ornat. Hæc apud illos toga, hic primus juventæ honos: ante hoc domus pars videtur, mox reipublicæ.*

ſtanium

ſtanium carpentarium. Quibus accedant homines binomines, ut *Gunterus Liniet. Outy Grimkelſon. Turſtanus Dubbe. Elmerus de Pyncebek. Gouſe Gamelſon.* Quæ *Nortmannicos* mores, ne quidem inoleſcentes, ſed jamdudum prævalentes plane ſapiunt.

Sic chartam *Ædgari* R. primam, quam exhibet *Ingulphus*, fictam eſſe probant Nortmannica: *Meremium Regalibus maneriis in perpetuam eleemoſynam. Communa paſturæ. Pro tenentibus ſuis.* **Waif and Strays.** *Omnia tenementa.*

Denique chartam *exemptionis*, quam *Ædgarum* R. monaſterio *Petroburgenſi* conceſſiſſe tradit *Ingulphus*, ſi non falſam, ſuſpectam ſaltem eſſe evincit ipſa *exemptio*, quæ ſic ſe habet: *Ego itaque per gratiam S. Petri, tantique patris charitatem, atque animæ redemptionem, concedo gratantiſſime illud Sanctum & Apoſtolicum coenobium in perpetuum eſſe liberum ab omni ſeculari cauſa & ſervitute, ut nullus eccleſiaſticorum, vel laicorum ſuper ipſum, vel ipſius Abbatem, ullum unquam habeat dominium . . . . . Ab omni mundiali jugo tam ſecurum æternaliter conſiſtat, quam liberum ab Epiſcopali exactione & inquietudine, ex apoſtolica libertate, & reverendiſſimi Archiepiſcopi noſtri Dunſtani auctoritate.*

Dixi ſi non falſam eſſe evincere, ſaltem ſuſpectam reddere hanc chartam *exemptionem ipſam*, quâ non tantum ab omni ſeculari cauſa liberum redditur coenobium *Croylandenſe*; ſed etiam ab omni Epiſcopali inquietudine, ita ut *nullus eccleſiaſticorum*, ſive Epiſcopus, ſive quis ejus vices gerens, in ipſum, vel ipſius Abbatem *ullum unquam* habeat dominium. Quo quidem ab epiſcopali juriſdictione libertatis genere, ante adventum *Nortmannorum*, *Anglorum* coe nobia non gaudebant. Accedat dicundi juris planè abſoluta, & ἀνάπυςος poteſtas in *Undale* ejuſque hundredo, qua donatus eſſe dicitur Abbas. A cujus ſententia neque ad epiſcopum & vicecomitem, neque ad regem ipſum, neque ad ullam majorem minoremve perſonam appellare licebat. Huc adde voces phraſeſque *Nortmannicas*: *Præter* Chriſtianitatem *attinentium parochiarum, Telonium de tota* WILLESMERE. *Ad hundred de* NORTMANNESCROS. *Ad aquam de* NEENE. *Aqua de* OPBETHE, &c.

Hæc ex *Ingulphi* hiſtoria *Croylandenſi*, qui non ut *Anglo-Saxo* natus, ſed ut *Nortmannus*, vel *Anglo-Nortmannus*, *Saxonicarum* literarum rerumque imperitus nihil non ſcripſit: ſic *Saxonicum* CROYLAND, *crudam* & *cœnoſam terram* ſignificare dicit.

Præſertim vero in deſcribendis ſtatutis & ordinationibus, quas *Turketulum* Abbatem in monaſterio ſuo *Croylandenſi* obſervandas dediſſe ſcribit, omnia pro moribus *Nortmannicis*, & temporibus *Turketuli*, qui mortuus eſt anno Chriſti incarnati DCCCCLXXV, prorſus aliena tradit.

Etenim in iis recenſendis, tertiæ claſſis monachos ſeniores, ſcilicet *quinquagenarios*, SEMPECTAS eſſe vocandos *Turketulum* ſtatuiſſe dicit. cum tamen vox illa *Anglo-Saxonibus* ignota, in nullis inſtaurati monachiſmi regulis vel monumentis, ante conqueſtum occurrat; ne quidem in iis, quorum *Edgarus* & *Dunſtanus* fuerunt auctores, quibus *Turketulus* erat coævus. Id genus multa alia vocabula *Franco-Nortmannica* in *Turketuli* ſtatutis *Ingulphianis* ſcripta leguntur: ut, *Pitanciarus. Garcion, Froccus.* Quibus adde *Indenturam*: in his: *Turketulus quarto die lecto decumbens totum conventum in cameram ſuam convocavit, & coram omnibus Dominum Egelricum tunc proviſorem ſuum ſtatum domus tam in theſauris quam in jocalibus aliis juſſit oſtendere, & de univerſis poſt obitum ſuum per* INDENTURAM *conventui reſpondere.* Indenturæ vero ſive *Chartæ indentatæ* non niſi poſt adventum *Nortmannorum Anglis* notæ erant. *Henricus Spelmannus* chartarum *indentationem* apud nos ſe non reperiſſe ante *Henrici* III. ætatem, qui regnare cœpit anno MCCXVI, & tunc quidem rariùs, ſcribit. Nos *indentatas* chartas alias protulimus *diſſert. epiſt.* p. 77. quarum prima eſt *Stephani* Archiep. Cantuarienſis, qui electus erat regnante *Johanne*, anno MCC.VIII. & diem obiit ſupremum anno MCCXXVIII.

Hæc *Amiciſſime* OTTLEYE ex *hiſtoria Croylandenſi*. Quæ, cum aliis alibi à nobis animadverſis, faciunt ut tantum non credam, aut *Ingulphum* falſarium & chartarum corruptorem fuiſſe, aut coenobium *Croylandenſe* hiſtoriam *Croylandenſem*, ejus nomine honeſtatam in indocto ſæculo orbi obtruſiſſe.

Prodiit nuper *Londini* Liber FORMULARE ANGLICANUM inſcriptus. In quo Auctor THOMAS MADOX, magna cum diligentia, nec minori judicio, vetuſtas diverſi generis chartas ſecundum ſeriem temporum ab adventu *Nortmannorum*, & ſub XVIII. titulis digeſtas & diſpoſitas, in rei antiquariæ illuſtrationem, archivorum juris *Anglicani* honorem, ejuſque ſtudioſorum beneficium, ſuique laudem edidit. In præfatione libri populares ſuos ad antiquorum inſtrumentorum ſtudium magnopere adhortatur

h

hortatur. Illis præsertim, qui legibus nostris studendis operam navant, auctor esse velit, ut in antiquitatum Anglicarum studiis se diligenter exerceant, quarum notitiam iis ad multas res utilem fore non sine ratione pollicetur. Id fecimus in Dissertatione nostra Epistolari, in qua plurimis argumentis, & præcipuè exemplis multorum, qui vetustatis Anglicanæ rudes in multis lapsi sunt, veterum *Angliæ* & linguarum & monumentorum cognitionem, juris imprimis studiosis & professoribus idcirco contendi fore necessariam, quia admodum fructuosam. Quod de donatione terrarum sine scriptis dicit præfationis suæ p. 1. id corroborat quod scripsimus nostræ dissertationis epist. pagg. 83, 84. Nomina, sive appellationes, quibus *Anglo-Saxones* instrumenta donationum insignire solebant, notavimus dissertationis nostræ pag. 43. in marg. quemadmodum ille in suæ præfationis pag. 2. nisi quod appellationum numerus, quem nos dedimus, eo, quem ipse exhibuit, multo major est. Quod ille de *feudorum investitura* per symbola donationis scripsit, suæ præfationis p. 9. à nobis traditum est nostræ differt. epist. pagg. 83, 84, 85. Quod de factione chartarum, aut factarum consignatione in curiis, quibus prædia donabantur, rectè observat præfationis suæ p. 24. nos non de donatione solum, sed de emptione & venditione terrarum, & de testamentorum factione passim in nostra dissertatione animadvertimus. Eamdem chartam apud *Anglo-Saxones* duobus vel tribus codicibus confici esse solitam, & quo id ritu factum erat *dissertat. nostra* pagg. 76, 77. ostendimus; quod ille pluribus verbis describit præfationis suæ pagg. 28, 29. De temporis notatione, in quo chartæ confectæ & consignatæ sunt multa (secus tamen ac ille in præfationis suæ pag. 30.) nostræ dissertationis pagg. 79, 80 scripsimus: alibi etiam & chartas multas *sine temporis designatione* confectas esse ostendentes; quod ille quoque in loco citato observat. Illa quæ ad *Ingulphum* redarguendum protulimus differt. epistolaris pagg. 74, 75. confirmat ille præfationis suæ p. 32. ubi probat in conficiendis suis diplomatis veteres *Angliæ* ex *Nortmannica* stirpe oriundos reges singularem non rarò testem adhibuisse. Testamentum *Leofwini*, *Wulfstani* filii, Saxonice factum An. Dom. DCCCCXCVIII. quod primum exhibuit sub *titulo testamentorum*, id confirmat, quod tradidimus *dissertationis* nostræ epistolaris p. 57. nempe in ordinandis testamentis morem instituendi curatores, sive administros exequendæ ultimæ voluntatis, quos EXECUTORES vocamus, *Anglo-Saxonibus* non fuisse. Pagg. 77, 78, dissertationis epistolaris, chartas *Anglo-Saxonico* ritu aliquandiu post *conquestum* confectas pluribus exemplis demonstravi. Idem ille etiam probat aliis exemplis *præfationis suæ* pagg. 27, 28. Verum ut in his sententiam nostram cum sua roborat: ita aliis in nonnullis à nobis forte differt, ut in præfationis suæ p. 3. ubi auctoritate *Ingulphi* fretus, vocem *forensem* seu diplomaticam, *chartam* vel *cartam*, non usu receptam fuisse apud *Anglo-Saxones* se existimare scribit. Sed *Ingulphum* erroris arguimus in margine dissertationis nostræ p. 63. ubi duorum regum *Saxonicorum* diplomata citavimus, quæ *cartæ* nuncupantur; quibus addi potest istud Eadgari R. cujus in fine sic legitur scriptum: *Anno dominicæ incarnationis* DCCCCLXX.VIII. *scripta est hæc* CARTA. Neque crede mihi, OTTLEYE, vel fingere animo possum τὸ *charta* usu satis receptum non fuisse apud *Anglo-Saxones*, quibus *cartula* vel kartula maxime in usu erat. quod tamen ille affirmat, non nisi rarò occurrere in codicibus donationum, qui *Anglo-Saxonum* temporibus Latine facti erant. *Cartula*, inquam, frequenter legitur in codicibus diplomaticis *Anglo-Saxonum*, præsertim in iis Ecclesiæ *Roffensis*, qui in *textu Roffensi* describuntur; & quorum exemplaria haud pauca in bibliotheca *Cottoniana* etiamnum consulenda extant. Quamobrem, me judice, non obstare debet *Ingulphi* auctoritas, quo minus & diplomaticum istud *Carta* satis in usu *Anglo-Saxonibus* fuisse credamus. Siquidem *Croylandensis historiæ* scriptorem istum (sive is *Ingulphus* fuit, sive potius aliquis *Ingulphi discipulus*) in rebus *Anglo-Saxonicis* hospitem, & in iis quæ antiquos *Anglo-Saxonum* mores spectant, errasse non loco in uno probavimus. Verum *Madoxus H. Spelmannum*, quemadmodum ille *Ingulphum* secutus, videtur putare *Latina Anglo-Saxonum* diplomata, in quibus legitur *Carta*, non exemplaria esse habenda; sed *Saxonicorum* exemplarium versiones *Latinas* post conquestum scriptas. Verum quo minus in hanc sententiam eam id facit, quod membrana *Cottoniana*, quam citavi in *dissertationis epist.* p. 63, *originalis instrumenti* speciem præ se omnino ferat; videatque, si velit, *Madoxus*, an *Eadgari* illam, quam ille exhibet libri sui p. 174, in *Eadgari* temporibus scriptam esse manus non ostendat? ficta quidem charta esse potest; sed esse *Latinam* è *Saxonico* conversam ut credam, à me non possum impetrare. Collatis,

Collatis iis, quæ de chartis Anglo-Saxonum scripsimus, cum *Madoxi formularum* libro; illa etiam conferenda censemus cum libris *de re diplomatica*, quos scripsit *Joh. Mabillonius*; quocum ut in multis convenimus; in nonnullis etiam dissentimus.

In lib. primi c. I. de veterum instrumentorum ratione, formulis & auctoritate agens magnam illum à re publica gratiam initurum dicit, quisquis certas & accuratas conditiones ac regulas tradiderit, quibus instrumenta legitima à spuriis, ab incertis ac suspectis certa & genuina secernantur. Quapropter, OTTLEYE, me in colenda materia, & argumento non vulgari tractando laborasse gaudeo, quo, si de Re nostra Publica benè non meritus sum, saltem studui bene meruisse. Etenim multo veterum chartarum, atque archivorum nostrorum usu, perinde ac linguarum antiquarum scientia instructus *Canones*, seu potius criteria nonnulla dedimus in *dissertatione epistolari*, quibus in re nostra diplomatica vera à falsis, certa & indubitata ab incertis, & supposititia ac interpolata à genuinis ac simplicibus distingui posse existimabam. Hos canones vel regulas cum sparsim, ubi de singularibus forte instrumentis à me agitur; tum in peculiari commentatione de *donationibus Anglo-Saxonum* tradidimus. Ad quos tanquam ad tot indices, chartas haud paucas revocatas, damnavimus alias; earum alias vero liberavimus.

In laude ergo nostra, quantumvis exigua, ponatur, me rem arduam, & antehac propemodum intactam tractâsse, meoque exemplo iis præivisse, qui nostros defectus supplere volentes, erroresque emendare, ad spartam hanc fæliciùs exornandam tandem aliquando surrecturi sunt.

Quæ in lib. I. cap. II. scribit *Mabillonius* de *Pariclis*, sive chartis *Pariculis* veterum *Franco-Gallorum*, maxime cum iis conveniunt, quæ pluries observavimus in [a] *differt. Epist.* scilicet idem instrumentum eodem tenore in duobus vel tribus membranis scribendi morem fuisse apud *Anglo-Saxones*. In eodem loco ostendit ex *pariclis*, *indentatarum* chartarum natam esse originem, iisque successisse apud *Franco-Gallos*. A quibus valde probabile est *Franco-Nortmannos*, quos INDENTURARUM auctores apud *Anglos* fuisse [b] diximus, primum illarum usum recepisse. Quod vero vir maximus chartas *indentatas* sæculo nono apud *Anglos* in usu fuisse scribit, in eo *Ingulphi*, seu malis, *Pseud-Ingulphi* autoritate fretum errasse supra probavimus.

In eodem cap. nè ex coenobiorum & ecclesiarum archivis sæpius *autographa* efferre necesse esset, notat inventos fuisse duos libros, qui autographorum vice fungerentur. Horum primus fuit codex CHARTULARIUM vel CHARTARIUM dictus, in quem diplomata, aliæque chartæ integre referebantur, aliquando in *rotulum* redactæ. Alius fuit liber CENSUALIS, POLYPTYCHUS dictus, qui ecclesiæ, seu monasterii prædia annuosque census summatim exhiberet. Id genus vetustissimum librum censualem habere coenobium *S. Germani à pratis* dicit, sibique *polyptycha* antiquiora videri *chartulariis*, ex quibus nullum invenit conditum ante sæculum X. verum è tot tantisque MSS. naufragiis, quæ *Anglia* nostra passa est, nullum, quod scio, decimi ævi *chartarium*, nullusque omnino *polyptychus* liber restat ante adventum *Nortmannorum* scriptus. Habuisse tamen ante illud tempus id genus censuales libros, qui in illorum archivis perdiu extiterunt, monasteria vetera *Anglo-Saxonum*, nulli dubium esse potest, qui consideraverit magnam chartarum segetem, quas post *conquestum* monachi ubique commenti sunt; quas tamen illos comminisci potuisse absque istiusmodi monumentis, aut chartis autographis, quæ fugientibus literis laceræ restabant, fidem omnem superat.

Quæ de donationibus terrarum apud *Anglo-Saxones* sine scripto tradidimus *dissertationis epistolaris* p. 83, 84, confirmat ille libri sui primi cap. V. p. 21. Præterea quæ de conficiendarum chartarum antiquitate apud *Anglo-Saxones* contra *Joh. Marshamum* ille scripsit, pluribus chartarum exemplis corroboravimus *dissert. epistolaris* p. 79. Verba *Marshami* in propylæo Monastici *Anglicani* hæc sunt: *Cautè itaque intuendæ sunt istiusmodi chartæ, quæ fidem habent eo minorem, quo majorem præ se ferant antiquitatem. Rudis olim & iners gens nostra absque scripto donationes conferre solebat. Ex Beda sane non constat scripturam adhuc illius ætate in transferendis prædiis, aut concedendis privilegiis usurpatam esse.* Contra autem loco citato *Æthelberhtum* I. R. *Cantwarorum*, *Sebbi* R. orientalium *Saxonum*, *Lotharium* & *Withredum* RR. etiam *Cant.* septimo sæculo terras scriptis de-

a Pag 8. 57. 76. 77. b Pag. 77.

disse commonstravimus. Hunc etiam *Marshami* errorem ex *Bedæ* ipsius epistola ad *Ecgbertum* refellit *Mabillonius*, ad cujus [a] verba mitto lectorem.

In lib. I. cap. VIII. de veteribus instrumentis in membrana scriptis duo observanda dicit vir clarissimus. I. *Aliquando unum idemque instrumentum duabus constare membranis simul consutis.* Sed inter diplomatum, testamentorum, idque genus Instrumentorum reliquias, quæ *Latine*, vel *Saxonice* ante adventum *Nortmannorum* scripta apud nos supersunt, sive ea autographa, sive apographa sunt, ne quidem *unum* mihi videre contigit, quod in duabus pluribusve membranis consutis, aut alio modo conjunctis exaratum est. Alterum est, *Paucas admodum, sed tamen aliquas reperiri chartas* OPISTHOGRAPHAS. i.e. *quæ scripturam præferant in posteriori, seu aversâ parte.* Contra autem è chartis *Anglo-Saxonum*, tum *Latinis* tum *Saxonicis* multæ cernuntur, quæ in tergo seu aversa parte exaratæ scripturæ portionem, cum consignantium testium nominibus contineant. Id genus haud paucæ extant in chartarum Sylloge magna *bibl. Cott.* Augustus A. 2. Ut & inter eas, quas collectas magno rei antiquariæ beneficio servat honorificè mihi semper nominandus vir ille summus Honorabilis *dom.* JOHANNES *dom.* SOMERS, Baro de *Evesham*, non solum juris scientia, sed humaniorum literarum, veterumque instrumentorum cognitione celeberrimus.

Variam vero *materiam* quod attinet, in *qua* diplomata, librosque suos *Anglo-Saxones* scribere solebant, una illa eademque videtur fuisse, nempe *Membranacea.* Nihil enim ab illis exaratum vidi in *Corio* vel *pellibus piscium*; multo minus in peregrina materia, ut in *corticibus ligneis*, vel *papyro Ægyptiaca*, de quibus multa *Joh. Mabillon.* l. I. cap. VIII. Præterea quoad materiam, quâ instrumenta *Anglo-Saxonum* scripta sunt, ea ex iis, quæ supersunt, solum *Atramentum* esse videtur. Nihil enim instrumentorum, quod verum & genuinum est, in rubris, viridibus, aut splendentium colorum literis ab illis scriptum conspexi. Adeo in splendentibus literis integra exarare diplomata illis mos non erat, ut vel in subscribendis nominibus, aut pingendis crucis signis, *minio*, aut *argenteo*, *aureove liquore* usos esse illos ego minime censeam, qui tot illorum *chartas* explorante oculo inspectas diligenter animadverti & scrutatus sum. Verum *Johannes Mabillonius* Carolum Calvum insigne diploma, non solum *aurea bulla*, sed etiam *rubris* literis munivisse lib. I. c. X. scribit. Sed Imperatorem hoc fecisse suggerit, non tam ex more *Francorum*, quam quod *Græcas* sectaretur glorias, qui modo *Francico*, modo *Græcanico* habitu utebatur. De cætero se nullum apud suos vidisse instrumentum *rubricatum* ait, præter chartam GALTERI cujusdam militis datam anno MCLXXXIV. cujus prima litera N minio scripta est.

Porro neque *aureo* vel *argenteo* liquore, quod supra dixi, in scribendis diplomatibus usi sunt *Saxones* nostri ante tempora *Nortmannorum.* Perinde neque *Mabillonius* ex auro scripta ab antiquis *Francis* vel *Franco-Gallis* ulla profert. Sed aureis exaratum literis diploma quoddam *Ariperti* Longobardorum Regis fuisse, testante [b] *Paulo Warnefridi*, dicit; & ex [c] monastico *Anglicano* Eadgari R. *Anglorum* diploma *aureis* characteribus scriptum citat, quod nos meritò damnavimus *dissert. epist.* p. 82. Ubi nunquam non suspectas esse habendas chartas *Anglo-Saxonum* esse putatas ostendi, quæ rubris aureisve literis, vel rubris aureisve crucis signis splendentes imperitorum oculos delectant.

In cap. XI. libri I. Ubi de veteris scripturæ variis generibus agit vir antiquariæ artis peritissimus, *Romanam* duplicem esse dicit. Una constabat literis majusculis, quæ *unciales*, *grandes* & *quadratæ* ab antiquis appellatæ sunt. Alia constabat *minoribus* literis, licet ejusdem essent formæ cum uncialibus, non tamen ejusdem magnitudinis. Hinc *minutæ* literæ apud veteres dictæ, imò, ut quibusdam placet, *minutissimæ* & *rotundæ*; quæ scilicet ob celeriorem scriptionem conformatæ essent. Hæc duo scripturæ genera in usu erant ante mille, imo ante nongentos annos apud nostros *Anglo-Saxones*, qui à *Romanis* ad fidem Christianam conversi, cum religione salvifica *Romanas* literas, *Romanumque* scribendi genus acceperunt. Operosâ *uncialium* scripturâ in exarandis librorum inscriptionibus, primisque forsan & secundis paginis describendis utebantur, deinde usque ad fines librorum minoribus literis ejusdem formæ cum uncialibus utentes; ut videre est in *Latinis* codd. MSS. *Evangg.* præsertim *Liccetfeldensi*; in *Cottoniano* interlineato cum versione *Dano-Saxonica*; & *Rushworthiano* Oxoniensi cum

a De re diplomatica, p. 18. b In Hist. Longobard. lib. 6. c. 28. c Tom. I. p. 211.

Dano-

Dano-Saxonica verſione pariter interlineato. Tertia etiam multo minutior à celeriter ſcribentibus uſitata erat apud vetuſtiores *Anglo-Saxones*, quam, cum rudior eſſet, & lectu difficilis, in elegantiorem & magis delectabilem & politam manum reformavit, teſtante *Croylandenſis* hiſtoriæ ſcriptore, Rex *Ælfredus*, *Romano* ſui temporis *Gallicoque* ſcribendi more inſtitutus, quemadmodum oſtendimus *Gramm. Anglo-Sax.* cap. XXII. & *differt. epiſt.* pp. 65, 66. *Romano* ſcripturæ genere uſos eſſe ad fidem converſos *Anglo-Saxones* dixi, quæ tamen nonnihil veteris characteris *Runici* habebat intermixtum, quo ut videtur nondum converſi in ſcribendo utebantur. Sic in ſpecimine ſcripturæ vetuſtiſſimi Cod. *Liccetfeldenſis*, quod exhibuimus *Gramm. Franco-Theotiſcæ* p. 4. nonnulli *Runicæ* formæ characteres cernuntur.

Libri II. c. XXII. p. 169. apud *Anglos*, tam Reges, quam Epiſcopos, ac privatos homines ante *Wilhelmum* Conqueſtorem ſigno crucis uſos eſſe oſtendens, cruces *aureas* manibus regum depictas in principiis Inſtrumentorum aliquando fuiſſe poſitas, auctore *Matth. Pariſio* in vitis Abbatum S. *Albani*, probat *Mabillonius*. Verba *Matthæi*, quæ citat, hæc ſunt: *Cumque inſpicerentur Regum Anglicanorum* Offæ *ſcilicet ac cæterorum ſcripta, in quibus pro ſigillis novo more dependentibus, veteri conſuetudine*, cruces aureæ *manu regum depictæ in principio poſitæ erant, &c.* Verum, auctore *Pariſio*, qui *Saxonicæ* linguæ & antiquitatis expers & ignarus erat, à ſententia diſcedere non poſſum, quam *differt. epiſt.* p. 82. mihi inſidere animo declaravi: ſcilicet ſemper pro ſuſpectis habendas eſſe *Anglo-Saxonum* chartas, quæ aureis crucis ſignis nitent. Etenim OFFÆ R. aliorumque haud paucorum regiæ dignitatis apud *Anglo-Saxones* inſpexi chartas; ſed exceptis iis, quas commentitias eſſe conſtabat, plane nullam contigit mihi videre, quæ in initio depictum minio aurove crucis ſignum habebat.

Ex eodem loco, quæ ſequuntur exſcribenda propterea duximus, quod quæ *differt. epiſt.* pp. 63, 77, 78, à nobis, pluribus exemplis probata ſunt, confirmant. *Hanc demum ſigni crucis ſubſcriptionem mutavit* Wilhelmus Conqueſtor, *referente* Ingulpho *Abbate in hiſtoria Croylandenſi. Nam Chirographorum* (ſic *diplomata* vocabant) *confectionem Anglicanam, quæ antea uſque ad Edvardi tempora fidelium præſentium ſubſcriptionibus, cum crucibus aureis, aliiſque ſacris ſignaculis firmæ fuerant, Nortmanni condemnantes, chirographa chartas vocabant, & chartarum firmitatem cum cerea impreſſione per uniuſcujuſque ſpeciale ſigillum ſub inſtillatione trium vel quatuor teſtium adſtantium conficere conſtituebant. Et tamen poſtea idem Wilhelmus ſigno crucis uſus eſt, ex* [a] *Orderico Vitali, & ex Monaſtici Anglicani* [b] *Tomo I. tum Henricus primus R. Anglorum anno* MCXIII. *chartam pro Uticenſibus monachis ſigno crucis ſignavit cum aliis, teſte eodem* [c] *Orderico. Ejuſdemque diploma ſignis crucis munitum refertur in eodem Tomo* [d] *Monaſtici. Item Henricus ſecundus in quodam diplomate quod refertur in Monaſtici Anglicani* [e] *Tomo III. Has donationes confirmarunt, & cruce ſignarunt Henricus rex, & Mathilda regina, & quidem regio ſigillo, ut puto, inſuper adhibito. Apud* [f] *Matthæum Pariſium Robertus Abbas S. Albani ad literas de ejus ſubjectione erga Epiſcopum Linc. ſibi objectas reſpondet: ſe quidem literas iſtas nec ſcripſiſſe nec ſcribi juſſiſſe, nec crucem antepoſitam propria manu annotaſſe. Quod argumento eſt crucis ſignum etiam tunc, id eſt, ſub finem ſæculi XII. in ſubſcriptionibus uſitatum eſſe.* In *differtatione epiſt.* p. 79. annum INDICTIONIS ſemper ſolum, aut tantum non ſemper ſolum, in datione chartarum ſeptimi ſæculi adhibitum fuiſſe dixi. Quam meam conjecturam à *Mabillonio* in operis ſui *de re diplomatica* p. 178, invenire confirmatam gaudeo: *Indictionis uſus Romanis ab initio*, i. e. *à tempore Conſtantini*; *apud Anglos à miſſione Auguſtini per Gregorium magnum*; *à Caroli magni imperio invaluit apud Francos.* qui etiam primus omnium regum *Franco-Gallorum* ſecundæ ſtirpis, *anno incarnationis* uſus eſt in epiſtolis ſuis, ut ex epiſtola ejus quæ capitulis ad legem *Longobardicam* anno DCCCI. præfixa eſt, præſtantiſſimus ille vir probat operis ſui p. 189. F. *Karolus divino nutu coronatus eſt*, &c. *anno ab incarnatione Dom. noſtri Jeſu Chriſti* DCCCI. *Indict.* IX. *Anno verò regni noſtri in Francia* XXXIII. *In Italia* XXVIII. *Conſulatus autem noſtri primo.*

In *differt. epiſt.* pp. 79, 80, plurium diplomatum teſtimoniis annum incarnationis apud *Anglos* ad indictionis annum acceſſiſſe, exeunte ſeptimo, vel inito octavo ſæculo oſtendimus. Quod idem, vir doctiſſimus Galliæ maximum ornamentum ſuo calculo comprobat in operis ſui p. 208. ubi ſic ſcribit. *Quo tempore Angliæ reges diplo-*

a Lib. 6. p. 602, 603. b. P. 230. c Lib. 11. p. 840. d P. 161. e P. 7. f In Vitis Abbatum p. 49. col. 2.

matibus ſuis annos incarnationis appoſuerint, non conſtat inter eruditos. [a] Spelmannus *exiſtimat defuiſſe chartis, & privilegiis* VII *ſæculi, quemadmodum in epiſtolis ſancti Gregorii, & in diplomatibus regum Franciæ. At regibus Anglicanis longè prius quam Romanis pontificibus, & regibus Francorum hunc calculum veniſſe in morem pro comperto eſſe debet*: nec valet alterorum ad alteros comparatio. *Annos incarnationis ante venerabilem Bedam in diplomatis locum raro aut nunquam habuiſſe veri ſimile eſt. Withredus quippe tantum regni ſui annos cum indictione adhibet apud* [b] *Spelmannum. At ſæculo octavo tritus eſſe cœpit calculus ab incarnatione, ut patet ex diplomatibus relatis ab* Ingulpho, Dubleto, *& aliis. Atque ut prætereum concilium* Cloveſhovienſe, *cui præfigitur annus dominicæ incarnationis* [c] DCCLVII. *ſicuti* Celichitenſi [d] *annus* DCCCXVI. *Certe in* Celichitenſis cap. IX *ſtatuitur*, ut unuſquiſque Epiſcoporum debeat deſcribere judicium illud, quod in qualicunque ſynodo conſtitutum eſt, vel ad illius parochiam pertineat, ut & cum ratione & ordine deſcribat, QUALIS ANNUS DOMINI computatur. *Cum ergo in chartis apud Ingulphum alioſque relatis legamus annos incarnationis à ſæculo octavo; non minus in Regiis, quam in Epiſcopalibus actis hunc ritum viguiſſe dicendum eſt.*

In *Diſſert. Epiſt.* p. 23, 24, 25, 26, &c. de ratione & origine *cognominum* apud *Anglos*, & de tempore quo primum nominibus addi cœperunt, diſſertavimus. Ille pariter tempus, quo cognomina obtinuerint apud *Francos*; & undenam peti atque imponi ab illis ſolerent in libri ſui II, cap. VII, ſolerter inveſtigavit. Quo in capite quæ ab illo dictæ ſunt, cum iis, quæ de hac materia ex noſtræ nationis vetuſtis monumentis ſcripſimus, per otium cum licuerit, ſi contuleris, OTTLEYE, id Te & cum delectatione, & cum fructu facturum audeo Tibi ſpondere.

Deniq; quoad regulas, quas in veterum inſtrumentorum cenſura obſervandas tradit [e] *Mabillonius*, eas rite explicatas comprobo, & amplector omnes; utpote quas ipſe in examinandis chartis veteribus noſtris, quarum nonnullas damnavi, operam dedi obſervare.

Nam PRIMO concedo *Magna prudentia ac moderatione opus eſſe doctis viris, qui vetera inſtrumenta legitime examinare velint; nec cuivis in re antiquaria ut ut erudito, id temere tentandum.* Sed ex parte altera etiam cavendum eſt ne doctiſſimi viri exemplum ſequentes, ſub *prudentiæ*, *moderationis*, & *æquitatis* prætextu inſtrumenta falſa aut corrupta liberemus, quæ merito damnari debent: ſequentes, inquam viri doctiſſimi exemplum, qui in lib. III. cap. 11. contra fortiſſima quidem argumenta cum argumentorum umbris, *Dagoberti* de immunitate Monaſterii *S. Dionyſii* diplomatis *Dubletianum* exemplar, tanquam verum & genuinum, æquitatem & moderationem obtendens, propugnat.

II. *Semper cum favore judicandum eſſe, ubi res longâ poſſeſſione firmata eſt, ut leges civiles & canonicæ præcipiunt.* Verum regula hæc OTTLEYE judicem forenſem præcipue, & *quà* forenſem ſpectat. Qui non obſtante charta donationis, quam forſan ut *antiquarius* ſpuriam corruptamve eſſe noſcit, res tamen in eâ datas, ſive mobiles, ſive immobiles, propter *uſucapionem*, vel longi temporis *præſcriptionem*, aliamve juſtam acquiſitionis cauſam, *reo* in jus ab *actore* vocato adjudicare, & jure confirmare poteſt. Monachi enim aliquando neceſſitate adacti, ad propugnandas, quas *ſine ſcriptis* datas longo tempore poſſediſſent terras, diplomata, ut poſſeſſionis cauſas, quas adverſarii poſcebant, ſine *ullo dolo malo*, quia ſine alterius damno aut injuria, fingebant. Ad tutandas etiam terras *ſcriptis* datas, quæ tamen caducitate ſua, vel gravi aliquo caſu, ut bello, vel incendiis periiſſent, diplomata *citra tamen crimen falſi*, aliquando machinabantur. Quæ ſanè diplomata, etſi ab *antiquario* ut commentitia & ſpuria rejicienda ſunt, quippe quæ quoad *formam* mera figmenta ſunt; tamen cum *vera* eſſe conſtant quoad materiam, judex forenſis, nulla fictionis habita ratione, pro rerum vere donatarum dominis, qui, tantum ad ſe ſuaque defendenda contra malorum injurias, chartas effingebant, ſententiam ferre debet. Id genus figmentum *Ingulphianam* chartam fundationis cœnobii *Croylandenſis* eſſe exiſtimo, quam monachi fundatoris ſui nomine *Æthelbaldi* R. *Merciorum* ad id à Nortmannis chartas requirentibus coacti comminiſcebantur. Nam *Nortmanni*, qui pro ſuo ſatis imperio aliam ferme nullam poſſedendi terras juſtam cauſam præter chartas à Monachis accipere voluerunt, *Chartas*, inquam, *Chartas* ab iis poſtulabant. Qui igitur alio pacto prædia ſua propugnare neſcientes, aut novorum dominorum

a Conc. Tom. I. Pag. 125.
b Ibid. p. 193, 198.
c Non DCCLVII ſed DCCXLII. vide Spelmanni Concilior Tomum I. pag. 230.
d Ibid. 327.
e Libro III. capite VI.

inju-

injurias propulſare, illos facile commentitiis inſtrumentis, ſine fraude tamen decipiebāt. Verum progrediente tempore à machinandis inſtrumentis, quibus aliorum injurias vitabant, proceſſerunt ad fingendas & corrumpendas chartas, quibus aliis injurias faciebant. chartas nimirum privilegiorum, quibus ſe à poteſtate regum & epiſcoporum immunes eſſe voluerunt. Id genus eſſe conſtat chartam [a] INÆR. quam ad cœnobium ſuum liberandum à jure, quod in illos habebat Epiſcopus *Fontanenſis*, Monachi *Glaſtonienſes* poſt Conqueſtum commenti ſunt. Præterea exemplaria chartarum tam verarum, quam quæ fictæ fuerant, *privilegiorum*, *immunitatum* & *exemptionum*, clauſulas adjiciendo ampliarunt, & vitiaverunt. Cujuſmodi technarum haud pauca in Archivis *Angliæ* ſuperſunt exempla.

Longe hic plura dicenda forent, *Colendiſſime mi* OTTLEY, ſi controverſiæ, quam cum *Papebrochio Mabillonius* de vetuſtorum inſtrumentorum privilegiis habuit, me intermiſcere liceret. Qui in antiquitatibus *Franco-Gallicis* hoſpes cum ſim, iſtius litis competens judex nec eſſe, nec haberi poſſum. Præeunte tamen [b] *Baudeleto* domino *Daiwalenſi*, qui à *Papebrochii* & *Petiti* partibus ſtat, liceat mihi pace maximi viri dicere, illum de immunitate Monaſterii Dionyſiani *Dubletianum* diploma male defendiſſe, tum quod affirmat id *Thuanei*, à quo immane quantum differt, ratihabitionem, & confirmationem eſſe; quod quidem de corrupto quovis diplomate dici poteſt; tum quod *Marculfi* formulam tertiam, quæ *EMUNITAS Regia inſcribitur, æque diſciplinæ Eccleſiaſticæ repugnantem eſſe dicit, ac *Dubletianum* exemplar diplomatis *Dionyſiani*; tum denique quod ad vindicandam *Dubletiani* exemplaris clauſulam, quâ *Dionyſianum* cœnobium à Regia & Epiſcopali auctoritate immune declaratur, appellat ad privilegium chartæ, quam [c] Edwardus R. conceſſit *Weſtmonaſterio*, eo pacto: *Ut*

a Monaſt. *Angl.* Tom. I. p. 13. b De l' utilité des Voyages Tom. II. pp. 440, 441, &c. * *Emunitas hæc* nihil aliud eſt, quam id genus chartarum una, quibus Reges *Anglo-Saxonum* privilegia forenſia Epiſcopis concedere ſolebant. Scilicet ut in terris ſuis haberent SAC & SOC, GRIÐBRYC, HAMSOCN, &c. Sic hac immunitatis formula indulgetur Epiſcopo, ut ipſe & ejus ſucceſſores villis Eccleſiæ ſoli valerent dominari, & ut præter illos nemo ingrederetur ad audiendas cauſas, aut ad *fredam* de qualibet cauſa exigendam, &c *Statuentes ergo jubemus, ut neque vos, neque juniores veſtri, aut ſucceſſores, neque ulla publica judiciaria poteſtas quoquo tempore in villas - - - - Eccleſiæ ad audiendum altercationes ingredi, aut fredam de aliqua cauſa exigere, vel manſiones, vel* paratas *tollere præſumatis*. Quid hæc ad *Dubletianum* monaſterii S. *Dionyſii* privilegium, quo *Dagobertus* R. non ſe ſolum & ſucceſſores ſuos, ſed Epiſcopos & Archiepiſcopos legitima in monachos ſpoliat poteſtate. Verba ſunt: *Jubemus atque conſtituimus, ut neque nos, neque ſucceſſores noſtri, nec quilibet Epiſcopus, vel Archiepiſcopus, nec quicunque de Judiciaria poteſtate accinctus in ipſam Sanctam Baſilicam vel immanentes in ipſa, niſi per voluntatem Abbatis & ſuorum monachorum ullam unquam habeat poteſtatem. Sed ſit hæc ſancta mater, Eccleſia videlicet peculiaris noſtri domini & magni Dionyſii, libera & abſoluta ab omni invaſione, & inquietudine omnium hominum cujuſque ordinis, vel poteſtatis eſſe videantur.* c Ad chartam hanc, quam *Reynerus Apoſt. Benedict.* p 60, *ſecundam*; & *Henricus Spelmannus* I *Vol. Conc.* p. 632. *tertiam Edweardi* chartam vocat, perperam appellat vir doctiſſimus Siquidem clauſula immunitatis, qua ab epiſcopali poteſtate monachi *Weſtmonaſterienſes* eximuntur in diplomate, quod confectum eſſe dicitur, exeunte fere undecimo ſæculo ob ficta chartarum privilegia famoſo, ad corroborandam id genus clauſulam diplomatis, quod ſeptimo ſæculo datum eſſe legitur, nullo argumento adhiberi poteſt etſi ab omni dubio & ſuſpicione, quam quod maxime, tam remotum eſſet. Verum enimvero charta hæc (quemadmodum & duæ aliæ, quas *Spelmannus* primam & ſecundam S. *Edwardi* confeſſoris vocat, eodem loco & tempore datæ eſſe dictæ) adeo certa non eſt, ut jure meritoque in dubium vocetur; & corruptionis, ſi non falſitatis ſuſpicione laborare quis eam ſine temeritate affirmare poteſt. Etenim fere nihil non in ejus ſtylo *Nortmannica* tempora ſapit. E. gr. fabuloſa illa hiſtoria dedicationis Eccleſiæ *Weſtmonaſterienſis* per ipſum B. *Petrum* Angelorum ſatellitio ſtipatum, *Bedæ*, quamvis miraculorum facile ſcriptori, prorſus ignota, prout traditur à monachis *Anglo-Nortmannicis*, à rege *Eadwardo* recitatur. *Bullatæ* pontificis *Romani* literæ ad regem datæ eſſe dictæ *Bulla* Papæ *Nicolai* in ipſo diplomate inſcribuntur. propter quod, ne in ſuſpicionem charta veniret, *Reynerus* eas *Reſcriptum Nicolai Pontificis ad regem* in margine inſcripſit.

In exordio Epiſtolæ Regis ad Pontificem ſic legitur: Eadwardus dei gratia *Anglorum* Rex *Summo univerſalis Eccleſiæ patri Nicolao debitam ſubjectionem*, & OMNIMODUM SERVITIUM. Quod ne epiſtolam ſuſpectam redderet, *Reynerus* OMNIMODUM SERVITIUM in OBEDIENTIAM convertit. Propterea quod ſciebat pontificem *Romanum* verbis adeo officioſis ſalutandi regibus nondum morem fuiſſe. In reſcripto Papæ leguntur voces *Nortmannicæ*, *Barones*, & *Advocatio* eccleſiarum, ut *jus patronatus* in communi jure *Anglo-Nortmannico* poſt Conqueſtum dici cœpit. Adde quod *Leo* Papa vocatur APOSTOLICUS, quemadmodum & APOSTOLUS in prima charta: regiſque iſta: *Ter beati Petri*, de tres heureux Pierre; *Parentum meorum*, des mes parents; phraſes *Gallo-Nortmannicæ* ſunt Huc etiam adde, quæ de *Weſtmanaſterio* loquitur Pontifex, *quia regia antiquitus ſedes eſt, ---- concedimus ut amplius in perpetuum regiæ conſtitutionis & conſecrationis locus ſit, atque repoſitorium regalium inſignium*: & quod precatur *Deum, ut regem confirmet in paterno Solio, & propria hæreditate*, qui tamen regni *Anglicani* hæres non erat. Huic concinit illud primæ dictæ chartæ non minus in ſuſpicionem vocandæ: *Adeo ut periclitata ſit hæreditaria regum ſucceſſio*: &, *Ne forte in via deficerem hæreditariis regibus Angli carerent.*

Præterea chartam in ſuſpicionem merito inducit, quod Papa dicitur *conceſſiſſe regi & poſteris ſuis non ſolum Eccleſiæ Weſtmonaſterienſis, ſed omnium totius Angliæ eccleſiarum advocationem, ut vice ſua in concilio epiſcoporum, & abbatum, quæ juſta ſunt, conſtitueret.* Porro neque prætereundus eſt *militis* titulus, quo quatuor ultimi teſtes, qui chartæ ſubſcripſiſſe dicuntur,

Ut neque nos, neque successores nostri, nec quilibet Episcopus, nec quicunque de judiciaria potestate in ipsam Sanctam Basilicam, vel in manentes in ipsa ullam unquam habeat potestatem.

III. *Non ex sola scriptura, neque ex uno solo characterismo, sed ex omnibus simul, de vetustis chartis pronuntiandum.* Sed hic maxime cavendum est, ne chartam plures characterismos habentem, unum solum habere dicamus ad *auctoris* hujus regulæ exemplum, qui in Cap. VII. Lib. I. vindicare volens *Ingulphianas Æthelbaldi* & *Eadredi* chartas, in quibus *Monachorum* NIGRORUM fit mentio, sic scribit: *vocem* NIGRORUM *additam indubitanter existimo, non ab ipso quidem Ingulpho, ut verisimile est, cujus tempore necdum recepta fuisse videtur; sed à recentiori quodam monacho;* quem in exscribendis istis diplomatibus vocem illam temerè adjecisse, non minùs temerè arbitratur. Nam diplomata ista pluribus characterismis esse commentitia, *dissert. epist.* p. 66, 67, 68, & 73, demonstravimus; ut & supra in hac præfatione, quo remitto lectorem.

IV. *Unum aut alterum defectum, modo essentialis non sit, legitimis autographis obesse non debere.* Hujus etiam regulæ incertus utique sensus tantisper erit, dum inter rei di-

more etiam *Anglo-Nortmannico* se consignantes insigniebant. Quamvis enim bonæ fidei diplomata ante adventum *Nortmannorum* confecta, quæ ab aliis falsitatis aut suspicionis notis immunia sunt, *Miles subscriptus,* quod *Sithcundum hominem*, Saxonice ꞅiþcunꝺman, vel ꞅeꞅiþcunꝺman, *exercitus ductorem*, significare potest, per se non afficit; in judicandis tamen *Anglo-Saxonum* chartis, quæ aliunde vocantur in suspicionem, pondus suum habet.

Displicent quoque ista ob eandem rationem ab *Anglo-Saxonico* foro, styloque diplomatico aliena: *Reinbaldus regis cancellarius relegi & sigillavi.* ---- *Ego Alfgeatus notarius ad vicem Reinbaldi regiæ dignitatis Cancellarii hoc privilegium scripsi & subscripsi.* Quinetiam neque veri speciem præ se fert, regem *Eadwardum* tribus simul diplomatibus Ecclesiæ *Westmonasteriensis* ab integro instauratæ, eodem solenni loco & tempore datis, privilegia munivisse. Quorum secundum, tertiumque, demptis Regis Papæque literis, fere idem sunt, ut quæ datum *exemptionis* privilegium in prorsus eadem verborum formula scriptum concedunt. Præterea Wulfricus, Sywardus, Godricus, quorum quisque *tertio* diplomati, ut supra observatur, testimonium adhibere dictus, se MILITEM (hoc est *equitem*, Saxonice & Nortmanno-Saxonice Ricep) appellat: *secundum* consignantes, quasi titulum istum aspernantes, *simpliciter* subscripsisse cernuntur. Integra etiam paragraphe tertii diplomatis, quam lunulis notatam uncis inclusit *Spelmannus*, apud *Binium* desideratur, qui aut eam præterire voluit, aut ab exscriptore scienti forte præteritam non describere voluit, qui eam prætermittendam duxit, quod sequiora sæcula oleret. Charta quoque, quæ in *Spelmanni* Conc. Vol. I. *prima* dicitur, primam utique non fuisse ista ostendunt: *Novam à fundamentis basilicam construxi, & constructam dedicari feci.* V. *Calend. Januarii.* Quum tamen AD ULTIMUM & cætera quæ sequuntur ad finem secundæ chartæ his interclusa notulis † ‡ subjunguntur in fine chartæ primæ, quasi partes ejus essent.

Hæc omnia quamvis animadvertere non possent non *Reynerus* & *Mabillonius*, silere tamen voluerunt, quod per chartarum istarum, præsertim per tertiæ existimationem, ab aliis ea sciri non liceret. Quapropter etiam *secundæ* chartæ, quæ, quoad exemptionis privilegium à rege concedi dictum, quum verbis, tum re cum tertia convenit, nullam mentionem seu hic, seu ille fecit. Insuper hic, quænam charta *Eadwardi* illa esset, quam citabat; quonamve in codice, archiove quærenda esset; vel denique quis regum omnium istius nominis, qui *Angliam* tam ante, quam post adventum *Nortmannorum* rexerunt, *Eadwardus ille* erat, qui *chartam exemptionis* ab episcopali potestate Monasterio *Westmonasteriensi* dedisse perhibitus est, dicere prætermisit; plane quod illius data opera id erat celare, cujus non intererat notum facere.

Hæc de tribus chartis, quas eodem *loco*, nempe in *Westmonasterio*; eodemque *tempore*, scilicet V. Kal. *Januarii*, die SS. *Innocentium*, anno dom. incarn. MLXVI, indictione tertia, annoque regni sui vigesimo quinto S. *Edweardus Confess.* Ecclesiæ *Westmonasteriensi* dedisse fertur. Quas quidem omnes post *Conquestum* Monachos *Westmonasterienses* finxisse, tribus ab aliis chartis, quas idem rex eidem Ecclesiæ, eodemque loco & tempore dedisse dicitur, inducor, ut procul omni dubio credam.

Harum UNA in archivis Ecclesiæ *Westmonasteriensis* extat, ejusdem plane tenoris cum tertia *Spelmanniana.* Sed tamen ab ea in multis differens; præsertim in hoc, quod amplior, & auctior, multis additis, est, speciatim his, quæ sequuntur.

Nomina Consuetudinum Anglice præcepi ponere. Scilicet Munbryce. Burhbrice. Miskænninge. Sceawinge. Hlæstinge. Friþsokne. Flymenafyrmþe. Ferdgelþeof. Uthleap. Forstænge. Fyhtwænge. Fyrdwite. Fihtwyte Feardwyte. Hængewyte. Hamsokne. Forstall. Infangeneþeof. Saka. Socna. Tol ⁊ Team. --- *Comitum, vicecomitum, procuratorum, seu aliorum regum clientium, vel alia quælibet magna, vel parva persona, pastum, censum, vel impensionem castrorum, vel pontium reædificationem, Xenia, seu munuscula, vel aliud quidlibet ab ecclesia illa, vel à terris ad eam pertinentibus, per vim, aut per consuetudinem exigat. Non opera, non tributa, vel expeditiones ad se trahat; sed exclusa penitus exactione vel angaria cunctarum consuetudinum, omnia sicut in manu mea habueram, melius, plenius, & liberius, ita cum omnimoda libertate sunt concessa eidem ecclesiæ in terra & in aqua, in urbe & extra, in domo & extra, in villa & extra, in* Placito, *in Soka et Saka, in Theloneo, in furis apprehensione et emissione, in Sanguinis effusione,* &c.

Hanc ergo cartam meæ donationis & libertatis in die dedicationis prædictæ Ecclesiæ recitari jussi coram, &c. *Idoneos testes annotare, atque sigillo nostro jussi sigillare.*

Sigillum vero ab hac charta pendet per funiculum tortum bombycinum coccinei coloris, qui membranam in scriptura penetrat: & summo margini consutam etiam cernitur fimbria, vel lacinia involucri bombycini, super quod carta circumplicari solebat. Quæ omnia novitatis aut sequioris sæculi, & proinde falsitatis, signa sunt.

Præterea post nomina testium scribitur aliena manu, alioque atramento; *Consentientes subscripsimus. Stabilita apud Westmonast. An. dom. Incarn.* M.LXVI &c.

ALTERA, non ita pridem bibliothecæ *Hattonianæ* peculium, habetur impressa in *Monast. Angl.* vol. I. p. 59. quam quatuor ultimi testes, qui in tertia *Spelmanniana*, *militis* titulo insigniti cernuntur, nominibus suis simpliciter scriptis consignasse ostenduntur.

TERTIAM in bibliotheca *Cottoniana*, quæ jam clausa est, me vidisse memini magno sigillo pendente munitam. In cujus fine tempus, locusque datæ chartæ in simili, si non prorsus eadem verborum formula quæ *tertiam Spelmannianam* concludit, & si non male memini, in *aliena* pariter manu scribuntur.

plomaticæ

plomaticæ peritos non convenerit, quinam chartarum habendi sunt *defectus essentialis*, qui vero non. Utinam vir egregius, si quis unquam alius, *nigrorum Monachorum* clypeus, & ornamentum, *essentialem defectum*, sive *lethale vitium*, cum quo solo diploma constare nequit, definiendo explicuisset; ut in disceptando de veteribus instrumentis, illorumque fide, ipse sua definitione posset esse definitus. Privilegium Episcoporum pro *Curbionensi* monasterio conditum dicitur *tempore Theoderici regis*, quod tamen ille conditum esse fatetur tempore *Chilperici*. Id vero, illo judice, non essentiale vitium diplomatis est, quo perimitur privilegium; sed error scriptoris non admodum periti, cui proclive fuit errare.

V. *Historicorum aut inscriptionum testimonia legitimis chartis non ita præjudicare debere, ut illorum præferatur auctoritas.* Hanc autem regulam sanius in his verbis versùs finem sectionis exprimit: *non semper in diplomatum præjudicium citari debent historici & tituli, quamvis authentici & æquales.* Quod quidem de historicis & titulis publicis dici verè potest, qui tamen, experientia docente, ferè semper in diplomatum præjudicium citari solent à criticis, qui ad illos in causâ diplomaticâ rarius frustra appellant.

VI. *Additiones incarnationis, indictionis, glossematum, aliorumque similium, maxime in exemplis, seu apographis non officere instrumentorum veritati.* Sed meo judicio, OTTLEYE, fallax & dolosa est hæc regula. Primo in hoc, quod dicit, *additiones* incarnationis, &c. Secundo in hoc, quod ait, maxime in apographis. Quibus via sternitur ad vindicandum quodvis falsissimum, corruptissimumve donationis diploma, etsi *autographum*, in quo forte neque annus incarnationis cum tempore donatoris; neque indictionis annus cum anno incarnationis convenit. Hoc enim cum accidat, facile tamen ab omni mala fide diploma liberatur, dicendo cum *Mabillonio* instrumentum istud vitiosum esse apographon, in quo imperitus exscriptor annos incarnationis & indictionis temerè de suo adjecit. Tertio, in illo fallax videtur regula, quod non constat an de additionibus istis seorsim, vel omnibus simul sumptis illam intellectam esse velit. præsertim si phrasin (*aliorum similium*) consideres, quæ ad tot, quot quisque vult, diplomatis vitia significanda ampliari potest. Idem etiam, ait, dicendum esse de nominibus propriis male in aliquo instrumento scriptis. Siquidem ex veris, *unius primæ literæ compendio* scriptis, à sciolo aliquo exscriptore illa male esse reddita docet. Ut verbo dicam, ita libri sui *de re diplomatica* à doctissimo auctore comparati sunt, ut nullum ferè tam grave crimen in *reum diploma* intentari potest, quod illo patrono, aut illius artibus facile depelli nequit. Si ex *manu* forte, constat diploma aliquod eo tempore, quo confectum esse attestatum est, non esse scriptum, tum ex sola scriptura de vetustis chartis non est pronunciandum, quia non unum est in uno sæculo unaque provinciâ scripturæ genus. Si Historicorum, & titulorum testimonia tempori vel loco datæ chartæ contradicant, illorum tamen auctoritas, non præferenda est, quantumvis sint authentici, & æquales, quippe quod errata non levia auctoribus aliquando subrepunt. Si voces, phrasesque, vel forte utræque non in usu fuerunt, quo tempore chartam esse conditam testatum est, tum charta ista *Apographa* dicenda est, in qua ex imprudentia & levitate librarius nonnulla exemplaris vocabula immutavit; aut forte sciolus transcriptor *exemplaris* verba non capiens, alia sui temporis pro illis substituit; aut glossemata falsa adjecit. Si quando chartæ, quæ in iis sæculis confecta erant, in quibus per *annos regni*, vel per annos regni, *annosque indictionis*, tempus scripti semper denotari solebat; annus *Christi*, & aliquando cum illo concurrentis, & epactæ anni objiciuntur: depellitur statim objectio, dicendo interpolatorem instrumenti, studio juvandi posteros, aut forte ex imprudentia & levitate annos istos adjecisse. Dici insuper cum *Mabillonio* potest, addendi annos Christi maxime occasionem dedisse *Chartulariorum* usum. In quibus instrumenta cujusque Ecclesiæ aut Monasterii secundum seriem temporum ordinata sunt; obque id vetustioribus literis adjecti sunt anni incarnationis ad seriem istam demonstrandam. In *reum* aliquod diploma, si fraudis crimen ex falso quopiam proprio nomine intentetur, illo etiam magistro, proclive est dicere, falsum, seu per errorem male scriptum nomen, factum esse à vero per compendium exarato, ab imprudenti & ignaro aliquo exscriptore, qui veri nominis compendium non intelligebat. Si falsum esse instrumentum constat ex vitiosis subscriptionibus, seu testium nominibus, quorum duo forte pluresve, in nullo eodem tempore simul vixerunt; vel saltem tempore, quo factum instrumentum est; cuivis ad ejus exemplum tale quodpiam instrumentum defendere vo-

lenti in promptu erit dicere, id non originale, sed originalis exemplum seu apographum esse, in quo librarius ex imperitia, temerè, & inconsulto aliqua testium nomina addidit; aut alia pro aliis, quorum forte fugientes literas non potuit dignoscere, sine consilio, sed sine dolo malo substituit. Eo pacto & evitantur argumenta, quibus impugnatur quodvis diploma, in quo unus aliquis, pluresve testium, anno quo dabatur instrumentum, iis non gaudebant dignitatibus, quorum titulis insigniti diplomati subscripsisse leguntur. Quinetiam hoc pacto, & eludi potest argumentum, quo quis probatum it quamlibet chartam esse commentitiam, in qua vel tempori, quo floruit auctor chartæ, vel saltem quo dignitate illa gaudebat, cujus titulo in illa sua charta insignitur, *dationis* annus adeo non convenit, ut illi maximè repugnet. Denique si à materia, scilicet à [a] *cortice arboreo*, in quo diploma scriptum est, contra ipsum sumatur argumentum, tum ad tanti magistri exemplum facile erit respondere, plerosque recentiorum corticem ex ligno cum papyro Ægyptiaca, quæ corticis speciem habet, confundere: dein magna eruditionis specie, & dicendi pompa, probatum iri, papyrum Ægyptiacam, quæ corticis nomine comprehendi potest, in codicibus, & diplomatis antiquis scribendis adhibitam aliquando fuisse.

His regulis hanc addit observationem: nempe *Multas esse chartas falsas, quarum notæ chronologicæ veræ sunt; multas item veras, quarum notæ sunt vitiosæ.* & primum quidem deprehendi possit diversitate stili ab eo tempore alieni, aut aliquâ circumstantiâ historicæ veritati repugnante, quæ observatio non levis est momenti, multisque exemplis illustrari posset. Unum hîc affero ex Historia *Parthenonis* beatæ Mariæ Suessionensis; nempe descriptionem bonorum ejusdem *Parthenonis*, in Synodo Episcoporum, Carolo Calvo præsente, factam: cujus tenor ac series nonnihil bonæ antiquitatis sapit, convenitque prorsus cum genio sæculi noni: tametsi Chronologici characteres, & quædam subscriptiones vitiatæ sint. Hæc descriptio facta dicitur, *anno dominicæ Incarnationis* DCCCLVIII, *Indictione* VI, *regni verò domini Karoli Imperatoris* XXXII. Ubi annus regni Caroli Calvi Regis, non Imperatoris, haud convenit cum anno Christi DCCCLVIII, sed cum anno DCCCLXII. Vitiosæ sunt etiam aliquæ subscriptiones, ut noster *Michaël Germanus* in ea historia observavit: inter quas censenda est subscriptio *Adelardi Abbatis Corbeiensium. ubi expungenda est vox* Corbeiensium, cùm longè ante id tempus *Adalhardus* Abbas Corbeiensis decessisset; tunc vero ageret in vivis Adelardus Abbas Sancti Vedasti, aliique ejus nominis; ex quibus unus hîc restituendus est. Cæterum optimæ notæ est (ut jam dixi) [b] contextus ipsius monumenti, & omnium eruditorum judicio genuinus, tametsi alicubi vitiatus. Ex hoc facilis est æquis ac doctis hominibus aliorum similium conjectura. Hæc *Mabillonius*.

Denique (inquit) hîc addenda est alia regula ex tomo secundo Martii Bollandini, exposita his verbis: *Falsa charta continet veram aliquando expositionem, vera falsam.* Fit enim sæpe, ut chartarum conditores in commemoranda vetere historiâ hallucinentur: contra vero falsarii rem accuratiùs enarrent. Neque verò solum in chartis, etiam originalibus, errata subrepere possunt, ubi facti alicujus post multa sæcula fit mentio: sed etiam in rebus haud ita pridem elapsis falli, aut fallere possunt Notarii etiam imprudentes. cujus rei exemplum est in variis chartis, maximè in iis quæ de prima ecclesiarum seu monasteriorum conditione agunt, in quibus nonnunquam incerta referuntur de tempore, aliisque circumstantiis conditionis, maxime quando monumenta illa longo post intervallo facta sunt.

Hactenus de effugiis *Mabillonii*, sive eludendis & evitandis criteriis aut characterismis seorsim sumptis, ex quibus in diplomata falsitatis crimen impingi solet. Quod si dices, OTTLEYE, ex iis omnibus simul sumptis de chartis esse pronunciandum concedere *Mabillonium*; quæso dic mihi per rei diplomaticæ scientiam, quam in Te maximam esse scio, ubi terrarum, instrumentum etsi falsissimum reperire est, in quo non dicam omnes simul falsitatis notas, sed tantum non omnes videre est. Supponamus vero aliquam talem quam desidero, chartam, in qua omnes fraudis characteres concurrunt. Propter omnes tamen coeuntes famosa ista charta, si *Mabillonii* excusationes justæ & legitimæ sunt, non rejici aut damnari debet. Quemadmodum enim

a Vide lib. I. c. VIII. *de re diplomatica.* b De contextu hoc viso gemino, & stylo à sæculo quo charta data fuisse scribitur non alieno frustra hoc observatur à *Mabillonio*, qui infra docet falsarios sæpe res accuratius enarrare, quam verarum chartarum conditores.

in

in caufa capitis, fi ex fingulis accufationis articulis læfæ majeftatis crimen probari nequit; neque omnes fimul fumpti ad id in judicio affurgent: fic plane in caufa *rei* diplomatis quis in id actor perperam univerfas fraudis notas in judicio fimul proferet, fi fingulæ illius finceritati non officere poffunt. Equidem non poffum quin fatear *Mabillonium* effentiales defectus, propter quos damnandæ chartæ funt, à non effentialibus diftinxiffe. Sed hoc quidem difcrimen, quod *verbo* ponit, *re* tollit; fiquidem, illo auctore, nullus defectus adeo effentialis effe poteft, quem per *notarium*, *librarium*, vel *exfcriptorem* diplomati *accidiffe* dicere non licebit. *Interpolationes*, *vitiofæ fubfcriptiones*, *gloffemata*, *mutationes*, *alia pro aliis fubftituta*, eaque non ex mala aliqua intentione, dolove malo; fed *imprudentia*, *imperitia*, *temeritate*, & non raro ex *ftudio juvandi pofteros* nata: ad hoc *prudentia*, *moderatio*, & *æquitas*, quibus in examinandis chartis opus effe dicit: hæc omnia *pharmacopoea* Mabillonii funt, ex qua ad fananda, fi liceret, vel lethalia fui ordinis diplomatum vitia, medicamenta deprompta velle videtur.

Hæc ego, OTTLEYE, contra *Mabillonium*, qui plus fatis verfutus, quibus technis, & fubterfugiis commentitiæ fuæ chartæ propugnandæ funt, monaftici ordinis homines docuit. Hæc, inquam, contra *Mabillonium*, nihilo fere minus *Mabillonii* cultor, & prorfus ab omni in monachos malevolentia immunis. qui monafteria in *Anglia* non cum religione reformata, fed cum fuis archivis, omni auro magis pretiofis, everfa, & facrilegis manubus direpta periiffe doleo.

In differt. epiftolaris p. 110, 111. de valore *Thrimfæ* apud veteres *Anglos* egi, occafionem amplexus, quæ mihi oblata fuit, à *Weregildo* regis, qui apud illos communi jure æftimabatur (nam apud *Mercios* alia regis æftimatio erat) *triginta mille Thrimfis*, i. e. *tringinta mille tremiffibus*. Nam *Thrimfam* à *tremiffe* derivatam etiamnum judicamus. Recte etiam ex LL *Burgund.* & *Rip.* tertiam partem *folidi* fuiffe *Thrimfam* ftatuimus. Sed cum folidus effet vel aureus, vel argenteus, in eo jam hallucinatus mihi videor, quod argentei folidi tertiam partem, feu trientem, illam effe affirmabam.

Hujus erroris (fi certe tamen error eft) notitiam acceptam refero *Claudii Boterovei* Galli excellentiffimo libro, Parifiis edito, MDCLXVI, qui infcribitur *Recherches curieufes des Monnoyes de France*. In quem quidem librum fumma diligentia à nobis fruftra quæfitum fortè incidi ferme poft annum, à quo tempore *differt. epiftolaris* impreffa eft. Auctor ille libri fui p. 175, & deinceps, aureo de folido *Francorum* & *Franco-Gallorum* veterum diligenter tractans, eum valuiffe [a] *quadraginta denarios argenteos* ex lege *Salica* demonftrat. Cum *Boteroveo* de folidi aurei valore convenit etiam rei nummariæ peritiffimus *le Blanc*, in libri fui de *Galliæ* nummis, cujus epigraphe *Traitte hiftorique des Monnoyes de France*, editionis Amftelodamenfis pag. 40.

Semiffis ergo folidi aurei valebat XX denarios argenteos; Tremiffis, unde Anglorum *Thrimfa*, tredecim cum tertia parte unius denarii, qui valebat noftræ monetæ argenteæ duos denarios & ½. *Solidus* ergo vett. *Francorum aureus* valebat noftræ monetæ argenteæ XIII. folidos duofque denarios; Semiffis ejus VI folidos & feptem denarios; Tremiffis vero, apud prifcos *Anglos thrimfa*, IV folidos & IV denarios cum tribus denarii partibus. *Thrimfarum* ergo triginta mille, regis apud *Anglos* æftimatio, valore æquabant noftræ monetæ argenteæ fex mille, quingentas, nonaginta & tres libras cum quindecim folidis. En vero, OTTLEYE, calculum noftrum prout, me rogante, in tabulas illum retulit aurifex quidem *Gallus*, rei nummariæ fcientiffimus.

Monnoyes de Francois				*Monnoyes d' Angleterre.*			
Le fol d'or fin. -------	8 —	7 —	10	Le fol d'or fin ---------	0 —	13 —	2
Le demi -----------	4 —	3 —	11	Le demi -----------	0 —	6 —	7
Le tiers ------------	2 —	16 —	0	Le tiers ------------	0 —	4 —	¾
Le denier d' argent ----	0 —	2 —	6	Le denier d' argent ----	0 —	0 —	2½

Soifante & douze grains d'or, ou d'argent, pois de *Marc*, ne peze que 60 grains de pois d'argent, ou d'or en Angleterre. L'once pois d' Angleterre peze plus de

a Le fol d'or Francois par la Loy falique valoit quarante deniers d' argent. au I. *art. fi eum funnis non detinuerit*, DC. *denariis*, *qui faciunt folidos* XV. *culpabilis judicetur*. Quinze fois quarante font fix cens. Les demy fols valoient vingt deniers, & les tiers en valoient treize & un tiers. au Tit. 40. *Art.* 10. In Cod. LL. antiquarum, quas edidit Frid. Lindenbrogius *art.* XIII. *fi quis admiffarium alienum fine confenfu domini fui fpadaverit* DC. *denariis*, *qui faciunt fol.* XV. *culpabilis judicetur*, *& per unumquodque jumentum*, *quæ ille continere confueverat*, *trianen* (*tria en*, in dicto LL. antiquarum codice) *componat*, *quod eft tertia pars folidi*, id eft, XII *denarii*, *et tertia pars unius denarii.*

11 grains que celui de France. En France l'once peze 576 grains. En Angleterre l'once peze 480 grains.

Hæc Tecum, quem ad lectoris vicem in præfatione nostra gerendam ſelegi, operæ pretium communicare duxi de tremiſſis, vel *Thrimſæ* valore apud veteres *Anglos*, quibus cum antiquis *Franco-Gallis* frequens commercium intercedebat. Adde quod tremiſſis aurei ſolidi apud hos nummus percuſſus erat, cujus in citatis ſupra auctoribus icones videre eſt. apud illos vero, aut ſummam computatitiam fuiſſe; aut ſi ſignatus, & commercii nummus erat, quemadmodum jam nunc moneta *Galliæ* tam *aurea*, quam argentea, cujus uſus apud nos eſt, tum ad *Anglos* à *Francia* advenarum, præſertim mercatorum interventu, allatum illum fuiſſe affirmandum eſt.

Ad me in præloquio provectum opportune allatum eſt JOH. O. STIERNHÖÖK *De Jure Sueonum & Gothorum vetuſto*, opus vere aureum, quod ex variis monumentis, inſtrumentis, hiſtoricorum fragmentis, cum primis vero ex *legg.* provinciarum particularibus condidit, illuſtriſſimo domino MAGNO GABRIELE DE LA GARDIE, Comite de Lackdd, Cancellario regni, auctore. In hoc opere nihil fere occurrit, quod antiquitates *Anglicas* non illuſtrat. Libri primi caput II. omne illud in *diſſertatione epiſt.* de curiis *comitatus*, *trithingorum*, & *hundredorum*, vel centenarum traditur, multa luce perfundit. Illis, quæ ſcripſimus de cauſarum *duodecimvirali* judicio, multum lucis accedit ab iis, quæ ille de NEMBDÆ initio & conſtitutione tradidit in libri I. cap. IV. Ubi quæ nos ex aliis auctoribus, de NEMBDA diximus *diſſert. epiſt.* p. 37. ille illuſtrat & confirmat. Sententiam quoque noſtram corroborat de *duodecim juratorum* origine *Nortmannicâ* his verbis: *hæc* nembdæ *ratio etiam hodie non in Dania tantum, ſed etiam in Anglia ſuperſtes eſt, ex eo proculdubio jure, quod Dani, & Normanni in Angliam invexerunt.* Perinde *etiam ut nos, eligunt ex viris ſcilicet honeſtis, qui in vicinia habitant; perinde etiam ut nos, & habent, & nominant,* Tolfman. Alibi etiam in illo capite oſtendit *officium* Nembdæ *in vetuſtis temporibus fuiſſe, factum tantum examinare, explicare, & judici certum reddere. Quamvis in initio tam de jure, quam de facto judicaſſe* Nembdarios arbitratur. quæ noſtræ de duodecim juratorum inſtitutione, & origine opinioni minime repugnant. Cum illis etiam, quæ *diſſert. epiſtolaris* p. 8. diximus de cauſis, ſummariè ſimplicique modo agi ſolitis apud *Anglo-Saxones*, ſine cauſidicis, aut ſolennioribus juris formulis, concordat, quod in libri I. cap. VI. ab illo ſcriptum eſt. ſcilicet *vett. Sueonibus* procuratores, & advocatos prorſus ignotos fuiſſe, tam in civilibus cauſis quam criminalibus, & quod tam citantibus, quam citatis ad curiam in perſona comparendi neceſſitas in civilibus erat. Maxime autem conjecturæ noſtræ de origine *brevium originalium* favent, quæ in illo capite dicit de modo citandi, quo partes litigantes in judicium apud *vett. Sueones* vocabantur. Etenim apud illos judex aliquando, ſed rarius; ſæpius actor ipſe citationem edebat, non per ſcripturam, ſed per teſtes, utpote qui ad domum rei cum binis teſtibus profectus *dicam, diem*que dixit. In cap. VII. luculentiſſime ſcribit de *duelli judicialis* origine. quibus in cauſis, & quibus conditionibus, ac modis admiſſum; ac quando, ac quare ſublatum oſtendit. De *ordalii*, ſive ferri igniti contrectatione non minus perſpicue, docteque ſcribit in VIII. capite; ut & in nono de probatione per *Sacramentales*, quæ *vadiatio legis* apud nos dicitur. De modis exequendi ſententiam, & pœna veterum, ſpeciatim de executione, quam veteres *Sueci* NEMA, Anglo-Saxones NAM, unde *Withernamium*, quod nos *repreſſalias*, vel *repriſalias* vocamus, agit in cap. X. In cap. XI. de poena pecuniaria, atque obiter de ſpeciebus, & ratione veteris monetæ *Suecicæ* tractat. ubi omnia ab iis, quæ de generibus nummorum *Saxonicorum* ſcripſimus, fere toto, quod aiunt, cœlo differunt. In libri II. cap. I. de nuptiis veterum *Sueonum* & jure conjugali præclare ſcribit. ubi multa occurrunt, quæ donum *Morgengabicum*, de quo in ſuperiori præfationis parte, amplius explanant, & mirifice illuſtrant morem, quo *Anglo-Saxonum* ſponſos in futuri conjugii contractibus ſponſis prædia ſimpliciter, & ut *feodum ſimplex*, ſolitos eſſe dare oſtendi. *Dotalitium* (inquit) *fuit in mobilibus vel immobilibus, allodialibus vel acquiſitis - - - - Quicquid autem ſic datum fuit, non tempore vitæ, aut ad uſum fructum tantum manſit, ut in Regum, principum hodie, & nobilium* Morgennaticis; *ſed abſolute tranſlato plene dominio, ut mulieri eſſet facultas de iis pro libitu diſponendi, eaque mortua inteſtata, tranſiret ad ejus hæredes.* In ejuſdem libri cap. II. pulchre agit de jure parentum, & liberorum. In cap. III. de Succeſſionibus. In cap. IV. de jure dominorum & ſervorum, ubi oſtendit emptionem,

tem, & venditionem servorum, ut pecudum, per *mediatores*, & *testes* fieri esse solitam, ut semper fiebat apud *Anglo-Saxones*. Quod emptionis, & venditionis servorum chartæ à nobis exhibitæ commonstrant. In capp. v. & vi. de contractibus, & eorumdem ratione, & differentiis tractat. In cap. vii. de fundorum cultu. In viii. de veneratione. In ix. de jure suppetiarum in casibus paupertatis ex incendio, naufragio, morbo, *&c.* accurate scribit. Pars posterior libri ii. quæ in octo *capp.* de criminalibus agit, apprime iis utilis est, qui leges *Saxonicas* recte scire, & intelligere cupiunt. Præsertim illi necessaria erit, qui legum Saxonicarum novam, seu tertiam editionem isto, quem præscripsimus, modo reip. literariæ daturus est. Hæc de STIERNHOOKII opere, quod ob ejus præcellentiam, Tibi, cunctisque, qui in studendo jure *Angliæ Saxonicæ* vetusto proficere cupiunt, præcipue vero juris nostri civilis studiosis notum facere, & commendare volui, ne libri iis tam utilis ingenti beneficio carerent.

Dum hæc scriberem (Cl. OTTLEYE) allatæ etiam à R. viro *Geo. Harbin* ad me sunt duæ epistolæ, altera *Sim. Dewesii*, altera *Fr. Junii FF.* ad *Joannem Seldenum* datæ. Quarum illam integram, hujus partem, quia ex iis cognoscamus quanti literaturam Saxonicam faciebant excellentes illi viri, & quam bene in ea discenda, & amplianda se operam posuisse, credebant, ego, qui de Septentrionalium literarum utilitate dissertationem scripsi, non potui non publicare.

Viro clarissimo, amico colendissimo, JOANNI SELDENO.

AB exegetico illo, Clarissime Seldene, opera industriaque *Alexandri Noëlli* pridem concinnato, tantum Lexico nostro *Theutonico-Latino-Anglico* duobus comprehenso tomis accessit incrementi; ut tam insigni à Tuâ humanitate accepto beneficio indignum me omninò æqui æstimarent arbitri, nisi gratitudinis nostræ hoc Te penes resideret testimonium: imo ut cumulatiùs nos Tibi devincires, vetus illud ex pergamenâ fragmentum MS. Regum *Edgari* & *Canuti* leges *Anglo-Saxonicas*, aliaque eodem continens idiomate, generosè nobis nec expectantibus dono dedisti; unde pars non contemnenda vigiliarum nostrarum in bonum publicum susceptarum lucem eo maturiùs aspectura est; nec parum id mihi fuit volupe, quod vir eruditione modestiâque eximius *Franciscus Junius* Te conatus nostros animitùs probare nuper testatus sit. Inclusum hunc *Tiberii* Imperatoris aureum indubiæ vetustatis nummum, non compensationis vice, sed grati duntaxat animi ergô, Tibi destinatum, inter Tua reponere dignator cimelia. Vale, vir clarissime, & labores in re antiquaria nostros fovere pergas.

Vismonasterii, postridie Kal. Feb.
CIↃIↃCXLIIX.
Juliani — CIↃIↃCXLIX.

Tibi devinctissimus

SIM. DEWESIUS.

To my much honored freind, Mr. John Selden.

.... The long stay I made the last year in Germany, occasioned me to take some pains in excussing some old *Francick monuments*, though I lighted but on very few: but haveing met here in these our parts with four *MS. glossaria*, besides 26 *Hymnos veteris ecclesiæ cum antiquâ interlineatione Theotisca*, I begin to think my self now so wel instructed with good subsidyes, as that I shal be bold to try how to ad something to what *Goldastus* and *Freberus* have commented in that kind. In the meane while have I here *Anglo-Saxonick types* (I know not whether you call them Punchons) a cutting, and hope they will be matriculated, and cast within the space of seven or eight weeks at the furthest. As soon as they come to my hands, I wil send you some little specimen of them, to the end I might know how they will be liked in England, and afterwards goe in hand with the forementioned *glossaries*, illustrateing and comparing them one by another; but especially with the *Anglo-Saxonick*; and so goe in hand with some of these *Anglo-Saxonick* monuments I transcribed by your favour out of divers Cottonian *MSS.* The mutual collation of both, I am sure, will give much light to both. As for *STROZZA* or *SFORZA de condenda urbe novâ*, I could not meet with him any where, neither found I here as yet any Stationer that knew him. I shall not forbear to continue looking after that book; and you may be sure to have it, if it be to be found here, or at Leiden. Elzevier meaneth shortly to begin with

l

that

that great work of *Voſſius* his *Origines*, and his *Pelagiana hiſtoria* much augmented. But I thinke he ſtayeth till my Kinſman be returned out of Suede, we lookeing for him to be here within four, or five weeks: as yet no great matters is printed of old *Voſſius*: but (as it ſeemeth) they will ſhortly fall to it with better times, which God grant us to meet with.

Amſterdam. the 8 May.
St. Novo. 1654.

Your aſſured Freind,

and moſt Humble Servant,

Fr. Junius.

O Utinam ſuperſtites etiam nunc eſſent inclytus ille doctorum triumviratus, qui *Septentrionalium* literarum nihilo ſecius, quam *Græcarum* & *Latinarum*, ſtudio gaudebant. O utinam, inquam, me jam ſcribente illos florere contigiſſet, quos non modo ingentis operæ, quam promovendo *Arctôarum* literarum ſtudio dedi, ſocios haberem; ſed operis etiam noſtri excudendi fautores & patronos: quos cum haud exiguo præſtantiſſimorum hominum numero, quibuſcum me eodem ævo vixiſſe gaudeo, poſteritati, & quantum tam mediocris ſcriptor potero, ſempiternæ gloriæ commendarem. Illos intelligo, qui patriarum antiquitatum amatores ad imprimendum grande hoc opus, non ſuos ſolummodo nummos liberaliter contulerunt; ſed ut alii tam è clero, quam è populo, bonarum literarum, & literatorum *Mæcenates*, ſuis etiam ſymbolis juvarent, auctores eſſe voluerunt. Etenim de antiquis linguis Septentrionis, illarumque utilitate & præſtantia, ſcribendi inſtitutum noſtrum ſic omnibus commendarunt; ut qui diligentiſſime, valdeque ex animo res aliorum, quibus bene volunt, commendare ſolent. Idcirco cum eximiorum horum virorum commendationes tantum nobis ad hanc rem utilitatis, quantum & ipſe ſperabam, nec ipſi dubitabant, attulerint; gratum & benefactorum memorem animum in me quum illi, tum boni omnes merito requirerent, ſi, qui tales ſunt, ſilentio præterirem. Id etiam ſi facerem, ingrato mihi ſuccenſerent *Muſæ* meæ *Septentrionales*; dolerentque graviter *Aſæ*, & *Aſiniæ* omnes, qui arctôas terras primi *runas* docuerunt. Quinetiam non tantum illorum, qui in linguis *arctôis* ante multa ſæcula libros ſcripſerunt; verum illorum etiam, quorum ſtudio in lucem apud nos, & exteros olim prodierunt, infenſos manes haberem.

En igitur, OTTLEYE, chariſſima nomina, quæ eo ordine, quo in *albo* noſtro fortè ſcripta ſunt; eoque conſilio heic tanquam in tabulas publicas refero; ut doctis nota, maximis ſuis in remp. literariam meritis, laudem idoneam conſequantur.

R. admodum pater ſupra laudatus *Gulielmus* Epiſcopus *Carleolenſis*, ſcriptis ſuis in magnam rei antiquariæ beneficium, & amplificationem editis celeberrimus. R. vir *Joſeph. Kelſey*, S. T. B. Archidiaconus *Sarum* & Eccleſiæ Cathedralis *Sarisburienſis* Canonicus reſidentiarius, non ſolum divinarum literarum ſed Matheſeωs, præſertim Algebræ ſcientiâ ſummâ præclarus. R. vir *Gulielmus Grahm*, S. T. P. Eccleſiæ Cathedr. *Carleolenſis* Decanus digniſſimus, & Eccleſiæ Cathedr. *Dunelmenſis* Canonicus. RR. viri, *Georgius Wheler*, eques auratus, & S. T. P. *Johannes Moreton*, S. T. P. *Johannes Smith*, S. T. P. Eccleſiæ Cathedr. *Dunelmenſis* tres Canonici; omnes ob merita ſua in rempublicam literariam, meumque hoc ſuſceptum memorandi. R. & doctiſſimus vir *Richardus Parſons*, LL. Profeſſor, Dioeceſeωs *Glioceſtrienſis* Cancellarius digniſſimus, diſciplinæ Eccleſiaſticæ labaſcentis ſtrenuus vindex, & ſcientia antiquitatum Pagi, & Eccleſiæ Cathedralis *Gloceſtrienſis* præclarus, operis noſtri promotor eximius. R. & eruditus vir *Henricus Hickes*, A. M. Eccleſiæ Paroecialis de *Stretton* in Com. *Warwic.* Rector digniſſimus. R. & doctiſſimus vir *Edwinus Sandys*, S. T. B. Archidiac. *Wellenſis*, & Eccleſiæ Cathedralis *Wellenſis* Canonicus. Cl. vir *Richardus Healy*, LL. Profeſſor doctiſſimus, Decani & Cap. Wellenſis Cartophylax, & Seneſchallus, operis noſtri cum primis fautor. Honorabilis admodum Dom. *Richardus* Dom. *Anneſly*, Vicecomes de *Altham*, Eccleſiæ Cathedralis *Exonienſis*, non ita pridem Decanus. Doctiſſimus, & Reverendus admodum pater in S. *Ceaddæ* Cathedra ſedens *Johannes* Epiſcopus *Liccetfeldenſis*, & *Coventrienſis* Epiſcopus, non ita pridem cum Eccleſiæ Cathedr. Canonicus eſſet, à nobis in maxima exiſtimatione habitus. Qui, pro ſumma ſua humanitate, amoriſque ſtabilitate, & conſtantia non vulgari, idem mihi in adverſis, qui in proſperis rebus amicus fuit, etſi de rep. tam Eccleſiaſtica, quam Civili non

idem

idem prorſus ſentiremus. Quo nihil laudabilius, nihil præclaro viro dignius, qui cum vere magnum animum, & excelſum gerat, ab amico circa res ſacras civileſque forte ſecus, ac ipſe, ſentiente non ſolum ſine diſſidio, ſed ſine acerbitate poteſt diſſentire. R. & doctiſſimus vir *Carolus King*, A. M. Ædis Chriſti apud *Oxonienſes* Socius, omne genus literaturæ, & imprimis *Saxonicæ* peritiſſimus. R. vir *Humphredus Prideaux*, S. T. P. Eccleſiæ Cathedralis *Norwicenſis* Decanus, qui ad augendam rempublicam literariam, in qua magnam ſibi gloriam operibus ſuis comparavit, ut noſtrum accederet, id comprobando fecit. Cl. vir *Hans Sloan*, M. P. Regiæ Societatis Londinenſis Secretarius, multis nominibus nobis & reipub. literariæ maxime colendus. R. vir *Jonathan Kimberley*, A.M. Eccleſiæ Parœcialis S. & individuæ Trinitatis in Civitate *Coventrienſi* vicarius, & Eccleſiæ Cathedr. *Liccetfeldenſis* Canonicus doctiſſimus. Cujus in opus noſtrum beneficia, quæ contulit, ut commemorem gratus jubet animus. R. vir *Willhelmus Higden*, A. M. Eccleſiæ *Anglicanæ* Presbyter (forenſi noſtra voce utor) *deprivatus*. qui reip. literariæ & Eccleſiaſticæ, deo volente, operibus ſuis profuturus, in hoc faciendo nos interdum languentes, & ferme animum deſpondentes magnopere confirmabat. Prænobilis, & humaniſſimus vir *Franciſcus Anneſly* de Interiori Templo *Londinenſi* armiger, cauſarum actor juris peritiſſimus, de nobis, & opere noſtro præclare meritus. Honorabilis admodum Dom. *Johannes* Dom. *Somers*, Baro de *Eveſham*. cujus amicitia firma, conſtans, ſtabiliſque res proſperas noſtras ſplendidiores fecit, & adverſas leviores. Doctiſſimi, & RR. viri *Daniel Hill*, & *Johannes Wyville*, Eccleſiæ Cathedr. *Roffenſis*, ſeu Hroffenſis Canonici A. MM. ambo ſuis vicibus in Synodis provinciæ *Cantuarenſis*, quæ *Londini* nuper convenerunt, Decani & Capituli *Roffenſis* Procuratores. *Rogerus Sheldon* Armiger, Reverendiſſimi in Chriſto patris, *Gilberti* non ita pridem Archiep. Cantuar. τȣ̃ μακαρίτȣ ex fratre nepos, amicus mihi ob præclaras virtutes plurimum colendus. R. vir *Gulielmus Cave*, S. T. P. Eccleſiæ *Vindeſorenſis* Palatinæ Canonicus, libris ſuis in reip. literariæ beneficium ingens editis ſempiternam gloriam adeptus. Cl. vir *Bartholomæus Shower*, eques auratus, medii Templi *Londinenſis* non ita pridem Socius, nuper vita defunctus. cujus deſiderio, etſi me moveri fatear tali amico orbatum; illius tamen non plango deceſſum: quippe cui immortalitatem, aſſecuto nihil mali accidiſſe puto. *Mihi autem accidit id mali, quod accidit.* verum ſuis incommodis graviter angi non amicum, ſed ſeipſum amantis eſt. Doctiſſimi, & RR. viri *Gulielmus Hopkins*, S. T. P. non ita pridem Eccleſiæ Cathedr. *Wigornienſis* Canonicus; & *Johannes Jephcott*, S. T. P. ejuſdem Eccleſiæ Canonicus, Par amicorum clariſſimum, tum amoris vinculo, tum etiam virtutum ſocietate inter ſe junctorum. quorum ille mihi, quanquam eſt ſubito ereptus, vivit tamen, ſemperque vivet: hic mihi ſemper plurimum colendus. Doctiſſimus & R. vir *Gulielmus Biſhop*, Coll. *Baliolenſis* apud *Oxonienſes* Socius, ante duodecim annos cum magno Collegii detrimento *deprivatus*. R. vir *Radulphus Lowndes*, A. M. Eccleſiæ *Anglicanæ* Presbyter *deprivatus*. qui in umbra & ſeceſſu degendo non poteſt facere, quin virtute & eruditione ſua ſplendeſcat, quæ celari non poſſunt. R. vir *Edmundus Gibſon*, S. T. P. pluries à nobis in hoc opere, de quo optume meruit, honorifice memoratus. R. & doctiſſimus vir *Whiteus Kennett*, S. T. P. Archidiaconus *Huntingdonenſis*, & Eccleſiæ S. *Botulphi* juxta portam *Londinenſem*, ALDGATE vocatam, parochus. qui ſæpe mecum ante ſeptennium agebat, ut de antiquis literis *Septentrionalibus* ad hoc operis me accingerem. quæ cum omnium cognitione dignæ illi viſæ ſint, in illius ædibus libros noſtros ſine mora inchoabam. in quibus tandem ad finem perductis, ſi, quo reip. literariæ profuerim, quid fecerim, id illi, tanquam auſpici, omne tribuendum eſt. Ornatiſſimus vir *Thomas Bowdler* armiger, nobis tum propter cauſam amicitiæ, *Virtutem*; tum propter ejuſdem non mediocre condimentum, *Morum ſermonumque ſuavitatem*, inprimis charus. qui in nonnullis obſcuris & difficilibus nobis Oedipus fuit. Digniſſimus vir *Richardus Snow* de *Clipſham* in agro *Rutland*. armiger, & in officina Magna Cancellariæ ſcribarum unus, forenſium negotiorum ſcientia & humanitate ſumma clarus, operis noſtri fautor & promotor maximus. Honorabilis vir *Carolus Holt*, de Aſton in Com. *Warwicenſi* Baronettus, eruditionis cum pietate & humanitate ſingulari junctæ magnum exemplum. cujus veterem initam mecum amicitiam non poſſum, quin commemorem, quod ejus memoriam vellem fore ſempiternam. Ornatiſſimus vir, nobilitate ſtirpis, & humanitate ſumma clarus, *Gulielmus Longueville*

 armiger,

armiger, Interioris Templi *Londinensis* Socius, & causarum patronus Jurisconsultissimus, inter primos, qui literis *Septentrionalibus* à nobis excultis bene voluerunt, cum grato animo, & summo honore memorandus. R. vir *Thomas Turner*, C. C. C. apud *Oxonienses* Præsidens, & Ecclesiæ Cathedr. *Eliensis* Canonicus dignissimus, qui eruditionis, virtutis, ingenii, morum, studiorum, omnisque denique præstantiæ suæ ut fructum caperem, ab incunabulis nostræ veteris amicitiæ semper facere voluit. *Johannes Fortescue* de Medio Templo *Londinensi* armiger, causarum actor, juris, & literaturæ *Saxonicæ* peritissimus. qui à *Johanne Fortescue* milite, *Regii Banci*, regnante Henrico Sexto, Justitiario capitali, & dein magno *Angliæ* Cancellario, ob singularem juris peritiam, & librum *de laudibus legum Angliæ* scriptum, longe celeberrimo, recto stemmate genus ducit. R. vir *Johannes Younger*, S. T. P. Ecclesiæ Cathedr. *S. Pauli Londinensis* Canonicus Residentiarius, nobis fere à juventute ob constantis fidei amicitiam, moderationem animi, morum candorem, & eruditionem præcellentem, maximi æstimatus semper, & inter primos charus. *Charlwood Lawton* armiger, juris consultus: Qui seposito partium studio, ex omni populo bonos diligit, à bonis omnibus dilectus. Qui etiam pro amicitia, seu potius charitate sua, quæ non angusta aut contracta res est, *miseros*, perinde alienos, quam *propinquos*, tam qui diversum, quam qui idem secum de *rep. & religione* sentiunt, adjuvare studet. Qui denique animum tam moderatum, beneque constitutum habet, ut aliorum ferre opiniones, qui suas nequeunt, facile possit. Ornatissimus juvenis *Alexander Denton* armiger, Medii Templi *Londinensis* alumnus, juris studiosus, linguæ *Saxonicæ* cum primis peritus. Doctissimus, & R. vir *Thomas Brown*, S. T. P. Collegii *D. Johannis* apud *Cantabrigienses* Socius. cujus auctoritas, quæ apud eruditos omnes plurimum merito valet, multos operis nostri fautores conciliavit, qui ad id excudendum argentum liberaliter contribuebant. Doctissimus, & reverendus admodum in Christo Pater *Franciscus Turner* non ita pridem Episcopus *Eliensis*, ὁ Μακαρίτης. cujus amicitiæ recordatione sic superstes fruor, ut beate vixisse videar, qui cum illo conjunctissime vixerim. Amplissimus, & antiqua virtute, fideque vir *Robertus Atkins* de *Pinbury-park* in pago *Glocestriensi*, eques auratus, cujus amicitiam meminisse hic juvat, quod maxime è raro illo, & pene divino genere hominum esse eum sum expertus, qui in amicitia se graves, stabiles, & constantes præstant. Nam absque ulla amoris & benevolentiæ remissione, perinde in adversa, ac prospera fortuna per triginta jam continuos annos me diligere persistit Clarissimus, & amplissimus vir *Samuel Pepys* armiger, Matheseως, reique navalis longe peritissimus, non ita pridem sub Carolo II. & Jacobo II. Angliæ Regg. Admiraliæ à secretis, de bonis literis, & de patria, hoc est, de regno & ecclesia *Anglicana* optume meritus. Venerabilis canitiei vir *Robertus Jones*, S. T. B. Ecclesiæ parœcialis *Leckhamptonensis* in pago *Glocestriensi* per multos anteactos annos rector, & archipresbyter ruralis vigilantissimus. cui tantum quidem me debere fateor, quantum fere fas est hominem homini debere. R. & Doctissimus vir *Nath. Spinckes*, A. M. Ecclesiæ Cathedr. *Sarisburiensis* Canonicus *deprivatus*, linguæ & antiquitatis *Saxonicæ* scientissimus, propter veterem & sinceræ fidei amicitiam mihi charissimus. cujus doctrina & consilio in faciendis his libris sæpe usus sum. R. & doctissimus vir *Georgius Martin*, S. T. B. Ecclesiæ parœcialis S. Mildredæ de *Poultrey* in Londino Rector, & Ecclesiæ Cathedr. *Norwicensis* Canonicus. cujus promptissimam erga me benevolentiam sine ingrato animo, non possum silentio præterire. R. & doctissimus vir *Gulielmus Moore* A. M. Ecclesiæ parœcialis *Aldburiensis* in Com. *Oxoniensi* Rector dignissimus, nobis semper honorifice memorandus. R. vir *Wilhelmus Thornton*, S. T. B. Aulæ *Cervinæ* in Academia *Oxoniensi* præfectus, Ecclesiæ *Anglicanæ*, fidei Catholicæ, Apostolici regiminis, & disciplinæ, quæ omnia Christo aut Apostolis gaudent auctoribus, contra innovatores propugnator strenuus, veterum dogmatum, & scriptorum Ecclesiasticorum, si quis alius, scientissimus. Cl. vir *Johannes Lawson*, M. P. *Saxonicæ* & *Runicæ* literaturæ peritissimus. qui, cum vehementer ægrotans ante XXVIII annos illum *Æsculapium* feliciter haberem, in convalescentis animo mirabilem *vett.* Septentrionis linguarum amorem adeo excitavit, ut, quam primum otium *Wigorniæ* nactus fuerim, ad illarum studium me diligentissime converterem. Reverendus, & doctissimus vir *Nicolaus Martin*, A. M. Aulæ *Carvinæ* apud *Oxonienses* Viceprincipalis. cujus in *libb.* hos nostros excudendos maxima merita meminisse mei muneris esse existimo. Accedant RR. & doctissimi

viri,

viri, *Curatores* prœli Academiæ *Oxonienſis* de bonis literis, & rep. literaria, quam *libb.* potiſſimum MSS. excuſorum ingenti copia amplificaverunt, optime meriti, mihique ſemper honorifice gratoque cum animo memorandi, quod ad excudendum hoc opus typos ſuos *Junianos*, ſine quibus quidem excudi non poterat, roganti facile accommodarent. Ampliſſimus & Nobiliſſimus Dominus Carolus Dom. *Fanſhaw* Vicecomes *Donoghmore* ob humanitatem ſummam, antiquos mores, bonarum literarum ſcientiam præclarus. qui viginti mihi *nummos argenteos Saxonicos* rari generis, in numiſmatum tabellis ſculpendos, liberaliter dono dedit. R. & præſtantiſſimus vir *Johannes Robinſon*, non ita pridem Coll. *Orielenſis* in *Oxonia* Socius, rerum Anglicarum in *Aula Suecica* per multos præteritos annos adminiſtrator feliciſſimus. cui ego *libb. vett. Sueo-Gothicorum* notitiam *Peringskioldianam*, & Academia *Oxonienſis* monumentum *Runicum* unum atque alterum acceptum fert, quod dignum cenſui quod Gramm. *Iſlandicæ* p. 3. ſculptum exhiberetur. Prænobilis & illuſtriſſimus vir *Robertus Harley* de *Bramton-Brian* in agro *Herefordenſi* armiger, rerum civilium uſu, & bonarum omne genus literarum ſcientia inſtructiſſimus. qui Senatus *Anglicani* Cathedram petiit nunquam, gaudente tamen populo *Anglicano*, factus eſt *Orator* ter: qui non ſolum ſtudia mea ductu & auſpiciis ſuis lucidiora & alacriora reddidit; ſed opus hoc noſtrum cum vetuſtis multis, quæ mihi voluit impertire, auxit & exornavit. Nobiliſſimus & honorabilis vir, Patricio genere natus, *Heneage Finch* armiger, Jacobi II. R. non ita pridem cohorti prætoriæ præfectus fideliſſimus, cui unum atque alterum rariſſimum nummum *Saxonicum* publici juris in tabb. faciendum mecum communicare placuit. Prænobilis & ampliſſimus vir, *Robertus Cotton* de *Gidding* in Com. Huntingdon. armiger, nepos Roberti & filius Joannis Cotton, Baronettorum, ab avo & patre, duo conjuncta & ampliſſima virtutis & honoris patrimonia nactus. Qui pro gentilitio ſuo in antiquas literas, & præcipue in rem nummariam amore, decem e rariſſimo genere denarios Sax. numiſmatum tabellis inſculpendos mecum communicare voluit. Huc etiam accedant tres lectiſſimæ, atque ornatiſſimæ fœminæ, ſiquidem libri noſtri, cui plus quam illis debeant, habent fere neminem. Prænobilis matrona *Dorothea Grahme*, apud ſuperos ante annum immortalitatem conſecuta, *Jacobi Grahme* de *Levins* prope *Kendall*, in Com. *Weſtmorlandiæ*, armigeri conjux optuma, virtutibus clariſſima, & memoria ſempiterna digna. Nobilis & veneranda matrona *Suſanna Hopton* de *Kington* in Com. Hereford. *Chriſtianæ* pietatis præclarum exemplum, & Eccleſiæ *Anglicanæ* magnum decus. quæ rerum divinarum, & præcipue ſacrarum literarum ſcientiam non vulgarem aſſecuta, libros nonnullos anonymos edidit, qui in piorum piarumque manibus teruntur. quibus tamen editis clareſcere noluit, pro modeſtia ſua inexpugnabili, utpote quæ mallet doctam & bonam ſe eſſe quam videri. Præſtantiſſima & honeſtiſſima matrona *Catherina Bovey* de *Flaxley* in argo Gloceſtrienſi, *Angliæ* noſtræ *Hypatia Chriſtiana*. de qua nulla laus tam modice, quin ejus ſummam graviter offendat modeſtiam; nec tam alte & magnifice dici poteſt, quin eam virtutes ejus æquent, ſi non exſuperent. Præſtantiſſimorum hominum hoc agmen claudat vir vere Apoſtolicus, & reverendus admodum in *Chriſto* pater *Wilhelmus LLoyd*, Epiſcopus *Norwicenſis* ante XIII annos, cum Eccleſiæ *Anglicanæ* magno damno, gregiſque ſui graviſſimo dolore, diœceſi ſua deprivatus. cujus ſummæ quidem eruditionis & ſapientiæ præſulis cum amicitia, quod poſſum comparare, ex omnibus rebus, quas mihi aut natura aut fortuna dedit, equidem fere nihil habeo.

Hæc apud Te (Clariſſime vir) quem exiſtimavi dignum, qui lectoris perſonam ſuſtineres, de libro meo præfanda putavi. qui in longe majorem, quam credebam, molem accrevit, cum meo quidem magno damno; ſed doctorum, qui *Arctôæ* literaturæ ſtudioſi ſunt, ni male auguror, non minori tum emolumento futuro, tum etiam voluptate. Magno, inquam, cum meo damno detrimentoque, ſive bonæ valetudinis jacturam, quam in eo ſcribendo feci, conſiderem; ſive ingentes prœli ſumptus, in quos, præter magnam pecuniam, quam ad illum imprimendum bonarum literarum *Mæcenates* contulerunt; quod *deprivato* ſuſtentando ſupererat, tantum non integrum abiit peculium. Verum enim vero, quamvis ea eſt, quam vides, operis noſtri nimia, ut multis forſan videbitur, magnitudo, id tamen non majus prodiiſſe non poſſum quin doleam. Etenim conſtitueram *Scaccarii*, *Arcis*que *Londinenſis* archiva diligenter perſcrutari, & quæ in illis deliteſcunt *Saxonicorum* & *Normanno-Saxonicorum* inſtrumentorum, quotquot antiquitatibus noſtris illuſtrandis inſervirent, ſeu in-

m tegre,

tegre, seu partim, pro re natâ descripta, cum id genus monumentis, quæ *Bibliothecæ* nobis suppeditarunt, è tenebris suis in lucem protulisse. Verum id volenti facere, cum neque per labefactatas vires, neque per gravescentem ætatem, neque per nummorum defectum liceret; nil restat, quin D. O. M. supplex precer, ut aliquem *Philo-Saxonem* rei antiquariæ peritum excitare velit; qui, quæ præstare aut perficere non potuimus in hoc opere, in alio tandem suppleat, & perfecta reddat. Quinetiam faxit immortalis idem triunus Deus, ut grande hoc opus, in quo struendo sex annos posuimus, *Septentrionalis* literaturæ saltem æque placeat cultoribus, ac, ex quo natum & cretum est, grammaticale illud opusculum, tyronibus etiamnum perutile, quod ante xv annos *Oxoniæ* edidi, placebat. Cui *Testimonia* & *Eulogia*, quæ docti, cum è *Nostris* tum *Exteris*, dederunt, subjungere propterea volui, quod ad novos hos exantlandos labores iis mirifice excitatus essem. Denique finem Præfationis facturus, Deum servatorem pro incolumitate, vitaque Tua longæva non possum non orare, illumque etiam atque etiam fusis precibus rogare, ut Te genere, modestia, vitæ sanctitate, suavitate morum, prudentia, rerumque tam divinarum quam humanarum scientia clarum; ut Te, inquam, *Sacerdotii* ornamentum, ad *Sacerdotii* fastigium, hoc est, ad Ecclesiæ gubernaculum, quo nihil citra cœlos sanctius; non Tui, qui privatam vitam agere cupis; sed Ecclesiæ suæ causa, quæ tanquam navis in procelloso mari jactatur, provehere dignetur. Vale.

Londini Calend.
anuar. MDCC.II
III.

TESTI-

TESTIMONIA
DE
Georgii Hickesii
GRAMMATICA ANGLO-SAXONICA, &c.

Testimonia Exterorum Latine.

Supplementum ad Acta Eruditorum edita Lipsiæ, *Tom.* 1. *p.* 522.

Institutiones Grammaticæ Anglo-Saxonicæ & Mæso-Gothicæ, auctore GEOR. HICKESIO *Ecclesiæ Anglicanæ Presbytero.* Oxonii è Theatro Sheldoniano. 1689 *in* 4to.

QUALEM jamdudum eruditus orbis desideravit, & *Thomas Mareschallus,* collegii Lincolniensis in academia Oxoniensi, dum viveret, rector clarissimus promiserat, Grammaticam Anglo-Saxonicam atque Gothicam *Georgius Hickesius* tandem laudando studio composuit, publicique juris fecit. Cum enim vir hic doctissimus deprehendisset, antiqua Saxonum Gothorumque monumenta, quorum in Anglia inprimis haud exigua copia hodieque superest, à theologis æque ac jureconsultis & philologis legi merito debere; paucissimos vero esse, qui sine Grammaticæ adminiculo facere id seu velint, seu cum successu possint: id laboris in se suscepit, ut linguam, quam barbaram & incultam plerique putant, ipse vero disertam & ad elegantiam Græci sermonis aspirantem laudat, certis disciplinæ regulis subjiceret. Sed de hoc instituto suo ipse in præfatione uberius disseruit, harum rerum studiosis omnino legenda. Cæterum Grammaticam hanc, de qua in compendio plura dici non possunt, excipiunt in eodem hoc volumine tria adhuc opuscula alia. 1. *Runolphi Jonæ* rudimenta Grammaticæ Islandicæ, A. 1651 Hafniæ jam edita: sed quibus nunc dictionariolum ab *Hickesio* nostro concinnatum accessit. 2 Catalogus veterum librorum Saxonicorum atque Gothicorum, tum qui typis exscripti sunt (quorum quidem illos, qui à *Josselino, Somnero, Mareschallo* & *Junio* editi fuere, puros ac emendatos; reliquos vero omnes, etiam quos *J. Seldenus* & *H. Spelmannus* ediderunt, mendosos prodiisse, in præfatione ductor noster monuerit) tum qui in bibliothecis, Angliæ inprimis, manuscripti magno satis numero asservantur. 3. *Edwardi Bernardi*, celeberrimi sæpiusque nobis laudati viri, Etymologicum Britannicum, è dissertatione, quam de orbis eruditi literatura apparat, decerptum; quod specimen tale est, ut dissertationem integram non possint non docti omnes quam avidissime exspectare.

JOANNES GEORGIUS GRAEVIUS, *in vita Francisci Junii F. F.*

POST *Junium*, cum ille viam muniisset ad has quatuor linguas, longo situ squalidas & sepultas, revocandas in lucem rei literariæ bono, vir pereruditus *Georgius Hickesius* ecclesiæ Anglicanæ Presbyter, semitam à *Junio* factam ingressus, institutiones Grammaticas Anglo-Saxonicas & Gothicas conscripsit, quibus adjecit *Runolphi Jonæ* Grammaticam Islandicam, & catalogum veterum librorum septentrionalium *&c.* Multi præterea scriptorum Anglo-Saxonicorum veteres codices, ut & multorum ἀπόγραφα, quæ ipse *Junius* manu sua ex veteribus membranis excerpsit & descripsit, in illa Bibliotheca Oxoniensi custodiuntur, quorum indices habes in appendice *Cl. Hickesii* ad Grammaticam Islandicam, *p.* 139, & sequentibus.

Testimonia Nostrorum Latine.

EDMUNDUS GIBSONUS *Coll. Reg. apud Oxonienses Socius, in præfatione ante* Chronicon Saxonicum *ab ipso editum.*

SUMPTO in manus opere, facile statim perspexi, qua præsertim difficultate, præter cæteras, implicaretur. Ante istud tempus nemo Grammaticam Saxonicam ediderat: adeoque circa singulas pœne voces hæsi, veritus ne iis subesset idiotismi nescio quid, mihi adhuc non quidem plane incogniti, sed tamen haud satis bene intellecti. Verum cum re prope desperata totum consilium tantum non abjecissem, omne hoc incommodum opportune sustulit *Cl. Georgius Hickesius*, edita Grammatica, quæ istius linguæ arcana luculenter aperuit. Magnum hoc erat beneficium, sed mecum orbi commune.

Reverendus vir THOMAS SMITHUS *S.T.P. in Bibliothecæ Cott. historia & synopsi.* p. 37.

NEQUE hic Consilium illud, cum id mihi hac de re serio deliberanti summa ratione niti videatur, quod juvenibus quibusdam ingenuis ac bonæ indolis, quorum animi historiæ Anglicanæ Amore & studio incenduntur, qui me in ædibus Cottonianis in catalogo contexendo occupatum, Bibliothecam videndi causa, adibant, inter alia dederam, propalare piget pudetque, ut si penitiorem nostrarum rerum, præsertim ante Normannorum adventum, cognitionem assequi voluerint, ante omnia & quasi fundamenti vice, usum linguæ Anglo-Saxonicæ sibi familiarem reddant: aliter vix antiquariorum censu reponendos; aliter nobilem historiæ Anglicanæ partem mancam fore, & plane desiderandam; ne tempora quidem Normannorum

Angliæque statum, quando illorum præda & ludibrium fieret, omnino patefieri; nec se linguæ Anglo-Saxonicæ addiscendæ difficultates & angustias, quas tanquam tot spectra & terriculamenta timidiuscule objiciunt, absque injuria & ingrati animi nota causari posse, quibus tot subsidia & quasi manuductiones, quæ viam ad illius abditissima penetralia apertam, planam ac facilem muniunt, ex D. *Somneri dictionario*, & D. *Hickesii* Grammatica suppeditantur.

EDWARDUS THWAITES *Coll. Reginæ apud Oxonienses Socius, in Epistola, qua* Heptateuchum *Ælfrici à se editum auctori dedicat.*

CUI vero dono hunc libellum? *Hickesi*, tibi, literaturæ hujus omnis instauratori maximo. Cujus unius præceptionibus factum, ut scripta ista, reliquaque id genus oculis paulo doctioribus contemplemur, & expromamus in publicum. Nempe ——— ita cum hisce literis actum est, ut tibi uni Grammaticas debeant institutiones; hoc est, vitam & immortalitatem. Utramque enim consecutæ sunt ex nobilissimo tuo opere grammaticali; docto, si quid usquam, & laborioso. Sed neque *Anglo-Saxonicis Gothicisque* duntaxat excolendis sistitur; etiam *Francicæ* seu *Franco-Theotiscæ* veteris elementa tradidisti, justo volumine; quod una cum aliis quibusdam tuis in hoc genere lucubrationibus nobiscum jam communicatum voluisti.

Testimonia Nostrorum Anglice.

The Reverend Dr WHITE KENNET *in the Life of* Mr William Somner, *p.* 29.

WE have had methodical, and accurate instructions of Grammar by the learned Doctor GEORGE HICKES, *so that now to be ignorant of that Tongue is not the misfortune of a Scholar, but his fault. Common industry, and an easie application serves.* See other ample Testimonies of the Saxon-Grammar from the same hand, *p.* 30, 31, 54, 55.

The Right Reverend Dr WILLIAM NICOLSON *Bishop of* Carlisle, *in his English Historical Library*, Part. I. p. 101.

BISHOP FELL *was earnest with Doctor* MARSHALL (*late Rector of Lincoln Colledge*,) *to draw up a* (Saxon) *Grammar; and he devolv'd the work upon* † *one much more unfit for the Employment, who had made some Collections to that purpose. His endeavours were superseded by the excellent performance of Doctor* HICKES, *who has published his* Institutiones Grammaticæ Anglo-Saxonicæ, &c. *The book discovers an accuracy in this Language beyond the attainments of any that had gone before him in that Study; and will be of most necessary use to such, as shall apply themselves to the right understanding of the Antient History, and Laws of this Kingdom.*

† The learned Author himself.

Testimonium singulare Doctissimi CHRISTIANI WORMII *Olai nepotis, de* GEORGII HICKESII *Gramm.* MS. *Francica, in Literis suis ad Auctorem datis Id. Nov.* M.DC.XC.VI.

LEGI, iterumque relegi Grammaticam tuam Francicam, per errorem, ut patet, ad me delatam. Placuit hercle mihi hisce in Sacris non omnino hospiti, reddidiq; eam demum invitus; reddidissem sane ægerrime, nisi spem fovissem certissimum fore, ut eam typorum beneficio publici juris factam propediè usurparem.

Testimonium singulare J. P. PALTHENII *Grypeswaldensis, in Literis suis ad amicum Oxoniensem datis*, Feb. 18. 1699.

GRAMMATICAS *Hickesii* dici non potest quantopere videre cupiam, cum plurimis nostrorum hominum, qui ista Studia linguarum Septentrionalium amant. Ego ipsis commemorare non desisto, quantum Auctori doctissimo debituri sumus, ut Grammaticæ emendatissimæ denuo prodeant, amplissimis pulcherrimisque supplementis exornatæ.

Ordo

Ordo hujus Operis.

I.

LInguarum Vett. Septentrionalium Thesauri &c. Pars Prima, seu *Institutiones Grammaticæ Anglo-Saxonicæ, & Mœso-Gothicæ.*

II.

Ejusdem Pars Secunda, seu *Institutiones Grammaticæ Franco-Theotiscæ.*

III.

Ejusdem Pars Tertia, seu *Gramm. Islandicæ Rudimenta.*

IV.

De Litteraturæ Septentrionalis Utilitate, sive de Linguarum vett. Septentrionalium usu Dissertatio Epistolaris, cum Numismatibus *Saxonicis.*

V.

Antiquæ Litteraturæ Septentrionalis Liber alter, seu librorum vett. Septentrionalium &c. Catalogus Historico-Criticus &c. Cum totius operis sex Indicibus.

VI.

Addenda & Emendanda.

n